

Mastergradsavhandling i flerkulturelt forebyggende arbeid
med barn og unge, november 2014

Se meg!

En kvalitativ undersøkelse om hvordan
ungdom anerkjennes i barnevernet

av Gry Helene Holmen

Høgskolen i Telemark
Fakultet for helse og sosialfag
Institutt for sosialfag
Kjølnes ring 56
3918 Porsgrunn

<http://www.hit.no>

© 2015 Gry Helene Holmen

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng.

Sammendrag

Se meg! -En kvalitativ studie om hvordan ungdom anerkjennes i barnevernet.

Barnevernet i dag har som formål å sikre barn og unges oppvekst, og sikre dem som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, hjelp og omsorg. Barnevernet i dag har mer fokus på barnets behov og rettsikkerhet. Barn og ungdom ses på som en kompetent person som konstruerer sin egen virkelighet og kan ta initiativ til handling.

En rapport fra Statens helsetilsyn viser til mangler ved gjennomføring av barn og unges medvirkninger i barnevernet. Flere av barnevernstjenestene som har blitt undersøkt har lite rutiner og dokumentasjon på å gjennomføre samtaler med barn og unge. Med det som bakgrunn og egne erfaringer med ungdommer, så har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

- Hvordan anerkjennes ungdom i barnevernet?

Jeg har ønsket å undersøke hvordan sosialarbeidere i barnevernet anerkjenner ungdommer som kompetente aktører. Hvordan kan barnevernet bidra til bedre løsninger i sosialfaglig arbeid med barn og unge. Studien er gjort med tanke på å kunne gi både ungdom og sosialarbeidere kunnskaper om et viktig tema, som etter min mening ikke er tilstrekkelig grad vært belyst.

For å belyse det har jeg brukt en kvalitativ tilnærming, der jeg har intervjuet seks ungdommer som får eller som tidligere har fått hjelp av barnevernet og fire sosialarbeidere som jobber barnevernet. De har blitt intervjuet om ulike temaer som deltakelse, kommunikasjon og anerkjennelse. På grunnlag av materialet som intervjuene har gitt, har jeg utarbeidet og formet narrativer. Det vil si åtte sammenhengende og selvstendige fortellinger. Ut fra fortellingene kom jeg fram til følgende kategorier; synet på ungdom i barnevernet, kommunikasjon, den profesjonelle sosialarbeider og krenkelse. Disse har jeg analysert og drøftet i lys av utvalgte teorier om anerkjennelse, system og livsverden, kommunikasjon, makt, ungdom og den profesjonelle sosialarbeideren.

Det jeg har funnet er at ungdommer ønsker sosialarbeidere som bryr seg. De ønsker seg mer kjærlighet. De ønsker å bli mer hørt og at det de sier skal bli tatt mer på alvor. De ønsker å bli sett på som ansvarlige individer. Ungdommene ønsker med andre ord å bli mer anerkjent for det de kan. De vil bli sett på som alminnelige ungdommer. Det kan se ut som at de føler seg

undervurdert i møte med barnevernet, at de opplever å bli sett på som barn eller som en sak eller en jobb.

Sosialarbeiderne ser at det viktig å formidle kjærlighet til ungdommene, slik at de føler at de betyr noe for andre. De har forventinger om at ungdommene kan noe. De er opptatt av å lytte til det ungdommene har å si, selv om det ikke alltid kan bli slik som ungdommen ønsker. Sosialarbeiderne virker opptatt av å få en forståelse av ungdommene, slik at de kan ta gode avgjørelser. Men de erfarer at ungdommen ikke alltid er så realistiske eller at de klarer å foreta gode avgjørelser for seg selv. Rus, psykiatri, vagabondering eller andre ting gjør samarbeidet vanskelig. Derfor blir ungdommene i mange tilfeller sett på som utilregnelige og dermed plassert utenfor hjemmet med tvang. Det kan bety at barnevernet og loven ikke har anerkjent ungdommene for å kunne ta gode nok valg for seg selv, eller samfunnet.

Barnevernet er et system som har fokus på egen funksjon og overlevelse. Det innfiltreres i sosialarbeidernes livsverden, og gjør dem til barnevernets marionetter. Skal barnevernet bli mer anerkjennende så må barnevernet få et mer forståelsesorientert perspektiv. Det må gi sosialarbeideren friheten til å tre ut av systemverden for å møte ungdommene i deres livsverden.

Sakens kjerne er den treleddede kommunikasjonen mellom barnevernet, ungdommen og saken. Der sosialarbeideren representerer den kommunikative eller strategiske handlingen mellom dem. Sosialarbeideren utgjør bindeleddet. Spørsmålet er hvordan de skal få en felles forståelse av saken, og en gjensidig anerkjennelse.

Abstract

See me! -A Qualitative study of how young people are being recognized in the child welfare.

Child welfare today aims to ensure children and young people a good adolescence, and to ensure those who live in conditions that could harm their health and development, assistance and care. Child welfare currently has more focus on children's needs and the rule of law. Children and youngsters are seen as a competent person who construct their own reality and can initiate action.

A report from the National Board of Health refers to deficiencies in the implementation of children and young people in child welfare. Several of child welfare have been examined have little routine and documentation to conduct interviews with children and young people. On the background and experience of young people, I have the formulated the following thesis:

- How does child welfare system recognize youth?

I wanted to examine how social worker in child welfare recognizes youth as competent and equal individuals. Moreover, how it can contribute to better solutions in social work for children and youth. The research is done in terms of being able to provide both youth and social knowledge about an important topic, which in my opinion is not sufficiently has been considered.

To illustrate it, I have used a qualitative approach. I have interviewed six youths who receive or who have received assistance from the child welfare, and four social workers who work in the child welfare system. They have talked about various topics such as participation, communication and recognition. From the material the interviews have given, I have shaped them into narratives. In other words there are eight consecutive and independent narratives. From the narratives, I came to the following categories vision on youth in child welfare, communication, the professional social worker and infringement. These I have analyzed and discussed in the light of selected theories of recognition, system and life-world, communications, power, youth and professional social worker.

What I have found is that young people want social workers who care. They want more love. They want the social workers to listen more to what they have to say and that the social workers take what they say more seriously. They want the social workers to see them more as responsible persons. They want to be recognized for the things they can do. They wish that

people would see them as normal youngsters. It may seem that they feel somewhat undervalued in the face of child welfare that they perceive to be looked at as a child, as a case or a job. Social workers see that it is important to convey the love of young people, so they feel that they matter to others. They have expectations that young people can something as well. They are keen to listen to what young people have to say, but it cannot always be, as they want. The social workers seem keen to gain an understanding of the youths so that they can make good decisions.

However, they observed that the youth is not always realistic or that they fail to make good decisions for themselves. Drugs, psychiatry or anything else makes cooperation difficult. So that in many cases the youths in the child welfare is seen as unpredictable and placed outside the home by force. It could mean that child welfare and the law has not recognized the youths to take adequate choices for themselves or the society.

The child welfare is a system that is focused on its own function and survival. It's infiltrating on the social workers' life world and that makes them into the child welfare puppets. If the child welfare wants to be more appreciative, must the child welfare get a more understanding oriented perspective. It must provide the social worker the freedom to withdraw its self from the system world to meet the youth in their life world.

The crux is the three-term communication between child welfare, youth and the matter. The social worker is representing the communicative and strategic action between them. The social worker is the link between them. The question is how to achieve a common understanding of the matter and mutual recognition.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	5
Innholdsfortegnelse	7
1 Innledning	13
1.1 Barnevernets utvikling	13
1.2 Barnevernets syn på barn og unge	15
1.3 Bakgrunn for valg av tema og temaets aktualitet	16
1.4 Fra tema til problemstilling.	18
1.5 Avgrensning	18
1.6 Begrepsavklaring	19
1.6.1 Anerkjennelse	19
1.6.2 Ungdom	20
1.6.3 Sosialarbeider	20
1.7 Disposisjon.....	20
2 Teori.....	22
2.1 Den profesjonelle sosialarbeider.....	22
2.2 Hva vil det si å være ungdom?.....	24
2.2.1 Hva vil det si å være ungdom i barnevernet?.....	25
2.2.2 Ungdoms rettigheter i barnevernet.....	26
2.3 Anerkjennelse eller krenkelse?.....	28
2.3.1 Kjærlighet som anerkjennelse.....	30
2.3.2 Rettigheter som anerkjennelse	31
2.3.3 Solidaritet som anerkjennelse.....	32
2.4 Anerkjennelse i relasjoner	34
2.4.1 System- og livsverden	34
2.4.2 Intersubjektiv relasjon.....	35
2.4.3 Kommunikasjon	37
2.4.4 Makt i relasjoner	39
3 Metoder	42
3.1 Kvalitativ metode.....	42
3.2 Fenomenologi og Hermeneutikk.....	43
3.3 Narrativ analyse.....	44

3.4 Vitenskapsteoretiske krav i kvalitativ metode	45
3.5 Forskningsetiske krav i kvalitativ metode	46
3.6 Forarbeid	48
3.6.1 Min forforståelse.....	48
3.6.2 Tilgang til feltet.....	49
3.6.3 Intervjuene	50
3.7 Etterarbeid	52
3.7.1 Transkriberingen.....	52
3.7.2 Narrativene	52
3.7.3 Analyse og drøfting	53
3.7.4 Kritisk blikk på egen forskning.....	54
4 Ungdommenes og sosialarbeidernes fortellinger fra barnevernet	55
4.1 Ungdommenes fortellinger fra barnevernet.	55
Kims fortelling (25).	55
Marens fortelling (22).	57
Gunnars fortelling (17).	59
Sofies fortelling (16).....	62
4.2 Sosialarbeidernes fortellinger fra barnevernet.	64
Marits fortelling (51).	64
Kristins fortelling (63).....	66
Arilds fortelling (49).....	69
Vetles fortelling (30).	72
5 Analyse og drøfting av anerkjennelse i barnevernets praksis.....	77
5.1 Ungdom i barnevernet.....	77
5.1.1 Ungdommenes forståelse av ungdom i barnevernet	77
5.1.2 Sosialarbeidernes forståelse av ungdom i barnevernet.....	80
5.2 Kommunikasjon.....	83
5.2.1 Ungdommenes forståelse av kommunikasjon	83
5.2.2 Sosialarbeidernes forståelse av kommunikasjon	87
5.3 Den profesjonelle sosialarbeideren.....	91
5.3.1 Ungdommenes forståelse av den profesjonelle sosialarbeider	92
5.3.2 Sosialarbeidernes forståelse av den profesjonelle sosialarbeideren	97
5.4 Krenkelse	102
5.4.1 Ungdommenes forståelse av krenkelse	102
5.4.2 Sosialarbeidernes forståelse av krenkelse	104
6 Avslutning	107

6.1 Oppsummering; Kjærlighet, rettigheter & solidaritet	107
6.1.1 Kjærlighet	107
6.1.2 Rettigheter.....	108
6.1.3 Solidaritet.....	108
6.2 Sakens kjerne	109
6.3 Veien videre.....	110
Referanser/litteraturliste	113
Vedlegg: Informasjonsskriv	117
Vedlegg: Informasjonsskriv ungdom.....	119
Vedlegg: Intervjuguide	121
Vedlegg: NSD.....	125
Vedlegg: Fortellingen til John (25)	127
Vedlegg: Fortellingen til Alan (20).	129

Forord

Da er denne avhandlingen ferdig skrevet. Den har tatt meg tre år å skrive. Det har vært en lang, lærerik og krevende prosess. Totalt har masterstudiet tatt meg fire år, så nå skal jeg tilbake til hverdagen.

Jeg startet med et utgangspunkt der jeg ønsket å gi ungdommene i barnevernet en stemme. Jeg ønsket å skrive en masteravhandling som var dem verdig, og om jeg har gjort det er opp til dere å vurdere. Jeg ønsker uansett å dedikere denne til dem og de ungdommene som spesielt har bidratt til denne masteravhandlingen. Uten dere ville den ikke ha eksistert. Tusen takk for at dere ville dele med meg og alle andre som skulle ønske å lese. Tusen takk også til de ansatte i barnevernet som har åpnet opp for at andre kan se inn i den viktige jobben dere gjør hver dag. Dere har virkelig vist stor interesse og åpenhet for prosjektet. Jeg er dere er alle evige takknemlige for muligheten og lærdommen dere har gitt meg. Dere er viktige, dere betyr noe, dere er vårt samfunn!

Jeg må også takke min utrolige hjelpsomme og tålmodige veileder. Jeg vet jeg er en sta nøtt å knekke, men denne avhandlingen hadde ikke sett ut sånn som dette uten deg. Tusen takk for all den tid du har lagt ned for å hjelpe meg, Svein Sigurd Bøe.

I tillegg vil jeg takke min utrolige tålmodige mann som har holdt ut og tatt seg av alt annet i hjemmet. Jeg gleder meg til å få masse mer tid sammen med deg og jenta vår. Tusen takk til min mor som har stilt opp og hele tiden hatt tro på at jeg vil klare å gjennomføre. Min fine klippe Trude Allis, som har støttet meg tiden, og som jeg har hatt faglige diskusjoner med. Og Cathrine som har bidratt med litt korrekturlesing.

Jeg har lagt 2 av ungdomsfortellingene som vedlegg, etter som jeg så utrolig trist måtte velge vekk fra avhandling, på grunn av plassmangler.

Skien, 12.05.2015

Gry Helene Holmen

1 Innledning

1.1 Barnevernets utvikling

Barnevernet startet med å være et samfunnsvern som skulle ta seg av kriminelle og uoppdragne barn. Det første Norge hadde var frivillige som hjalp barn i akutte krisesituasjoner inn i institusjoner. Det fantes barnehjem allerede på 16-1700 tallet, og på 1800 tallet kom barneasyl, rednings- og oppdragelsesanstalter. Institusjonenes formål var å redde de fattige, forlatte, forsømte og uoppdragne barna. De skulle redde deres sjeler, og de skulle ut av galge- og tukthusene. Institusjonene ble etter hvert overført til staten, og flere institusjoner vokste fram (NOU, 2009:08).

I 1896 kom den første loven «lov om behandling av forsømte børn», også kalt vergerådsloven. En av de mest sentrale personene for lovarbeidet var riksadvokaten Bernard Getz, som mente at samfunnet skulle ta et overordnet ansvaret for barn. Han mente det kunne være samfunnsøkonomisk å investere i barn. Hensikten med vergerådsloven var å gi barn på avveie riktig oppdragelse, i stedet for fengsel og straff. Hjelpen skulle primært foregå i institusjoner. Det gjaldt ikke bare lovløse barn, men også dem som kunne bli det. Barn ble sett på som samfunnets- og foreldrenes eiendom, slik at det var samfunnet og foreldrene ansvar å forme dem til akseptable voksne. De ble gjenstand for oppdragelse (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; NOU, 2009:08).

Det ble opprettet kommunalt råd (vergerådet), som skulle føre tilsyn med barns situasjoner og irettesette foreldre som ikke oppdro barnet på en akseptabel måte. Ble ikke situasjonen forbedret, kunne rådet plassere barna i ny familie eller på barnehjem. Om det var nødvendig kunne de sende barna på skolehjem eller tvangsskole. (NOU, 2000:12, 2009:08).

Vergerådsloven ble gjeldene i 50 år, før lov om barnevern tok over i 1953. Den nye loven skulle ha større forståelse for barn og foreldres situasjon, og skulle være mindre moralsk fordømmende. Familiene skulle styrkes, slik at problemet ble redusert og barnet kunne forbli i sitt opprinnelige hjem. Forebyggende tiltak, råd og veiledning ble de nye tiltakene som skulles settes inn i familiene. Behandling, sosialpolitikk og psykologi fikk faglig innflytelse. Vergerådet byttet navn til barnevernsnemnd. Tvangstiltak skulle bare brukes når ikke annet tiltak i hjemmet førte fram. (NOU, 2000:12, 2009:08). Loven ga barn bare begrenset rettigheter. De fikk uttalerett før vedtak ble truffet og barn over 15 år som forstod hva saken

gjald, kunne få saken overprøvd. Barn ble sett mer på som sakens objekt, enn som et rettssubjekt (Larsen, 2004).

I 1992 ble «lov om barnevernstjenester» vedtatt. Den skulle ha større fokus på barns behov, rettigheter og forebyggende tiltak. Barnevernet kan med den nye loven sette inn tiltak tidligere. Større fokus på samarbeid med familien. Tvangstiltak skulle ikke lenger vedtas i barnevernet, men av et juridisk og uavhengig organ, fylkesnemnda (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; NOU, 2009:08). Det har også kommet flere endringer av loven i ettertid, og det varsles stadig nye ønsker om endringer. De nye lovendringene har gitt barn og unge en større rettsikkerhet.

I 2004 ble det innført en ansvarsfordeling mellom stat og kommune. Det skulle styrke barnevernet økonomisk og faglig. Det skulle også gi et likeverdig tilbud over hele landet. Det statlige barnevernet skal føre tilsyn med det kommunale barnevernet. I tillegg har det ansvar for adopsjon, familievern, fosterhjemtjeneste, barnevernsinstitusjoner m.m. Det kommunale barnevernet har ansvaret for det forbyggende arbeidet med barn og unge, hjelpetiltak i hjemmet, å sette i gang plasseringer utenfor hjemmet og oppfølging av de som er blitt plassert utenfor hjemmet m.m. (Bunkholdt & Sandbæk, 2008). Her er fokuset på det kommunale barnevernet.

Da formålet med barnevernet ble formulert, ble det først foreslått at hjelpen skulle være en formulert som en rettighet. Det ble foreslått at det skulle stå «rett til nødvendig hjelp og omsorg til rett tid». Men det var uenigheter om hjelpen skulle være en rettighet eller ikke. Forslaget ble nedstemt, og lovteksten ble derfor uten ordene «rett til» (Larsen, 2004, s 20-22). Selv om ikke formålsloven er rettighetsfestet, så er barnevernet forpliktet til å starte en undersøkelse og sette i gang tiltak når vilkårene er til stede. Samtidig er kommunen forpliktet til å formidle ressurser til barnevernet, slik at de kan hjelpe dem som oppfyller vilkårene etter loven (NOU, 2000:12). Formålet til barnevernet er nedfelt i barnevernsloven § 1-1, hvor det står at barnevernet skal gi hjelp og omsorg til barn og unge som lever i situasjoner som kan skade deres helse og utvikling. Hjelpen skal gis til rett tid. Barnevernet skal også sikre barn og unge har trygge oppvekstvilkår (Barnevernloven, 1992).

Barnevernets arbeid skal bygge på fire prinsipper. *Barnets beste* hvor barnets behov, sikkerhet og omsorg som er i fokus. Å lytte til barnets synspunkter er å sikre best mulige den vanskelige vurderingen av hva som er barnets beste. Barnets beste skal legges til grunn når det fattes beslutninger. Det *biologiske prinsipp* at barn skal få vokse opp hos foreldrene, de

skal ikke vilkårlig skilles fra sine foreldre. Prinsippet om *rett hjelp til rett tid* handler om å få den nødvendige hjelpen når behovet er der. *Mildeste inngreps prinsipp* handler om prøve ut de mildeste inngrepene først (Bunkholdt & Sandbæk, 2008)

Samfunnsutviklingen til barnevernet både styrer behovet for hjelp, og definerer hva slags hjelp som tilbys. Det er også med på å definere synet på foreldre og barn. Barnevernet blir på den måten et samfunnspeil. Hvor er vi nå med synet på barn og unge? Holder barnevernet og loven tritt med utviklingen?

Forandringsfabrikken er en organisasjon med mål om å forandre tjenestetilbudet til barn og unge i samfunnet, i samarbeid med barn og unges. Ønsket er at barn og unge skal være med å forme tjenestetilbudet på både individ og samfunnsnivå. Et av tjenestetilbudene de ønsker å forandre er barnevernet. De snakker med barn og unge i alderen fra 8-22 år fra hele landet, som har erfaringer med barnevernet. Prosjektet heter «Mitt liv» hvor ungdommer som har erfaringer fra barnevern (barnevernsproffene) er med på å forbedre barnevernet. De jobber med verdier som ydmyket, åpenhet og kjærlighet (Forandringsfabrikken, 2004).

1.2 Barnevernets syn på barn og unge

Det er et paradigmeskifte i synet på barn og unge. Det er en endring i synet på barn som et utviklingsprosjekt til være et rettighetssubjekt. Det vil si at det har vært et syn på barn som små mennesker som skal utvikle seg til å bli voksne. De «voksne» er målet og idealet. Barnet er noe uferdig og mangelfullt. Det ble tidligere nevnt at barn ble sett på som de voksnes eiendom og som noe som skulle oppdras. De har etter hvert fått flere rettigheter, men de blir likevel sett på noe som skal behandles av de voksne (Kjørholt, 2010).

Dagen i dag preges av nye forståelsesmåter. Synet på barn og unge som kompetente personer har fått mer plass. Det er større fokus på barnets behov, og en forståelse av at barndommen har en egen verdi. For eksempel har noen en forståelse av barnet som kompetent person allerede fra fødsel. Barnet er en person med rettigheter som skal framheves i ulike sammenhenger. I ulike barnefaglige miljøer oppfordres det til å se på barn som personer med kompetanse til å bidra til utforme sitt eget liv og av samfunnet. Barnet skal ses på som subjekter, og ha en interesse for å lytte og forstå deres perspektiver (Kjørholt, 2010).

Bunkholdt & Sandbæk (2008) skriver at barn og unge konstruerer sin egen virkelighet og kan ta initiativ til handlinger. De påvirkes av den kulturen og tiden de lever i. Gjennom egen deltakelse får de muligheten til utvikler seg og bidrar til å utvikle samfunnet.

FNs Barnekonvensjon er inkorporert i norsk lov, og den har bidratt til endringer i synet på barn og unge mot mer selvstendige individer som skal ha egne rettigheter.

Barnekonvensjonen formidler ønsket verdier og holdninger, og den forplikter Norge til å forme gode velferdsordninger for barn og unge. Den ser på dem som medborgere. Det skal fokuseres mer på barn og unges interesser og synspunkter i saker som angår dem (Bunkholdt & Sandbæk, 2008; NOU, 2011:20).

Barnevernloven har også blitt endret til å ivareta barn og unges rett til å medvirke i eget liv. Endringen av § 4-1 «hensynet til barnets beste», hadde som hensikt å styrke barn og unges medvirkning og rettsikkerhet. Barnevernet skal i større grad tilrettelegge for samtaler med barn og unge. Men det er likevel spor av et syn på barn som noe som skal bli behandlet. Et eksempel er der barn og unge med alvorlige atferdsvansker kan plasseres på institusjon for observasjon, undersøkelse og korttidsbehandling, jf. bvl. § 4-24, første ledd.

Har barnevernets syn endret seg i tråd med det nye paradigmet? Eller kan en fortsatt se tendenser til det gamle, med en ny innpakning?

1.3 Bakgrunn for valg av tema og temaets aktualitet

Jeg er utdannet sosionom med videreutdanning i coaching og kommunikasjon, som handler blant annet om å ikke ha en dømmende holdning, se ressursene til den andre og la den andre få lov å «tre frem». Som sosialarbeider skal en være et bindeledd og et middel for at den andre skal få oppfylt sine mål og behov.

Jeg har jobbet som miljøterapeut på ulike institusjoner for ungdom og unge voksne siden 2006. I den tiden jeg har jobbet, så har jeg undret meg over de ulike måtene ungdommene møtes på. Både på institusjonene og av ulike instanser som de er i kontakt med. De må forholde seg til mange forskjellige profesjonelle voksne, og mange ungdommer blir værende i den situasjonen over tid. Hvilke opplevelser sitter ungdommene igjen med etter møte med sosialarbeideren? Føler de seg anerkjent? Hva skal til for at ungdom opplever at de blir tatt på alvor?

Jeg mener at ungdommer som regel har kjennskap til løsninger på egne problemer, og at sosialarbeidere bør anerkjenne den kunnskapen. Ungdom skal i barnevernssaker ha innsyn og informasjon i hva saken gjelder, og de skal bli tatt med i beslutningsprosessen. I møte med barnevernet, så skal ungdom bli hørt og det som blir sagt skal bli tatt hensyn til. Ungdommens synspunkter skal legges til grunn for hva slags tiltak som iverksettes, dersom de forstår hva saken gjelder (Barnekonvensjonen, 1989b; Barnevernloven, 1992).

Det finnes litteratur som dokumenterer at ikke barn og unge alltid blir hørt i barnevernssaker (Christiansen, 2012; Strandbu, 2011). Med utgangspunkt i dette og ungdommers tidligere uttalelser, så vil jeg undersøke hvordan sosialarbeidere i barnevernet anerkjenner ungdommer som kompetente aktører. Og hvordan det kan bidra til bedre løsninger i sosialfaglig arbeid med barn og unge.

Jeg har aldri selv jobbet i barnevernet, slik at jeg har ikke erfaringer med hvilke utfordringer det innebærer. Jeg har ikke kjent på kroppen hvordan det er å stå i de utfordringene og dilemmaene som sosialarbeidere gjør hver dag. Likevel tror jeg at det er en utfordring både for ungdom og sosialarbeider. Jeg tror også at barnevernet som system skaper utfordringer når det gjelder å høre ungdom og anerkjenne dem.

I intervjuene var temaet ungdoms deltakelse og medvirkning i barnevernet, og i begrepet medvirkning så ligger det noen underforståtte verdier. En av disse er anerkjennelse. Anerkjennelse ble derfor det nye tema for avhandlingen. Ungdommene og sosialarbeiderne i barnevernet tok i bruk en del ord som å bli tatt på alvor, respekt, å bli lyttet til, som ligger nært opp til anerkjennelsesteorien. Dette kommer jeg nærmere inn på i teori, analyse- og drøftingsdelen.

Statens Helsetilsyn har skrevet en oppsummerende rapport fra tilsyn av 44 kommunale barnevern rundt omkring i landet. Tilsynet ble gjennomført av fylkesmennene i 2011. Rapporten er ikke representativ for landets barnevern ut fra hvordan utvalget er gjennomført, men viser til sentrale mangler. Den viser til mangler ved gjennomføring av barn og unges medvirkninger i barnevernet. Det står at det forekommer mangler ved systematisk gjennomføring av samtaler med barn og unge. Det foreligger lite rutiner, eller dårlig oppfølging av rutiner for samtaler med barn og unge, mangelfull dokumentasjon på gjennomførte samtaler, ledelse som ikke har etterspurt samtaler med barn og unge, og ansatte som sier de mangler kunnskap om medvirkning (Helsetilsynet, 2012). Det kan tyde på et barnevern som ikke tar ungdommenes stemmer på alvor.

Avhandlingen er skrevet med siktemål å kunne gi både ungdom og ansatte i barnevernstjenesten kunnskaper om et viktig tema, som etter min mening ikke er tilstrekkelig grad vært belyst.

1.4 Fra tema til problemstilling.

Med bakgrunn i det som her er blitt presentert, har jeg kommet fram til følgende problemstilling:

- **Hvordan anerkjennes ungdom i barnevernet?**

Problemformuleringen er rettet mot sosialarbeidere og deres profesjonsutøvelse i arbeid med ungdom i barnevernet.

Da jeg satte meg ned og begynte å forme en problemstillingen, så visste jeg ikke at den skulle handle om anerkjennelse. Det startet med at jeg var interessert i ungdommens stemme i barnevernssaker, som utviklet seg til å handle om deltakelse og medvirkning. Det endte i anerkjennelse. Det har blitt mer klart for meg etter hvert som jeg har jobbet meg mer inn i eksisterende teorier, forskning og litteratur. Hva informantene har svart på intervjuene har også påvirket min framstilling.

Problemformuleringen «hvordan anerkjennes ungdom i barnevernet» indikerer at anerkjennelse er både viktig og nødvendig. Å bli lyttet til og bli tatt på alvor er en del av det å få medvirke i barnevernet, men under det igjen ligger det også noen grunnholdninger og verdier. Det er her anerkjennelse kommer inn, et tema jeg ønsker forske nærmere på. Jeg vil komme nærmere inn på hva anerkjennelse innebærer, og hva som gjør det aktuelt i arbeid med ungdom i barnevernet.

1.5 Avgrensning

Jeg valgt å fokusere på ungdom i alderen 15-25 år, som er eller har vært i kontakt med barnevernstjenesten. Grunnen til at alderen starter på 15 år er at det går et skille i barnevernsloven når ungdom fyller 15 år. De får år økte rettigheter med hensyn til innsyn og

deltakelse. De kan også selv gi samtykke til deltakelse i forskningsprosjektet. Jeg har satt øvre aldersgrense på 25, år for at det ikke skulle gå for mange år siden de har avsluttet kontakten med barnevernet. Ungdom kan i praksis få hjelp av barnevernet frem til de fyller 23 år, men avsluttes som oftes kontakten ved 18 år.

Undersøkelsen skal se nærmere på relasjonen mellom sosialarbeideren og ungdommen innenfor det kommunale barnevern som system. Det innebærer å se både på sosialarbeidernes og ungdommenes opplevelser.

Det er ingen begrensinger i hvilket tiltak fra barnevernstjenesten ungdommene har. Bakgrunnen for oppfølgingen fra barnevernet har heller ingen relevans for forskningen. Men ungdommene har hatt kontakt med barnevernet over tid, og de har fått et tiltak eller en form for plassering.

1.6 Begrepsavklaring

Her vil jeg gi en kort innføring i begrepene jeg har brukt i problemstillingen. Det gjelder følgende ord: anerkjennelse, ungdom og sosialarbeider. Jeg har valgt å ta med sosialarbeider fordi det er dem som representerer barnevernet og vil bli brukt mye i avhandlingen. Barnevernet er presentert tidligere i innledningen.

1.6.1 Anerkjennelse

Anerkjennelse er ikke noe som en skal «gi» den andre i form av teknikker i sosialt arbeid. Anerkjennelse handler om å være et medmenneske i møte med den andre. Det er å se den andre som et subjekt og en person. Å akseptere og bekrefte den andre slik som han/hun fremstår, med sine ferdigheter og egenskaper. Anerkjennelse er en prosess og en grunnleggende holdning i sosiale relasjoner (Schibbye, 2009). Anerkjennelse kan også forstås som et menneskelig behov. Det er en væremåte som innebærer verdier som likeverd, nestekjærlighet, rettferdighet og solidaritet. Det er verdier som ligger til grunn for sosialarbeideres yrkesetiske grunnlagsdokument (Fellesorganisasjonen, 2015).

I anerkjennelse ligger troen på den andre som en kompetent person. Hvorfor anerkjennelse er viktig i arbeid med ungdom i barnevernet, kommer jeg nærmere inn på i kapitel 3.1.

1.6.2 Ungdom

Barn gjelder alle som er mellom 0-18 år. Barn er det mest brukte begrepet om mennesker under 18 år. Jeg har valgt å bruke betegnelsen ungdom siden jeg skriver om en spesifikk aldersgruppe som inkluderer den øvre halvdel av 0-18 år. Noen steder bruker jeg også begrepet barn, det er når jeg referer til rettigheter eller teorier som er laget både for barn og ungdom. Jeg kommer nærmere inn på hva det vil si å være ungdom i det neste kapitlet.

1.6.3 Sosialarbeider

En sosialarbeider er hovedsakelig en person med treårig universitets- eller høgskoleutdannelse innenfor helse, sosiale eller pedagogiske fag.

Jeg har valgt å bruke begrepet sosialarbeider om den ansatte i barnevernet som møter ungdommene. Jeg startet med å bruke begrepet saksbehandler, men etter hvert virket det så byråkratisk, fordi jeg opplevde å miste den relasjonelle kunnskapen en bør ha for å jobbe med ungdom. Å behandle saker er bare en del av det arbeidet som en utfører i barnevernet. Et annet alternativ vil være barnevernspedagog. Barnevernspedagog er en profesjon, og selv om de er i større grad representert i barnevernet, så fins også andre profesjonsutøvere der. For eksempel sosionomer og vernepleiere. Derfor har jeg valgt å bruke begrepet sosialarbeider.

1.7 Disposisjon

Jeg har nå fortalt litt om barnevernets utvikling fram til i dag, og hvilke syn samfunnet har på barn og unge. Jeg har fortalt om bakgrunnen for valg av tema og temaets relevans for faget. Det skal danne et grunnlag for videre lesing av min avhandling.

I neste kapitel vil jeg gjøre rede for teorier som er relevante for å forstå anerkjennelse i barnevernet. Teoriene skal brukes i analyse og drøftingsdelen for å gi en grundigere

forståelse. Kapitlet starter med å en teori om sosialarbeidernes profesjonelle kompetanse, videre om syn og forståelse av ungdom i barnevernet. Deretter Anerkjennelsesteori og anerkjennelse i relasjoner. Kapitlet tre vil jeg si noe om hvilke metoder som jeg har brukt i forskningen, hvilke valg og vurderinger jeg har gjort i utforming, gjennomføring og skriveprosessen. I kapitel fire så presenterer jeg åtte narrativer. Narrativene er satt sammen på grunnlag av materialet i intervjuene jeg har gjennomført. Det er fire ungdoms fortellinger og fire sosialarbeidere fortellinger. Narrativene blir så analysert og drøftet ut fra den teorien som jeg har presentert, i kapitel fem. Jeg avslutter med en oppsummerende konklusjon der jeg tilslutt vurderer hvilke nye spørsmål som min avhandling reiser, i kapitel seks.

2 Teori

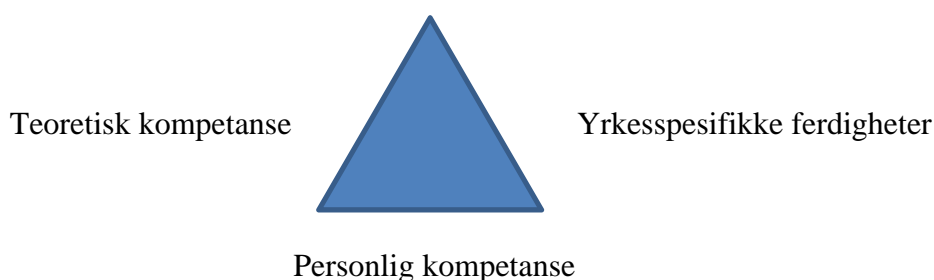
Teorier kan være antagelser eller hypoteser som testes ut og gir et form for resultat. Teorier kan også legitimere eller korrigere allerede eksisterende resultater. Teorier leder oss i retning til noe og bort fra noe annet. Teorier avgjør hvordan vi «ser» og hvor vi «ser». De avgjør hvor bredt eller smalt vi ser. Teori kan gjøre oss i bedre stand til å forstå og hjelpe i vårt sosiale arbeid (Schibbye, 2009).

Jeg har valg å fokusere på teorier om anerkjennelse og om å forstå mennesker, og vil bruke teoriene til blant annet Skau, Honneth, Habermas og Schibbye.

2.1 Den profesjonelle sosialarbeider

Det er sosialarbeideren som først møter ungdommen, når de kommer i kontakt med barnevernet. Sosialarbeideren er barnevernets ansikt utad. Det er de som tolker lovene og informasjon de innhenter, det er de som bestemmer om ungdommene skal få hjelp og i så fall hva slags hjelp de skal få.

Profesjonell kompetanse er å ha de kvalifikasjonene som trengs for å utføre et yrke. Skau (2011) skriver om den samlede profesjonelle kompetansen og hun deler den inn i tre kompetanser: teoretisk kunnskap, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse.

Teoretisk kunnskap består av faktakunnskaper, vitenskapelige teorier, modeller, lover og regler. Det er teorier som er relevant for sosialarbeideren for å utøve yrkesrollen. Teoretisk kunnskap tilegnes oftest gjennom utdanninger og kurs, for at sosialarbeideren skal kunne oppnå de nødvendige kvalifikasjonene for jobben. Det er en allmennkunnskap, og ikke en personavhengig kunnskap. Det kreves at en sosialarbeider i barnevernet har kunnskap om barn og unges utvikling, læring, og behov for grunnleggende omsorg. De skal ha kompetanse på omsorgssvikt, rus- og atferdsproblemer og psykiske lidelser blant barn og unge. Det

trenger også kunnskap om gjeldende loververk og regler, kunnskap om mellommenneskelige kunnskap om sosiokulturelle utfordringer, relasjoner og kommunikasjon (NOU, 2009:08).

Yrkesspesifikke ferdigheter er de praktiske ferdighetene, teknikkene og metodene som sosialarbeideren utøver i jobben. Det kan for eksempel være ferdigheter på å ha samtaler med barn og unge. Det kan være hvordan sosialarbeideren bør lytte og stille spørsmål til ungdommen, slik at de sammen får den gode samtalen. Å omsette den teoretiske kunnskapen til praksis er en del av de yrkesspesifikke ferdighetene (Skau, 2011).

Personlig kompetanse handler om hvem sosialarbeideren er som person, hvilke egenskaper, holdninger, verdier og erfaringer sosialarbeideren har. Hver sosialarbeider har en unik sammensetning av personlig kompetanse. Det er ikke noe en lærer på skolen, men noe som kan utvikles. Personlig kompetanse benyttes både som privatperson og i jobbsammenheng, men på ulike måter. Skau skriver: «Vår personlige kompetanse avgjør hvem vi lar den andre få være i deres møte med oss.» (Skau 2011, s 62). Det kan bety måten sosialarbeideren ser på ungdommen, om de for eksempel er en sak, en klient eller en ungdom som er i en vanskelig livssituasjon.

Ingen av disse tre kompetanseområdene står alene. Det går som regel ikke å kun ha personlig kompetanse for å jobbe med mennesker, eller kun akademiske teorier eller ha gode ferdigheter. Sosialarbeidere har som regel kunnskaper om teorier på hvordan møte mennesker, ferdigheter på å lytte og samarbeide, og har holdninger som for eksempel at alle mennesker er likeverdige. Det er å ha en kombinasjon av alle tre, jobbe med hjertet, hode og hendene. De vil alltid gli over i hverandre, og ikke være fysisk adskilt eller statiske, slik som det kanskje kan fremstå av figuren (Skau, 2011).

Skau (2011) har utarbeidet en liste over eksempler på personlig kompetanse. Personlig kompetanse kan være evne til å lytte til andre, bry seg om, beslutningsdyktighet, ydmyk, åpen for å se alternative løsninger, ærlighet, tro på andres kompetanse, verdsette forskjeller, toleranse mfl.

Ulike mennesker vil ha ulike kombinasjoner av personlig kompetanse, og ulike jobber trenger ulik personlig kompetanse. Hva som passer og ikke passer i yrkesutøvelsen styres etter kulturelle og sosiale normer, etiske og ikke minst juridiske bestemmelser. Personlig kompetanse utgjør det «sosiale» jeg. Det skal settes krav til den personlige kompetansen for den skal utvikles som en del av kvalifiseringen til å arbeide med mennesker, og ikke beskyttes

som privat affære. For å være en god yrkesutøver, så må en være personlig i møte med den andre (Skau, 2011).

En del av det å være profesjonell er å vite forskjellen på å være privat og offentlig person. En kan være personlig i møte med ungdommen, men en skal helst ikke være for privat. Personlig vil si at den andre møter en person, og ikke en distansert maskin uten uttrykk og følelser. Sosialarbeidere kan ha en ide om at å være profesjonell innebærer å være objektiv, distansert og saklig. Eller en kan være redd for å påvirke og involvere seg for mye. Eller det kan være for å beskytte seg selv. Uansett, så er det å være upersonlig er ikke det samme som å være profesjonell. Profesjonalitet handler om balansere å være både personlig og offentlig. Det handler om å være ekte, og ikke en påtatt rolle i forsøk på virke engasjert. Sosialarbeideren kan vise til personlige erfaringer for å bidra til en felles forståelse, men sosialarbeiderens liv skal ikke være det sentrale i samtalen. Dersom sosialarbeideren behandle den andre for privat, kan det oppleves krenkende for den andre (Damsgaard, 2010; Skau, 2011).

2.2 Hva vil det si å være ungdom?

Hvordan en velger å se og forstå ungdom og ungdomstiden er konstruert av samfunnet, av kulturer og de ulike institusjoner. Verdier, holdninger og politikk. Ulike generasjoner av ungdommer blir oppfattet og forstått på ulike måter (Frønes, 2011).

Ungdomstiden er avgrenset med alder, men det kan være uklart hvor grensene går mellom ungdom og voksen, også mellom barn og ungdom. Det sies at en er voksen når en blir 18 år, det er myndighetsalderen. Men alder alene kan ikke forklare hva det vil si på være ungdom. Ungdomstiden vil variere ut fra ulike tidsepoker, kulturer, generasjoner og samfunn de lever i. De tilhører en egen kohort. De sosiale kontekstene de lever i og vokser opp med er med på definere ungdom (Øia & Strandbu, 2007).

En kan også si at ungdomstiden er en overgangsfase mellom barn og voksne, der de gradvis skal tilpasse seg og lære samfunnet. Det kan ses på som en dannelsesfase, slik at de blir selvstendige voksenpersoner (Mørch 1985, i Øia & Strandbu, 2007). I denne fasen av livet legger en grunnlaget for verdier og holdninger, og en utvikler egen identitet (Øia & Strandbu, 2007). Ungdom søker seg mer bort fra private og familiære arenaer, og ut i samfunnet. De får behov for økt selvstendighet og større handlingsrom, enn de har hatt behov for som barn. Det

er en tid som utfordrer ungdommen til å se og tenke annerledes, få nye kunnskaper og strukturer i livet (Heggen & Øia, 2005).

De to mest kjente perspektivene som er på å forstå ungdom, er den biologiske og den utviklingspsykologiske livsfase. Den biologiske fasen ser på de biologiske forandringene som oppstår i kroppen i ungdomstiden som pubertet, følelser og drifter. Den utviklingspsykologiske fasen ser på ungdomstiden som en tid med forandringer av identitet, som kan skape forvirringer hos ungdommen (Heggen, 2004).

Barndomssosiologien ser på barn som handlende personer med egne intensjoner. I stedet for å vurdere om ungdommene er rasjonelle eller kompetente mennesker, bør det fokuseres på dem som en del av situasjonene de inngår i. En må se på helheten som er i utvikling. Ungdom er aktive, ansvarlige og deltakende i sin utvikling og sosialisering. De utvikler seg innenfor de sosiale og kulturelle rammene som de lever i, samtidig som de er avhengig av omsorg og beskyttelse (Christiansen, 2012).

I motsetning til barndomstiden som ofte ses på som harmonisk, naturlig og fantasifull, så ses ungdomstiden på som uro, opprør, innovasjon og selvstendigjøring. Det er en tid der de bryter grenser og gjør opprør mot foreldrene, en tid på vei mot voksenlivet. Det gjør ungdomstiden til en risikoperiode med naturlige problemer. Når barn blir til ungdom, så er det er både en fysisk og sosial forandring. Det fins få klare roller i ungdomstiden, som gjør det til en tid med mye forvirring før voksenlivet. Ungdomstiden kan også en ses på som en mulighet der de kan skape seg selv på nytt (Frønes, 2011).

2.1.1 Hva vil det si å være ungdom i barnevernet?

Hva så med de ungdommene som er i barnevernet? Ut fra barnevernsloven (1992) så har ungdom i barnevernet noen felles strukturelle kjennetegn. Det står at det er ungdommer som barnevernet har overtatt omsorgen til, for manglende omsorg eller trygghet i hjemmet. De kan også være at de plassert utenfor hjemmet på grunn av atferdsvansker som rus, kriminalitet eller psykisk vansker. Det kan være ungdommer som har hjelpetiltak i hjemmet for å bedre deres oppvekst- og utviklingskår. Ungdommene kan være i kontakt med barnevernet for en kortere eller lengre periode av livet.

Barnevernet tar i bruk ulike teorier for å kunne forstå og hjelpe ungdom best mulig. En av de mest brukte er nok utviklingsteorier. Det gjør det enklere for sosialarbeiderne å forstå og hjelpe ungdom, dersom de har kjennskap til normalutviklingen deres. Tilknytningsteorier for å forstå hvilke påkjenninger og stress det kan påføre ungdommene når viktige relasjoner brytes. Resiliensteori er også mye brukt for å forstå hvordan ulike faktorer kan bidra til at ungdom kan mestre vanskelige livssituasjoner. Resiliensteorien er også opptatt av å hjelpe ungdom til å finne en mening i det som skjer, slik at de kan lettere forstå og håndtere det som skjer (Ruud, 2011).

Piagets teorier om kognitiv utvikling sier at ungdom er i stand til å se situasjoner fra andres synsvinkler enn seg selv. De kan også tenke abstrakt. Men de kan mangle evne til å se konsekvenser over tid. De er i en egosentrisk fase, på den måten at de kan være opptatt av hvordan andre oppfatter dem og ønsker ikke å bli snakket til som et barn (Ruud, 2011).

Ungdommene har ikke den samme systemkunnskapen som de voksne. Så ungdom må få informasjon om hva barnevernet er, hva barnevernet kan hjelpe til med, hvilke rettigheter ungdom har, hvorfor ungdommene er i barnevernet, hva vil skje fremover, hvilke følger får det for ungdommen, hva forventes det av ungdommene osv. Forberedende samtaler kan hjelpe ungdommen å sette fokus på egne meninger. Det kan åpne et behov for mer informasjon, eller for andre behov. Om ungdom blir hørt avhenger av flere komponenter, hvordan ungdommene uttrykker sine meninger og saksbehandlerens syn på ungdommene og det de sier (Strandbu, 2011).

2.1.2 Ungdoms rettigheter i barnevernet

Når det gjelder ungdommers anerkjennelse i barnevernet, så tenker jeg blant annet på ungdommers rett til å bli hørt og deres muligheter til å uttrykke sine meninger. Jeg tenker også på hvordan vurderes «barnets beste». I barnevernet er ungdommers rettigheter skrevet ned i det norske lovverket, i barnekonvensjonen, barnevernloven, barnelova og forvaltningsloven.

Barns rett til å bli hørt.

Barnekonvensjonens artikkel 12 om barns rett til å uttale seg er en av de mest sentrale rettighetene, som er uavhengig hvor barnet oppholder seg (Sandberg, 2012). Sosialarbeidere skal gjennom artikkel 12 respektere ungdommenes integritet som mennesker, og derfor er det

nødvendig å lytte til dem og la dem få uttrykt sine meninger i saker som angår dem. De skal få anledning til å bli hørt direkte eller indirekte i all rettslig og administrativ saksbehandling som angår dere sak. De skal få uttrykke sine synspunkter «fritt», det vil si uten press, uten at det påvirkes eller utsettes for manipulering. Barnevernet skal sørge for at ungdommene føler seg trygge og respekterte nok til å kunne uttale seg. Men de har ingen plikt til å uttale seg. Det er en prosess, ikke som en engangshendelse. Det skal være et grunnleggende syn, ikke bare ses på som en rettighet, men også gjelde i alt sosialarbeiderne foretar seg i forhold til ungdommene, også når de fortolker andre lover. Den skal fungere som et styrende prinsipp (Barnekonvensjonen, 1989b; CRC, 2009).

Det står i barnevernsloven (1992) § 6-3 om barns rettigheter under saksbehandling, at barn fra fylte 7 år skal informeres og få muligheten til å si sin mening før det blir tatt beslutninger i saker som vedrører dem. Det som blir sagt skal tillegges vekt ut i fra alder og modningsnivå. Informasjonen skal gis på en måte som gjør at ungdommen forstår. Når de har fylt 15 år kan de opptre som part i egen sak, dersom det forstår hva saken gjelder. Det gir ungdom rettigheter til å klage og til å opptre i retten. I saker som gjelder atferd skal de alltid regnes som part i saken.

Det vil si at ungdom skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon, og at de skal fritt få uttrykke sine synspunkter (Barnevernloven, 1992). De skal gis adgang til å snakke med den saksbehandleren som har ansvaret for saken deres. Ungdom som er over 15 år skal varsles og gis mulighet til å uttale seg før det tas en beslutning (Forvaltningsloven, 1967).

I 2014 ble barnevernsloven § 4-1 om hensynet til barnets beste, endret. Barn og unges rettigheter til å medvirke ble styrket ved at det nå står at de «skal» gis muligheten til medvirkning og det «skal» tilrettelegges for samtaler med barnet (Barnevernloven, 1992). Dermed oppfyller barnevernsloven mer av det barnekonvensjonen formidler, om at artikkel 3 og artikkel 12 er komplementære.

Barnet skal få vite om hvilke vurderinger og avgjørelser som er gjort i saken. Det skal dokumenteres hva barnet har sagt, blitt spurt om og hva det har fått muligheten til å medvirke i (Barnevernloven, 2014). Det er i tråd med det som er anbefalt i barnekonvensjonens anbefalinger. Endringene gjør at barnevernsloven nå harmonerer bedre med barnekonvensjonens retningslinjer og verdier enn hva det har gjort tidligere.

Barnets beste – en rettighet

Artikkel nr. 3 «Barnets beste» er en artikkel som er mindre konkret, fordi den skal kunne variere ut i fra kontekst, kultur og hvert enkelt barns behov. Behovene kan variere for de ulike barna, men også over tid for det samme barnet. De som er ansvarlige for barnet skal sikre alt barnet har det som trengs, slik at deres beste er i varetatt (Barnekonvensjonen, 1989a; Haugli, 2012).

Hensynet til barnets beste skal være veiledende for hele barnevernstjenestens virksomhet. Alle handlinger som påvirker ungdom skal være vurdert ut ifra hva som er det beste for den enkelte ungdommen. Med handlinger menes ikke bare beslutninger, men også atferd, holdninger, tjenester og prosedyrer. Det som direkte eller indirekte kan påvirke ungdommen. Det gjelder også fravær av handlinger. Handlinger som berører ungdom kan bety alt som staten legger opp til i forhold til hver enkelt ungdom eller ungdom som gruppe. Det kan være alt fra enkeltvedtak til retningslinjer og prosedyrer for arbeid i barnevernet. Barnevernet er forpliktet til å dokumentere hvordan barnets beste er undersøkt, vurdert, hvordan det er blitt tatt hensyn til i saken, hvilke kriterier det er basert på og hvilke andre hensyn som er vurdert (CRC, 2013).

Barnets beste kan ses på som en prosessuell handling. Barnets beste kommer man fram til i samarbeid med barnet selv. På den måten er barnekonvensjonens artikkel 3 og 12 komplementære. En del av barnets beste er å lytte til deres synspunkter og ved å lytte til ungdommen kan man finne ut av hva som er det beste for den ungdommen. Barnevernstjenesten er forpliktet til å lytte til ungdommenes synspunkter i beslutningsprosesser, for å kunne vurder hva som er til deres beste (CRC, 2009; Haugli, 2012).

2.3 Anerkjennelse eller krenkelse?

De fleste har hørt ordet anerkjennelse, og det forbindes ofte med å bli beundret eller roset for en prestasjon en har gjort. Det kan kanskje forbindes med noen verdier. Jeg vil forsøke å belyse anerkjennelse hovedsakelig ut fra Honneths teori og Schibbys bruk av anerkjennelse i relasjoner, men det vil også være innslag av andre teoretikere og filosofer.

Den tyske filosofen Axel Honneth er en av flere grunnleggere for teori om anerkjennelse. Hans teori kan forstås på både individnivå og samfunnsnivå. Honneth (2008) bygger sin teori

på etablerte teorier av Hegel, Mead og Habermas. Han deler anerkjennelse inn i tre deler. Den første og mest elementære er kjærlighet, som oppstår i relasjoner mellom mennesker, den deles med de nærmeste som familie og venner. Den andre er rettigheter som anerkjennelse, og handler om respekt for hver enkeltes autonomi og likeverdighet i samfunnet. Det tredje er solidaritet som anerkjennelse, som handler om å verdsette menneske for de egenskapene det har, hvilken verdi det har for samfunnet. Solidaritet som anerkjennelse skaper følelser som tilhørighet og samhold (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Høilund & Juul, 2005).

Anerkjennelse handler om at mennesker aksepterer, respekterer og tolererer hverandre for de ulike personlige egenskaper og ferdighetene som de har. Det handler om å både gi og ta imot anerkjennelse fra hverandre. Det gjør at samfunnet går rundt. Honneth gir uttrykk for at hver enkelt er avhengig av bekreftelse fra andre for å kunne utvikle selvtillit og et godt selvilde. Samfunnet vil ikke fungere dersom ikke hver enkelt har et minimum av dette. På den måten er det en gjensidig avhengighet mellom individ og samfunn. Når andre setter pris på den innsatsen en legger ned for fellesskapet, ser en sitt bidrag til samfunnet som verdifullt. Krenkelser, forakt og nedvurdering påvirker selvbildet negativt. Det kan oppleves som urettferdig å miste rettigheter eller å ikke få oppfylt sine behov eller forventninger. De følelsene en får fra krenkelser kan mobiliseres til handling for en kamp om anerkjennelse (Hansteen, 2010).

De tre anerkjennelsesformene er avhengig av og en forutsetning for hverandre, for at et hvert enkelt individ skal bli fullt integrert i samfunnet. Menneskets selvforhold blir stadig sterkere for hver anerkjennelsesform de opplever. En kan risikere å miste det positive bilde på seg selv om en ikke blir anerkjent, får sosial støtte eller blir respektert som den personen en er. Misbruk, voldtekt, og tortur er eksempler på krenkelser i nære relasjoner som gir sår på den fysiske og psykiske integriteten. Når det gjelder rettslig anerkjennelse kan krenkingen være umyndiggjøring eller diskriminering, en blir oversett som medborger og fratatt muligheten til like rettigheter (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig, Chrom Jacobsen, & Honneth, 2003)

Krenkelser

Det motsatte av anerkjennelse vil være forakt, krenkelse, eller som Honneth kaller det ringakt. Jeg velger å bruke krenkelse og forakt som er mer forståelige norske begreper. Honneth (2008) sammenligner de ulike formene for krenkelse av mennesket med somatiske

sykdommer og hvordan de påvirker kroppens reproduksjon. Opplevelse av sosial forakt og ydmykelse kan skade menneskers psyke og identitet, på samme måte som sykdommer kan skade menneskekroppen. Det vil si at en kan se etter symptomer på krenkelse eller mangel på anerkjennelse hos mennesker. Symptomene kan være negative følelsesreaksjoner som skam, sinne eller tristhet. For å forebygge psykiske lidelser eller skape god helse, så må mennesket oppleve anerkjennelse på alle plan.

Honneth henviser til Deweys tese, om hvordan følelser henger sammen med opplevde handlinger. Når mennesker opplever at de mislykkes, så oppstår det negative følelsesmessige reaksjoner som irritasjon, sinne eller sorg. Når de lykkes så opplever de positive følelsesmessige reaksjoner som glede eller stolthet. De ulike reaksjonene henger sammen med hva slags forventninger en har til handlingene som skal utføres. Det kan oppstå en indre konflikt i et menneskes livsverden, dersom en bryter med normative reglene for handling. En kan oppleve seg mindre verdt fordi en har brutt med normer som har vært viktige deler av verdier og identitet. Liknende reaksjoner kan oppstå dersom andre i nære relasjoner uventet bryter med normative verdier. Det kan oppstå en krise i kommunikasjonen når ikke forventninger til den andre innfris (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Honneth mener at de negative følelsene fra krenkelser kan mobilisere til en motstand eller en kamp om anerkjennelse. De erfarte krenkelsene kan derfor være med å bidra til å skape anerkjennelse, eller forhindre at flere ikke skal oppleve det samme. Flere i lignende situasjoner kan gå sammen og bruke sine personlige erfaringer fra krenkelser, til en sosial kamp om anerkjennelse (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

2.3.1 Kjærlighet som anerkjennelse

Kjærlighet er når en bryr seg om, viser hensyn, omtanke, og verdsetter den andre.

Anerkjennelsen er en gjensidighet mellom to mennesker. I Honneths teori er det både en kroppslig og en følelsesmessig anerkjennelse, som bidrar til å gi selvtillit og selvstendighet. Anerkjennelsen utvikles i de primære relasjonene som til mor, far, søster, barn eller venner. Kjærlighet som anerkjennelse gjør en i stand til å forholde seg til seg selv og andre. I anerkjennende kjærlighet kan en utvikler fortrolighet til egne styrker, holdninger og verdier. Det gir en styrke og kunnskaper til å møte og takle konflikter. Anerkjennelsen er nødvendig for å kunne gå inn og ut av ulike sosiale relasjoner. Kjærlighetens anerkjennelse bidrar til en

moralsk dannelse, læren om de normer og regler for hvordan forholde seg til andre mennesker og samfunnet, som gjør en i stand til å opptre som et rettssubjekt (Hansteen, 2010; Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig et al., 2003).

Honneth viser til psykoanalytiske objektrelasjonsteorien til Winnicott om barnets følelsesmessige avhengighet til mor for å utvikle egen identitet. I den gjensidige anerkjennelsen kan en oppdage seg selv. Det handler om å oppleve trygghet og tillit til den andre personen, og samtidig erkjenne at det er to selvstendige personer som lever hvert sitt liv. En gjensidig tro på den andres kjærlighet selv om de til tider er separert (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Schibbye (2009) er opptatt av kjærlighet som anerkjennelse i den terapeutiske relasjonen. Hun lar seg også inspirere av Søren Kierkegaard og eksistensialismen, når hun skriver om kjærlighet. Hun skriver at kjærlighet er en kraft som er fri og bevegelig, den kan ikke kontrolleres eller eies. Den er i mennesket og mellom mennesker. Den dukker opp og berører mennesker når en gjør den mulig. Eksistensialismen ser på kjærlighet som noe som ligger på dypet eller på grunnen i alle menneskers eksistens. Kjærligheten er som en kraft som utgjør en form for anerkjennelse; - jeg bekrefter deg i form av kjærlighet.

Kjærlighet for den andre kan ikke ha en agenda, den kan ikke være formanende og en kan heller ikke legge sine egne følelser inn i den andre. Når egen agenda, behov eller følelser overskygger den andres, så blir kjærligheten utilgjengelig og lukket inne. Eksempler på anerkjennende kjærlighet kan være et varmt smil. Et varmt smil kan røre ved noe inni andre mennesker, som føles godt, og skaper glede. Kjærligheten kan hjelpe den andre til å bli fri og selvstendig. Kjærlighet er en form for indre anerkjennelse (Schibbye, 2009).

2.3.2 Rettigheter som anerkjennelse

Rettigheter som anerkjennelse er en gjensidig form for anerkjennelse mellom mennesker, og mellom mennesker og samfunnet. De som er fullverdige medlem av samfunnet tildeles universelle rettigheter. Anerkjennelse i form av rettigheter sikrer at en får grunnleggende muligheter til å realisere sin integritet. Som menneske og medlem av et samfunn forholder en seg til normative regler og lover i samfunnet. Til gjengeld får en sin frihet og rettigheter respektert. En oppnår en sosial beskyttelse i form av verdighet. En behandler den andre som en selv ønsker å bli behandlet (den gyldne regel) (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Rettslig anerkjennelse gjelder universelle regler i form av lover satt av staten og sosiale normer. Når mennesker følger de samme lovene, så anerkjenner de hverandre som autonome individer som kan ta fornuftige og gode beslutninger. Det er en form for anonym og sosial respekt, at en har de egenskapene som det kreves for å være et fornuftig handlende menneske, en er å «regne» med. Mennesket vil respektere seg selv, i glansen av andres respekt. Honneth kaller denne respekten for selvrespekt. Å få rettigheter som samfunnsborger, er nødvendig for å føle seg likeverdig, og ha en stolthet over seg selv som samfunnsborger. En må ha et minimum av selvrespekt for å kunne motta anerkjennelse fra andre (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Mennesker som blir nektet rettigheter blir sett på som moralsk utilregnelig. Dersom en opplever å bli sett på som moralsk utilregnelig vil det kunne føre til et tap av selvrespekt, og en ser ikke lenger seg selv som et likeverdig menneske. Eller en utvikler ikke en positiv selvtillit. Det avhenger av hva slags samfunn en lever i og hvilke rettigheter en har krav på (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

2.3.3 Solidaritet som anerkjennelse

Den kan også kalles sosial verdsetting eller sosial anerkjennelse. Det handler om å gjøre sine egenskaper og ferdigheter sett og anerkjent i det offentlige rom. En rettslig anerkjennelse anerkjenner mennesker for å ha like egenskaper som gjør dem moralsk tilregnelig. Sosial anerkjennelse verdsetter at menneskene seg imellom har ulike egenskaper og ferdigheter. En får anerkjennelse for sine styrker, evner og kvaliteter som er med på reproducere samfunnet. Det er både en følelsesmessig og praktisk fornuftig anerkjennelse som både regulerer mellommenneskelige relasjoner, en følelsesmessig identitet og en tilhørighet (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig et al., 2003).

Menneskers egenskaper og ferdigheter er verdifulle for samfunnet. Det handler om at hver enkelt bidrar til samfunnets mål med sine egne selvrealiseringsprosjekter. Det er derfor en kamp om hvilke personlige egenskaper og ferdigheter som er mest verdifulle for samfunnet. Anerkjennelsen eller den sosiale verdsettingen blir en blanding av hvordan individuelle livsprosjekter passer inn i samfunnets kulturelle verdier og mål. Den økonomiske gevinsten kan også påvirke den sosiale anerkjennelsen (Holm-Hansen & Honneth, 2008)

Hver enkelt er medlem av en eller flere grupper, hvor de opplever anerkjennelse for sine prestasjoner. Medlemmene anerkjenner hverandre som individer på lik linje, og ser på hverandres prestasjoner som verdifulle for gruppas prosjekt. Sammen bidrar de til samfunnets verdier og mål. På den måten oppstår det en tilhørighet mellom medlemmene og en stolthet over å være en del av gruppa. Det oppstår solidariske relasjoner mellom medlemmene, og de støtter hverandres livsprosjekter (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Å erfare positiv anerkjennelse for egne prestasjoner gir mennesker tro på seg selv som verdifulle mennesker, som har egenskaper og ferdigheter som er viktig for andre og samfunnet. Dette gir positiv selvfølelse, eller som Honneth kaller det selvverdsetting (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Hvis enkelte livssyn, livsformer, prosjekter, egenskaper eller ferdigheter blir sett ned på eller som mindreverdige av samfunnet, så mister de muligheten til å oppleve seg selv som sosialt verdifulle. Mennesker som forsøker å realisere seg i tråd med mønstre som er sett ned på, vil ikke oppleve solidaritet som anerkjennelse, men en mindreverdighetsfølelse (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Mangel på sosial anerkjennelse kan føre til marginalisert posisjon eller ekskludering. Marginaliseringer er der en hverken er inkludert eller ekskludert av et felleskap, det er en mellomposisjon. En får ikke kanskje ikke delta på grunn av normer, verdier eller kriterier for deltakelse. En kan også være inkludert på en arena og marginalisert på en annen. Å bli marginalisert eller ikke sosialt anerkjent, kan bety at en er stigmatisert. Et stigma er når en blir sett på som et sosialt avvik, en som er annerledes fra resten. Stigmatisering er en form for krenkelse, eller en mangel på anerkjennelse (Heggen, Jørgensen, & Paulgaard, 2003).

Hvis samfunnet ikke innfrir de normative forventningene om anerkjennelse, så kan det utløse følelser som urettferd og krenkelse. Mennesker som har tilsvarende opplevelser og følelser, kan gå sammen om å tolke deres personlige erfaringer, og danne nye sosiale felleskap eller subkulturelle grupper. De fortolker de personlige krenkelsene som felles opplevelser og følelser, som gjøres om til motivasjon for kamp om anerkjennelse. På den måten kan de overvinne krenkelsen gjennom sosial deltakelse og vinne tilbake sin moralske eller sosiale verdi. Det skapes solidaritet i gruppa fordi medlemmene anerkjenner hverandre for de erfaringene, egenskapene og ferdighetene de har til felles. Noen kan også å utvikle et felles språk for de følelsene og krenkelsene gruppa har opplevd (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

2.4 Anerkjennelse i relasjoner

For å forstå relasjoner så må en se helheten i sammenheng med delene. En kan ikke ta ungdommene ut av den sammenhengen de befinner seg i. Sosialarbeideren må og se seg selv som en del av denne sammenhengen. Dialektikken tar ikke bare for seg en teori og utelukker en annen, men er en sammenblanding av flere. Den rommer både subjektiv og objektiv syn, og vekslinger mellom disse. Individuelle indre prosesser ses sammen med de relasjonelle prosesser. Konflikter i relasjoner påvirker menneskets indre prosesser, og motsatt (Schibbye, 2009).

2.4.1 System- og livsverden

Teorien om system og livsverden er et begrepspar som Habermas bruker. Hans systemteori tar utgangspunkt i at samfunnet er sammensatt av selvregulerende delsystemer som er gjensidig avhengig av hverandre, og som sammen utgjør en helhet. Systemene representerer strukturer og sammen utgjør de samfunnet. Systemenes overordnede mål er å overleve, gjennom å møte krav fra samfunnet og ivareta nødvendige oppgaver. På den måten bidrar systemene til å skape en likevekt, eller balanse i samfunnet. Systemene er med andre ord resultatorienterte. Systemverden kommuniserer sammen, men reguleres mer av strategisk handling enn av kommunikativ handling (Eriksen & Weigård, 1999).

Systemverden er differensierte til delsystemer som har spesialisert seg til å ivareta en eller flere oppgaver i samfunnet. Det gjør systemverden mer effektivt gjennom å skape universelle og standardiserte måter å løse oppgavene på. Marked og byråkrati er selvregulerende delsystemer. De har utviklet seg ut fra livsverden. Kommunikativ handling har blitt erstattet av penger og makt som styringsmidler. Med penger og makt kan en gå utenom gyldighetskravet og kraften av det bedre argument. Har en penger kan en betale, har en makt kan en befale (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Barnevernet er et delsystem i systemverden utviklet av det norske velferdssystemet. Barnevernet utøver oppgaver etter det som er blitt bestemt i lovverket (Barnevernloven, 1992). Habermas skriver at loven på den ene siden er redskap for å utøve makt, men på en annen side kan den også sette begrensinger for makten. Lovverket sikrer at barnevernet ikke

skal kunne gå utover det som er blitt bestemt, og dermed kan ikke barnevernet selv etablere nye oppgaver (Eriksen & Weigård, 1999).

Livsverden er en måte å strukturere, organisere og tolke omverden på. Det er en form for «bakgrunns» vitenskap, hvor erfaringene og kunnskapene som menneskene har ervervet seg hittil i livet lagres. Kunnskap som en ofte tar for gitt, og ofte deler med andre i samme kulturelle samfunn. Å ha den samme kulturelle kunnskapen gjør det enklere for menneskene å samhandle. Det er en ubevisst kunnskap som kan bli bevisst om den blir satt på prøve, og dersom den blir analysert og reflektert over. Menneskers livsverden er hele tiden i utvikling (Eriksen & Weigård, 1999).

Livsverden er bundet til språk og kultur. Habermas deler livsverden i to, et indre deltakerperspektiv og et ytre samfunnsteoretisk tilskuerperspektiv (Eriksen & Weigård, 1999). Livsverden består av en objektiv, en sosial og en subjektiv verden. Den objektive verden er saksforholdene som partene forholder seg til i en samhandling, alt som en kan ha en objektiv stilling til. Den sosiale verden er de normene i situasjonen som styrer hvilken type samhandling det skal være. Å følge en norm er å følge de handlingene som er forventet i den spesielle situasjonen. Den subjektive verden er menneskers indre verdener; personlige opplevelser, hensikter, tanker, verdier, holdninger, følelser. Den indre verden blir tilgjengelig i møte med den andre. Spørsmålet er på hvilken måte den indre verden kommer til uttrykk (Eriksen & Weigård, 1999).

Den ytre livsverden (systemverden) har gjennom språket tre funksjoner. Den ene er at gjensidig forståelse reproducerer den kulturelle kunnskapen i livsverden. Det andre er at det koordinerer handlinger, og bidrar til sosial integrasjon og solidariske relasjoner. For det tredje så sørger det for sosialisering og formidling av den subjektive verden. Disse tre funksjonene reproducerer kultur, samfunn og person, som er paralleller til den objektive, sosiale og subjektive verden. Habermas mener det er gjennom impulsene i livsverden at en utvikler seg til et selvstendig, handlende og unikt individ. Mennesket er et produkt av sin egen livsverden (Eriksen & Weigård, 1999).

2.4.2 Intersubjektiv relasjon

Skjervheim (1996) skriver at mennesker kan kommuniser og samhandle fordi vi har språk, til forskjell fra dyr. Samhandling og kommunikasjon kan ses på tre måte. Den første som en

treleddet samhandling hvor to mennesker deler felles saksforståelse, også kalt intersubjektivitet. Den andre er toleddet samhandling hvor den ene oppfatter og observerer den andre og dens saksforståelse. Det kaller han for å konstatere faktum og objektivere. Den tredje måten er når en ser den andre som et fysisk objekt og kun lytter til de lydene den andre produserer som om det var et menneskelig instrument, en lytter ikke til det som blir sagt. Det handler ikke om å velge å bruke en av de, men at alle tre kan brukes på samme tid (Skjervheim, 1996).

En vil alltid se seg selv som et subjekt, slik at en kan bare objektivere andre. Når en objektivere den andre, så er det et angrep på den andres frihet. Friheten er ikke et faktum, den er ikke automatisk tilstede, men det er en mulighet som en kan velge å bruke eller ikke (Skjervheim, 1996).

En kan oppfatte det den andre sier som fakta eller som påstander. Fakta engasjerer ikke til diskusjon, men det gjør påstander. Når en er villig til å ta den andres påstander opp til vurdering, så tar en det den andre sier på alvor. Når en forholder seg til det den andre sier som et faktum, så betyr det at en ikke engasjerer seg i det den andre sier. Sosialarbeidere kan se på ungdommen som en «sak», eller en klient med et problem som skal behandles. Ungdommen blir et faktum, og et objekt i sosialarbeiderens verden. Sosialarbeideren oppfatter det ungdommen sier som noe han/hun allerede har en forståelse av. Samtalen går videre uten å gå i dybden av eller å få en utvidet forståelse. Få mennesker ønsker å bli sett på eller kontrollert på denne måten. Å objektivere er skaffe seg herredømme over den andre (Skjervheim, 1996).

Når en objektivere den andre, så setter en seg selv på utsiden av situasjonen og ser inn. En ser ikke seg selv som en del av det som skjer. I realiteten kan en ikke se seg selv på utsiden av verden, for en vil alltid være en del av den (Skjervheim, 1996). I intersubjektivitet har begge en egen indre subjektive verden av tanker, følelser og meninger. En tar hensyn til hvordan en selv påvirker og bidrar til situasjonen med den andre. Begge utvikler seg i samspill med hverandre, og sammen skaper de en felles forståelse. Som sosialarbeider bør en ha et bevisst og reflektert forhold til seg selv, sin indre verden, og hvordan det påvirker den andre (Schibbye, 2009).

2.4.3 Kommunikasjon

Rammen rundt situasjonen og hva som bidrar til en god og anerkjennende kommunikasjon, er mitt hovedanliggende. I den sammenheng vil jeg se nærmere på Habermas sin teori om kommunikativ handling og premisser for kommunikasjonen, men også se på Schibbyes forståelse av anerkjennende kommunikasjon.

Kommunikativ handling

Habermas ser på kommunikasjon som et menneskelig medium. Den har en fast struktur som koordinerer handling. Mennesker handler ut i fra det de oppfatter som den «gyldige» og felles virkelighetsforståelsen, et konsensus som oppstår i dialog med andre (Eriksen & Weigård, 1999).

Mennesker koordinerer samhandlingen med blant annet språklig kommunikasjon. Gjennom språket kan en løse konflikter, og leve sammen på en fredelig og rettferdig måte.

Kommunikasjon baseres på kraften av «det bedre argument». En grunnleggende tillit er viktig for at kommunikativ samhandling kan skje. Tillit til at den andre oppfyller det han kaller gyldighetskravet. Krav om at det som sies er sant. Det vi sier er det vi mener. Vi lyver ikke (objektive verden). Det som blir sagt er innenfor normen av det som akseptert og forventet handling (sosiale verden). Det som blir sagt er av riktig intensjon (subjektiv verden). Den grunnleggende tilliten er nødvendig for at mennesker skal kunne oppnå en felles og gjensidig forståelse, det kaller Habermas en forståelsesorientert innstilling (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999). Det er gjennom kommunikativ handling mennesker tar i bruk sin livsverden, og motsatt.

Det motsatte er strategisk handling for å oppnå kortsiktige mål, når vi lyver, villeder eller tilslører saken. Strategisk handling kan også være når en bruker straff eller belønning for å oppnå et resultat. For eksempel å bruke makt eller penger. Strategisk handling er når vi ser den andre som et objekt for å oppnå egne mål. Vi er ikke oppriktig eller sannferdig ifølge Habermas gyldighetskrav (Eriksen & Weigård, 1999).

Kommunikasjonens premisser

Kommunikasjon påvirkes av tid og sted. Kommunikasjon som skjer på fritiden foregår i andre former enn kommunikasjon på jobben, men de kan ha flere likhetstrekk. Rammene rundt kommunikasjonen sier noe om hvordan kommunikasjonen skal foregå, de utvikles av og skaper kultur, normer og regler. Rammene gjentas innenfor et system og reproducerer systemet på systemets premisser. De gjentas med en underliggende hensikt og har ofte en parallell funksjon som ikke kommer tydelig frem. De som håndterer spillereglene for kommunikasjonen er også de som har makten. De fysiske rammene som bygninger, kontorer, interiør bidrar også med føringer for kommunikasjonen (Madssen, 2007).

Det foreligger ulike forventninger til kommunikasjonen. Hvordan de ulike partene forstår sin egen og de andres roller er avgjørende for hvordan kommunikasjonen utvikler seg. Den er også avhengig at begge er sensitive, og ser den hverandres behov for eksempel: snakker jeg så den andre forstår? (Madssen, 2007).

Anerkjennende kommunikasjon

Shcibbye (2009) skriver at å lytte, forstå, akseptere, tolerere og bekrefte er noen av ingrediensene for en anerkjennende kommunikasjon og væremåte. De glir de over i hverandre, utfyller og er en forutsetning for hverandre.

Å lytte til den andre er noe mer enn å bare høre det den andre sier. En må legge egne mentale prosesser til side, det gjelder også antagelser og fordommer. Det vil si å la sinnet være åpent, skjerpe sansene, og være fri for distraksjoner som stress og følelser. Det å være en fokusert lytter er blant annet å ikke vite på forhånd hva den andre skal si, men å forsøke «å følge» den andre. La den andre få «tre frem». På den måten gir en den andre et psykisk rom for utfoldelse. Når en lytter til den andre på en slik måte, så vil den andre bedre kunne høre det han/hun selv sier. Samtidig så må en også kunne lytte til egne indre prosesser, hva gjør det den andre sier med meg? Blir jeg provosert? Blir jeg rørt? Blir jeg redd? Å lytte til den andre kan bidra til å endre noe i en selv. Men det kan også bidra til motstand, ved at en ikke ønsker å erkjenne at en må endre egne oppfatninger, holdninger eller teorier. Eller at en kommer for nær den andre eller en selv (Schibbye, 2009).

Å forstå den andre innenfra bygger videre på den fokuserte lyttingen og dele den andres opplevelser av det som blir fortalt. Å kjenne på de følelsene som berører en og den andre. Men en må skille mellom egne og den andres følelser. Ved å speile den andres følelser og

opplevelser gjør at den andre kan få et annet blikk på det. På den måten kan en anerkjenne den andres følelser og opplevelser. Samtidig bør den andre gis en anledning til å anerkjenne speilingen og de ny ervervede følelsene som kan oppstå (Schibbye, 2009).

Tolerere og akseptere vanskelige følelser hos den andre eller hos seg selv. Vanskelige følelser hos den andre kan være følelser som ikke stemmer overens med selvbildet. Det å ikke dømme eller krenke den andre for de følelsene eller handlingene som de har gjort, men møte den andre med varme og kjærlighet. Det gir den andre mulighet og rom til å akseptere og vurdere de følelsene og evt. handlingene, og komme seg videre (Schibbye, 2009).

I fokusert lytting ligger også bekreftelse som er en form for anerkjennelse. En bekrefter den andre. Bekreftelse henger sammen med toleranse. Det handler ikke om å bekrefte følelsene eller handlingene, men å vise at en har lyttet og forstått. På den måten bekrefte den andre uten å dømme (Schibbye, 2009).

Schibbye (2009) skriver at spørsmål som inneholder hva og hvordan brukes for å få informasjon, og for å få i gang kognitive prosesser, slik at begge parter får en bedre innsikt. Hun kaller slike spørsmål for skjemaspørsmål, som indikerer at det finnes et svar og at spørsmålsstilleren har krav på disse. Det kan skape avstand i stedet for å bygge en relasjon. Når en stiller undrende spørsmål, åpner det mer opp for subjektive opplevelser og refleksjon. Det kan oppleves mer som en tilbakemelding.

Ann Kirsti Ruud (2011) er opptatt av anerkjennende kommunikasjon med barn og unge. Hun skriver at sosialarbeidere bør etterstrebe å anerkjenne barn og ungdom som samtalepartnere og hjelpe de til å skape mening i det som skjer. Ved å være undrende, stille åpne og ikke-dømmende spørsmål, oppsummere og bruke de samme ordene og uttrykkene ungdommene selv har brukt, kan en hjelpe ungdommene til å akseptere det som skjer på en verdig måte.

2.4.4 Makt i relasjoner

Makt er ikke alltid like synlig. Den kan skjule seg i samfunnsstrukturer, språk, kulturer, normer, verdier og regler. Makt kan holde samfunnet sammen, skape orden og oversikt. Makt kan ligge i samfunnets verdier og spilleregler. Samfunnsstrukturene blir visuelle gjennom kulturelle og sosiale mønstre som påvirker hvordan hver enkelt tenker og handler. Hvert menneske er bundet til hverandre gjennom ulike sosiale og kulturelle strukturer som danner et

avhengighetsforhold. En er avhengig av den andre for å oppnå noe eller få den hjelpen en trenger. Anerkjennelse kan være en slik avhengighet. Makt kan med andre ord finnes i et avhengighetsforhold til den andre. Den gjør også det mulig at en kan realisere sine mål (Vik, 2007).

Kunnskap er en viktig kilde til makt, myndiggjøring og frihet. Foucault sier at makt ikke er noe du har, men noe som vi er forbundet av i en relasjon. Makt blir negativt når det er ulikt fordelt og blir brukt med dårlige hensikter, det vil si strategisk (Vik, 2007).

Makt er ikke nødvendigvis negativt, så lenge det ikke misbrukes. Makt skaper og er uttrykk for ulikheter mellom mennesker i samfunnet. Den kan opprettholde og forsterke ulikhetene. Den kan brukes for å hjelpe, men også for å skade. Max Weber definerer makt som «sjansen til å få gjennomført sin vilje i en sosial relasjon, også ved motstand, uavhengig av hva denne sjansen er basert på.» (Weber 1960, i Skau 2013:34). Den forståelsen av makt gjør at makt finnes i alle mellommenneskelige relasjoner, og det gjør makt til et nøytralt begrep (Skau, 2013).

Makt i barnevernet

Barnevernet har tre former for makt. Den ene er politisk makt ved at barnevernet forvalter loven og tar beslutninger på bakgrunn av bestemmelser som er satt. Den andre er økonomisk makt ved at barnevernet skal sikre barn og unge en viss standard når det gjelder oppvekstvilkår. Barnevernet har derfor mulighet til å gi økonomisk støtte. Den tredje er ideologisk makt som vil si gjennom definisjoner av normer og kulturelle strømninger, kunnskapsgrunnlaget til barnevernet, hva som er gode oppvekstvilkår. Den ideologiske makten er mindre synlig (Nordstoga, 2004).

Makt kan også deles inn i andre former for makt. Posisjonsmakt som ligger i den stillingen og det systemet en befinner seg innenfor. Sosialarbeiderne representerer barnevernet som system, der de har loven og myndighetene i ryggen. Beslutningsmakt er en slik type makt. Profesjons- og kunnskapsmakt som kommer til syne gjennom stillingstittel, utdanning og arbeidserfaring. Sosialarbeideren kan fremstå som en ekspert på barn og unge i barnevernet. Definisjonsmakt, som ligger i ordet at en har makt til å definere ideologier, problemer, målsettinger og tiltak. Personlig makt som kommer til syne i personlige egenskapene til sosialarbeideren, det kan

være væremåte, språk, omsorg, selvtillit osv. Det kan også være knyttet til kjønn, etnisitet, alder og erfaringer. Denne makten kan ofte være skjult for en selv (Nordstoga, 2004).

3 Metoder

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede de for metoder jeg har brukt, hvilke valg jeg har gjort før, under og etterarbeidet med avhandlingen.

Begrepet metode betyr opprinnelig «veien til målet» (Kvale, Brinkmann, Andersen og Rygge, 2009, s 199). Det er den planlagte måten å nå et mål på. Det avgjør hvordan og hvilken kunnskap som blir innhentet (Grønmo 2004, s 27).

Empiri er erfarings basert informasjon om faktiske forhold. Det vil si informasjon som blir innsamlet og fortolket gjennom sanser som syn, hørsel, lukt og smak. Hvordan disse sansene er utviklet, vil påvirke hvordan data blir tolket. Sansene vil kunne fortolkes ulikt fra forsker til forsker, ut i fra personlig preferanser og erfaringer. Med andre ord, så skal den faktiske informasjonen gjennom et menneskelig og personlig filter. Derfor stilles det krav til å hvordan informasjon skal systematiseres og analyseres. I tillegg må forskeren gjøre rede for sine personlige tolkninger (Grønmo, 2004).

3.1 Kvalitativ metode

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode i form av intervjuer, fordi jeg ønsket å få frem ungdommenes stemmer og historier i møte med barnevernstjenesten. Det samme har jeg gjort med sosialarbeiderne. Tanken var å sammenligne svarene fra de to informantgruppene, ungdommene og sosialarbeiderne. Jeg valgte en kvalitativ forskningsmetode og intervjuet hver enkelt informant, slik at de alle fikk fortalt sin historie, gitt sin versjon. Underveis dukket det opp to ungdommer som ble intervjuet sammen. Altså en form for gruppeintervju. Selv om det kan ha virket inn på validiteten, så tror jeg ikke det var tilfelle i denne forskningen. Deres svar skilte seg ikke nevneverdig ut fra de andre ungdommene.

Kvantitativ forskning ville ikke gitt meg den empirien som jeg ønsket. Kvantitativ forskning får ikke fram individuelle opplevelser og historier, men fokuserer mer på det tellbare som kan overføres til tabeller og statistikker. Svarene er allerede lagt på forhånd. I selve undersøkelsen stilles de samme spørsmålene til alle informantene, i samme rekkefølgene og med samme svaralternativer. Slik at alle svarerne til slutt kan telles opp (Grimen, 2004).

Kvalitativ forskning har ofte få informanter, men mange variabler. Det er en metode som kan studere menneskers sammensatte indre liv gjennom å utforske på hva informantene tenker, tror, hvordan og hvorfor de handler som de gjør. Kvalitativ forskning får detaljerte og kompleks data. En innvending har derfor vært at dataen ikke i samme grad kan generaliseres slik som kvantitativ data. Kvalitativ data går mer i dybden, slik at det blir en annen form for generalisering. Det er en metode som ofte starter med vage problemformuleringer som justeres underveis. Når problemformuleringer justeres underveis etter som forskeren får tilgang på ny data, stiller det krav til at forskeren er bevisst på egen bruk av dømmekraft. Resultatet vil også bli påvirket av hva forskeren siler ut som relevant og irrelevant data. Kvalitativ forskning kan innhente data ved bruk av intervjuer, deltagende observasjon, feltarbeid og analyse av tekster. Kvalitativ forskning er ofte på jakt etter fenomener og historier. Det er en metode som fokuserer på hva informantene forteller i hver enkelte situasjon. Kvalitativ forskning innebærer nærkontakt mellom forsker og informant, som bidrar til ulike utfordringer. Intervjuer gir også tilgang på informantenes refleksjoner. Det er derfor viktig at forskeren er tydelig og transparent på valgene som er blitt gjort, slik at kritiske lesere kan følge forskningsopplegget (Grimen, 2004; Kvale, Brinkmann, Anderssen, & Rygge, 2009).

En del av kritikken mot kvalitativ forskning er at den ofte sier mer om forskeren som person, enn det gjør om den faktiske saken. Det er en metode som reflekterer mer rundt verdier, ideologier og politikk enn hvordan samfunnet faktisk er. Kvalitativ forskning er avhengig av forskerens personlige egenskaper og evner. Evner til å lytte, fortolke, stille gode spørsmål og snakke med ulike mennesker (Grimen, 2004).

Produsering av sannheter i kvalitativ forskning er ofte gjennom hermeneutisk forståelse. Det vil si at i undersøkelser får vi ny kunnskap som gir nye forståelser, og som gjør at vi søker nye sannheter på bakgrunn av de nyervervede forståelsene. Dette gjør at sannhetene er avhengig av forskerens personlige forståelser og kunnskaper. Dette betyr også at mye kan være sant, men det er avhengig av hvem som ser (Grimen, 2004).

3.2 Fenomenologi og Hermeneutikk

«Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å oppnå en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer.» (Thagaard 2009, s 36). En

tar ofte utgangspunkt i forskerens egne erfaringer fra forskningen. En finner et fenomen å studere og starter med hvordan informantene opplever fenomenet. Konteksten er bakenforliggende. Å studere informantenes perspektiver (Thagaard, 2009). Fenomenologi er en interesse for å forstå sosiale fenomener gjennom informantenes forståelser og beskrivelser. Det innebærer hvordan jeg som forsker kan forstå deres opplevelser og oppfattelser av virkeligheten.

Hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes en sannhet, men mange mulige sannheter eller forståelsesmåter. Det er en dialektisk tilnærming, det vil si at helheten kan bare forstås i lys av delene og omvendt. Det er en tilnærming som fungerer godt i samfunnsvitenskapelig forskning. All forståelse bygger på en forforståelser. Vi henter våre ideer og tolkninger fra tekster som vi har lest eller hørt andre har snakket om og ikke fra de innsamlede dataene alene (Gertz 1973, i Thagaard 2009).

Hermeneutisk meningsfortokning kan beskrives som en frem og tilbake fortolkning av deler og helheten i teksten. Hermeneutisk fortolkning kan sammenlignes med en spiral, der en får stadig en dypere forståelse av sakens kjerne (Radnitzky 1970, i Kvale & Brinkmann 2009:217).

3.3 Narrativ analyse

Narrativ analyse er å analysere en tekst, en historie eller en fortelling. Ordet narrativ er engelsk og kan oversettes med fortelling. Narrativ analyse fokuserer på struktur, innhold og plott. I narrativ analyse kan gi en forståelse av informantens opplevelser. Det er en måte å finne meningen i informantenes sosiale virkeligheter. Gjennom det informanten forteller kan en få tilgang på den kulturelle konteksten informanten befinner seg i (Kvale et al., 2009; Thagaard, 2009).

Informanten formidler en mening i de opplevelsene som han/hun forteller om, og hvordan de ulike opplevelser henger sammen. Det er en underliggende logikk til det informanten forteller, det kalles for et plott. Plottet er et av hovedformålene med narrativ analyse. Som forsker kan jeg komme frem til en annen forståelse eller plott enn den informanten selv opplever, det er fordi som forsker ser jeg fortellingen fra et annet ståsted enn informanten (Thagaard, 2009)..

Det er rettet kritikk mot å analysere tekst i samfunnsforskning fordi enkelte mener at en mister konteksten, og at den i stedet blir oppkonstruert. Utfordringene er når jeg som forsker analyserer fortellingene. Som forsker har jeg gått inn og fortolket informantens egen forståelse av opplevelsene. Jeg har et annet utgangspunkt for å tolke, jeg tolker ut fra egen forforståelse og mine egne faglige perspektiver. Hvis mine fortolkninger avviker fra informanten kan det oppleves som et overgrep og et tillitsbrudd i forhold til det som ble avtalt før og under intervjuet. Det er vanskelig å vite på forhånd hvilke tolkninger jeg kom til å gjøre mot slutten av prosjektet, fordi forståelsen hele tiden har vært under utvikling, under hele prosjektet. Det blir derfor vanskelig å informere informantene om hvilke tolkninger som vil bli gjort. Jeg har informert informantene om at det har blitt gjort endringer i innholdet, at det nå handler om anerkjennelse og ikke lenger bare om deltakelse. Jeg har også informert dem om at deres intervjuer er formet som fortellinger inn i avhandlingen. På den måten har informantene fått informasjon om endringer som har oppstått. Det er også mulig å inkludere informantene i analyseprosessen. Jeg gjorde rede for mine faglige perspektiver og intensjoner overfor informanten gjennom informasjonsskriv og noe før intervjuet. Samtidig var jeg bevisst på å ikke føre eller påvirke informantene i forkant. Jeg ønsket de hadde fokus på egne opplevelser (Thagaard, 2009).

I denne avhandlingen er datamaterialet fra hvert enkelt intervju rekonstruert til en narrativ hver. Det er blitt gjort ved at de ulike episodene eller delene av det informantene forteller ble satt sammen til en helhet, en fortelling (Kvale et al., 2009).

3.4 Vitenskapsteoretiske krav i kvalitativ metode

I min masteravhandling har jeg valgt å bruke kvalitativ forskning og intervju som metode. Grunnen til det er at jeg ønsker å gå inn i å se på en del av ungdommenes og sosialarbeidernes samarbeid. Gjennom kvalitativt intervju ønsket jeg å få frem deres opplevelser deltakelse og samarbeid i en utfordrende livssituasjon. Med kvalitativ metode har jeg hatt muligheten til å gå inn i den enkelte informants opplevelse av anerkjennelse i barnevernet. Jeg ønsket å stille spørsmål om deres opplevelser og synspunkter. Min tilstedeværelse under intervjuene påvirket hva informanten forteller meg. Det er derfor viktig at jeg nå er tydelig på hvilke valg jeg gjorde i undersøkelsen slik at det kan være mulig å etterprøve og gjennomføres av andre.

At noe er etterprøvbart kan kalles *intersubjektivt*. Deles ordet i to; får vi ordene inter og subjekt betyr det mellom subjektene. Det er en enighet mellom to eller flere subjekter, eller personer. Hensikten med intersubjektivitet er at to ulike forskere skal kunne få likt resultat når de gjennomfører samme undersøkelse. Det stiller krav til at forskeren er objektiv, noe som er vanskeligere i kvalitative undersøkelser. Det blir viktig å presentere forskningsopplegget så klart og tydelig som mulig slik at andre i prinsippet kan gjennomføre den samme undersøkelsen. Forskeren må også vise til hvilke utvalgsriterier som er blitt valgt for innsamling av relevant data (Grimen, 2004; Wormnæs, 1996).

Reliabilitet vil si at som forsker skal jeg framstå som redelig og pålitelig i undersøkelses- og analysefasen. Det er viktig å ikke sile ut eller holde tilbake data fordi det ikke passer inn i det bilde som skapes for leseren, det skal tydelig fremgå hvilke valg som har blitt gjort og hvorfor. Ofte kan det være lurt å si noe om hvilke andre muligheter som er tilgjengelig, men ikke tatt i bruk. Dette viser også til reliabiliteten ved forskningsprosjektet. Det skal vises til at metodene er brukt slik de var ment og forklart. Forsøke å opptre som bevisst og åpen på hva som kan ha påvirket forskningen ved å være grundig, kritisk og metodisk. En av hensiktene med reliabilitet er at forskningen skal være pålitelig nok til å kunne bygge videre på den allerede etablerte kunnskapen. Igjen handler det om å være transparent og tydelig på hva som er blitt gjort. Reliabilitet gjør at dataene og teksten blir valid (Grimen, 2004; Wormnæs, 1996).

Validitet vil si at noe er gyldig. Det må være samsvar mellom det som blir redegjort for og det som faktisk blir gjennomført. For at forskningen skal bli valid, så krever det at jeg som forsker har stilt de rette spørsmålene i problemstillingen, under intervjuene og når jeg har valgt ut data og analysert. Dette gjør at resultatet blir valid og relevant. Forskningsresultatet skal fremstå på en måte som gjør at leseren opplever at det er reliabelt og valid (Wormnæs, 1996).

3.5 Forskningsetiske krav i kvalitativ metode

I Norge har vi utarbeidet etiske retningslinjer for forskning og vitenskapelig arbeid innenfor fagene samfunnsvitenskap, juss og humaniora.

Et av de etiske kravene er at informantene får nok informasjon slik at de kan få en forståelse for hva de deltar på og følgene av å delta. Det stiller et krav til at jeg som forsker formidler hensikten med forskningen. Informantene skal ikke utsettes for noen form for risiko, fysisk eller psykisk belastning. Et informasjonsskriv skal sikre at informantene får dekkende informasjonen om forskningen, i tillegg til muntlig informasjon. Informantene skal skrive under på at de har mottatt informasjon og at de samtykker til deltakelse på grunnlag av den informasjonen de har fått. Informantene har også mulighet til å trekke deltakelsen uten at det settes noen krav til forpliktelser ovenfor forsker. Dette sikrer at informanten deltar frivillig. Det kalles informert samtykke. Når informantene er under 18 år skal det hovedsakelig hentes inn samtykke fra foresatte. Dette er fordi barn ikke alltid er i stand til å få god nok oversikt over konsekvensene ved å delta i forskningsprosjekter. Men barn etter fylte 16 år kan selvstendig samtykke til deltagelse i forskningsprosjekter. Når barn deltar i forskningsprosjekter hvor foresatte samtykker skal de i tillegg hentes inn samtykke fra barnet selv, fordi barnet skal betraktes som en individuell informant. Ved innhenting av sensitive opplysninger, så skal det hentes samtykke fra foresatte (NESH, 2006). I min forskning har jeg valgt å hente samtykke fra ungdommene selv, sett i lys av tema for forskningen å anerkjenne at de er ansvarlige til å samtykke på egenhånd. Det er to informanter er under 18 år. Det har ikke vært behov for sensitiv informasjon i undersøkelsen, det ble også sagt i forkant av intervjuene.

Redelighet i resultater og tydelighet i argumentasjoner er et ufravikelig krav i vitenskapsteori. Som tidligere nevnt påvirker forskerens samfunns- og menneskesyn, ideologier og spesielle interesser i faget den samfunnsvitenskapelige forskningen. Jeg må derfor redegjøre for egne verdier, holdninger, utdanning og arbeidserfaringer, kultur som kan påvirke valg av tema og problemstilling, kilder og tolkninger av data (NESH, 2006).

Som forsker skal jeg ta ansvar for å bidra med faglig forskning for å forbedre situasjonen til svakere stilte grupper i samfunnet (NESH, 2006; Wormnæs, 1996). Det er også en av hensiktene med valg av tema i mitt masterprosjekt.

Jeg har tatt forbehold om at informasjonen informanten har fortalt meg i intervjuet, kan bidra til noen belastninger i ettertid. Jeg har derfor vært tilgjengelig for kontakt en tid etter at intervjuet er gjennomført. Alle informantene fikk mitt telefonnummer og mailadresse. Slik at dersom informantene opplever ubehagelige følelser i etterkant som bør bearbeides, så kan de ta kontakt med meg. Informantene har også mulighet til å trekke tilbake intervjuet etterkant og all informasjon vil bli slettet. Dette forsøkte jeg å være tydelig på både før og etter

intervjuet, i tillegg til at det står i informasjonsskrivet. Forskningen skal ikke gå på bekostning av informantene. Forskning skal ha en hensikt til informantene fordel, og ikke være en belastning. Tema etterspør ikke om opplysninger om en tredjepart, og jeg forklarte at det var viktig at de brukte andres navn inn i intervjuet. Det var få tilfeller hvor det ble gjort, da ble navnene anonymisert ved transkribering. Det samme gjelder arbeidssted, stedsnavn og adresser (NESH, 2006).

Når informantene er under 18år, så har jeg vært tydelig på informasjon før intervjuet starter, og forsikre informantene om at det som blir sakt er taushetsbelagt og det vil forbli mellom forsker og informant. Jeg informerte også at dersom det kom frem opplysninger om kriminelle handlinger, krenkelser eller andre viktige hensyn, så må jeg ta ansvar for at det blir håndtert på en forsvarlig måte. Men i samsvar med informanten.

Konfidensialitet og taushetsplikt er et viktige etisk krav. Jeg skal ikke oppbevare personopplysninger sammen med datamaterialet for at forsikre om at personen forblir anonym. Personopplysningene kan kodes og ligge fysisk adskilt fra resten av datamaterialet. Og det er kun jeg som har tilgang på personopplysningene. Jeg følger de reglene som er satt for personvern i personopplysningsloven (NESH, 2006).

3.6 Forarbeid

Her vil jeg forsøke å gjøre rede for de valgene og det arbeidet jeg har gjort i forkant og intervjuene.

3.6.1 Min forforståelse

Siden jeg kom inn på helse og sosial på videregående, så har jeg visst at jeg ville jobbe med mennesker, og aller helst ungdom. Jeg visste tidlig at jeg ville bli sosionom fordi det var en generalist utdanning som ga flere muligheter, som var min konklusjon den gangen. Studiene startet jeg høsten 2003, som ble en lang, faglig og personlig prosess. Jeg har vært heldig å få prøver ut forskjellige arbeidsområder som sosialkontor, rusbehandling, psykiatrien, rehabiliteringsinstitusjon for eldre menn med rusavhengighet, korttidsinstitusjon for unge med en rusavhengighet, barnevernsinstitusjon, bolig for enslige mindreårige og nå bo-oppfølging

for unge med en rusavhengighet. Selv om jeg har prøvd mye, er det de unge som alltid har interesserer meg og det var det som startet interessen min også. Det at jeg for det meste har jobbet som miljøterapeut, har gjort at jeg hele tiden har vært tett på ungdommene og hørt om deres opplevelser. Deres opplevelser har vært med på å forme meg som både fagperson og privat. De har påvirket hvilke teorier, metoder og perspektiver jeg har blitt opptatt av.

Jeg har også tatt en videreutdanning i coaching og kommunikasjon fordi samtale og refleksjon interesserer meg. Coaching er en slags holdning hvor den andre er eksperten, som coach skal en være tilbakelent og bare veileder det den andre sier. En skal ikke komme med råd eller vurderinger. Redskapet er spørsmål som setter i gang refleksjoner. I coaching er en heller ikke opptatt av fortid, men nåtid og fremtiden. Hva vil du, og hvordan skal du komme dit? Hvordan du tar det, er hvordan du har det! Jeg tror coachingutdannelsen har vært veldig nyttig utførelsen av intervjuguide og ved gjennomføring av intervjuene.

Jeg har også tatt ett årstudium i kroppsøving, friluftsliv og idrett, fordi jeg er interessert i fysisk aktivitet som del av en rehabiliteringsprosess. Tanken min var å skrive en masteravhandling om det. Men det endret seg etter å ha jobbet med ungdommer i barnevernsinstitusjoner. Jeg begynte å interessere meg i hvilket menneskesyn samfunnet har på ungdommer. Slik som jeg nevnte innledningsvis i bakgrunn for valg av tema.

3.6.2 Tilgang til feltet

Hensikten med å intervju ungdom er å få tak i deres opplevelser og kunnskap om det å være i kontakt med barnevernet. For å få tak i ungdommer til å være informanter, så har jeg tatt kontakt med barnevernstjenester direkte og fått snakke med saksbehandlere slik at de har spurt ungdommene direkte og gitt dem informasjonsskriv. Jeg har tatt kontakt med ulike tiltak, slik at de har snakket med de aktuelle ungdommene. Jeg har også snakket med ulike organisasjoner for å komme i kontakt med ungdommene. Det har gjort at området for hvor informantene befinner seg har vært stort. Det var klart en større utfordring å få tak i ungdomsinformanter. Det kan det være ulike årsaker til. Det kan være fordi det må gå via en fagperson, eller det kan være at de ikke interesserer seg for å snakke om det. Min erfaring sier at ungdommer har mange meninger om teamet.

Hensikten med å intervju sosialarbeidere er for å få den andre siden av saken, og se på likheter og forskjeller i deres og ungdommenes forståelser. For å få tak i informanter har jeg

vært i kontakt med ledere for barnevernstjenester, og sendt dem informasjonsskriv. De har videreformidlet informasjonen til sine ansatte, slik at de kunne ta direkte kontakt med meg. Det har vært stor interesse for min forskning, slik at jeg har fått mer enn nok informanter.

Tidspunkt og sted for intervjuene ble tilpasset informantenes behov, og avtalt direkte med informanten. Ledere eller andre fagpersoner knyttet til informantene, ble ikke informert om informantenes deltakelse, med mindre de informerte om det selv. Informantene ble informert om at intervjuet ville ta en times tid, pluss eller minus, avhengig av hvor mye de ønsket å fortelle.

3.6.3 Intervjuene

Jeg valgte et semistrukturert livsverden intervju. Jeg hadde laget to intervjuguider og de ble utformet på grunnlag av den problemstillingen som jeg hadde utviklet på det tidspunktet. Jeg laget en intervjuguide til ungdommene med ulike temaer og 38 ulike spørsmål. Og jeg laget en annen intervjuguide til sosialarbeiderne med 32 spørsmål. Temaene i intervjuguiden har vært opplevelser, anerkjennelse, deltakelse, kommunikasjon og fremtid. Likevel har jeg hovedsakelig stilt oppfølgingsspørsmål for å få en bredere eller dypere forklaring av det informantene fortalte. Målet er å få tak i hvordan informantenes forståelse av saken (Kvale et al., 2009). Det oppstod også nye og nyttige spørsmål underveis.

I forkant av alle intervjuene forsøkte jeg å informere tydelig til informantene om hva intervjuet skulle inneholde, hensikten med intervjuet og hva det skulle brukes til. Jeg forsøkte også så tydelig som mulig å informere dem om deres frivillighet til deltakelse i forhold til at de kunne trekke seg når som helst under eller etter intervjuet uten krav om at de må forklare hvorfor de trekker seg. Før jeg avsluttet intervjuene spurte jeg alltid informantene om de hadde noe mer å tillegge, som de ikke hadde fått sagt. Om det var noe jeg ikke hadde spurt om, som de ønsket eller hadde forventninger på forhånd om å si noe om. Når informanten var enig om å avslutte intervjuet, så avsluttet vi. Etter at vi hadde avsluttet stilte jeg spørsmål om hvordan de opplevde intervjuet og fortalte at de kunne ta kontakt med meg om det var noe de kom på eller lurte på i ettertid. Jeg fortalte også litt om prosessen videre i prosjektet, om hva jeg kom til å gjøre videre.

Intervjuene med de ansatte var mer flytende enn med ungdommene. Med det mener jeg at de ansatte snakket mer fritt, jeg stilte de ansatte færre spørsmål fra intervjuguiden. Jeg stilte noen

oppfølgings spørsmål for å få dem til å utdype eller for å veilede dem inn på tema som jeg ønsket at de snakket mer om. Det at ansatte snakket mer fritt kan handle om at vi deler et felles språk og forståelse av sosialfaglige begreper. Under intervjuet var jeg også opptatt av å gi dem rom for å kunne snakke fritt og ikke avbryte dem. På den måten fikk jeg veldig lange intervjuer og informasjon som var utenfor prosjektets tiltenkte område.

Ungdommene stilte jeg flere spørsmål fra intervjuguiden. De hadde oftere kortere svar. Jeg opplevde at ungdommene og jeg kunne ha ulike oppfatninger om begreper og ideer om hva barnevernet var. Jeg stilte også flere spørsmål for at få mer nyanserte svar. Min opplevelse er at jeg «jaktet» på deres svar om negative erfaringer eller deres forslag til hva barnevernet kunne gjøre bedre. Min forforståelse var preget av tanken om at alle ungdommene har en negativ oppfatning og erfaring fra møte med barnevernet.

Jeg hadde et gruppe intervju med to ungdommer. Det var ikke planlagt at jeg skulle gjennomføre gruppeintervju, men det ble gjort fordi det var lengre reisevei, og intervjuene skulle utføres på kortere tid. I tillegg tenkte jeg at det kunne oppleves tryggere for ungdommene å være to. Erfaringen med å intervjuer to samtidig er at det preget hva de snakket om. De snakket gjerne om de samme erfaringene, som begrenset i hvilke type opplevelser de snakket om. Jeg opplevde at de kunne forstyrre og avbryte hverandre. Det den ene fortalte om kunne minne den andre på en lignende fortelling, eller de kunne avlede hverandre til å snakke om ting som var utenom intervjuet. Jeg lot dem ofte snakke seg ferdig, for deretter å stille nye spørsmål som var relevante for prosjektet. Jeg opplevde at de var følte seg trygge nok til å snakke fritt om sine opplevelser, selv om de var to. Men jeg tror at jeg ville fått lengre, mer sammenhengende og utfyllende informasjon om de ble intervjuet hver for seg.

Å gjennomføre intervjuene ga noen personlige utfordringer. Jeg har jobbet noen år som sosialarbeider og miljøterapeut, slik at samtale situasjon er kjent for meg. Men dette skulle ikke være noen samtale situasjon, men et intervju hvor min rolle var forsker. Det var en utfordring å ikke stille reflekterende spørsmål, eller si meg enig eller uenig i det informantene fortalte. Jeg måtte jobbe med meg selv med å være mer tilbaketrukket, og ha fokus på lytte som en forsker og ikke som en sosialarbeider.

3.7 Etterarbeid

I denne delen vil jeg presentere det arbeidet som er gjort med datamaterialet etter at det er ferdig samlet inn. Det vil si den prosessen det har vært å forme teksten til det produktet det er i nå.

3.7.1 Transkriberingen

Alle intervjuene ble tatt opp på lydbånd. Jeg har skrevet ned mens jeg har lyttet til lydbåndet, og valgte å skrive ned intervjuene slik de fremstod. Det vil si med all tale, inkludert spørsmålene jeg stilte og måten det ble sagt på. Der hvor jeg ikke klarte å høre hva som ble sagt puttet jeg inn (...). Om informanten gjorde tegn, gestulerte eller gjorde andre viktige momenter, skrev jeg det inn med parentes i teksten. Gruppeintervjuene ble skrevet ned som to enkeltintervjuer, slik at det ble to individuelle fortellinger. Mens jeg jobbet med transkriberingen laget jeg fargekoder på en del av spørsmålene som gikk igjen, slik at jeg enkelt kunne gå tilbake og finne dem. Jeg skrev også notater over egne refleksjoner underveis.

Transkriberingen var et omfattende arbeid. Jeg hadde totalt 10 intervjuer, 4 sosialarbeidere og 6 ungdommer. Lengdene på intervjuene varierte fra 30 min til 2 timer. Det ble et stort materiale å håndtere, på over 200 sider.

3.7.2 Narrativene

Det ble ikke bestemt på forhånd at jeg skulle bruke narrativer, det dukket opp under veiledning etter at intervjuene var ferdig transkribert. Slik at jeg hverken stilte spørsmålene eller transkriberte med tanke på å lage narrativer. Det gjorde at jeg måtte ta fatt på en ny og omfattende prosess, der jeg skulle velge ut hva som skulle være med i fortellingene, og hvordan det skulle henge sammen. Materialet fremstår omtrent som det er gjør i intervjuene. Narrativene er rekonstruert ved at jeg har valgt ut episoder fra intervjuene og satt dem sammen til en helhetlig tekst. Språket er gjort mer leservennlig. Det er likevel tett opp til originalen, for at informanten skal beholde sin stemme. På grunn av det store og omfattende materialet, så har jeg stått overfor mange vanskelige valg. Det har vært en krevende prosess også fordi informantene har fortalt om mer enn hva jeg faktisk har spurt om. De har gitt meg

ny informasjon som kunne vært interessant å gå videre på. Jeg har likevel valgt å forholde meg til det som har omhandlet mitt tema, anerkjennelse. Jeg har beholdt noe som har vært litt utenfor det jeg hadde tenkt i utgangspunktet.

Da jeg sammenfattet intervjuene til en mer eller mindre sammenhengende historie, så opplevde jeg å miste noe av subjekt-subjekt forholdet mellom meg og informanten. Leseren ser ikke hvordan jeg som forsker er med og påvirker historien, eller hvordan informanten fremstiller den. Blant annet gjelder det hvilke spørsmål jeg stiller, hvordan jeg stiller spørsmålene og andre bekræftelser jeg kommer med underveis i intervjuet. Jeg mister noe av intersubjektiviteten og litt av relabiliteten. Den blir ikke lenger like synlig (Thagaard, 2009).

Å velge ut hva som skal være med og ikke med i fortellingene har vært tøft. Spesielt å velge og ta bort to ungdomsintervjuer, fordi jeg hadde et ønske om at alle stemmene skulle få være med. Det samme gjelder utvelgelsen på hva som jeg skulle analysere og drøfte. Den empirien jeg har er stor og spennende, det er mye å kunne drøfte i det datamaterialet jeg har. Videre så har utvelgelsen til analysen også vært en utfordring, fordi jeg opplever at det informantene sier er så spennende og varierende. Det ble vanskelig å få plass til alt i analyse og drøfting. Når jeg har valgt ut, så jeg har forsøkt å få bredde og variasjon i opplevelser, slik at en kan sette de ulike opplevelsene opp mot hverandre.

3.7.3 Analyse og drøfting

De valgene jeg har tatt underveis i arbeidet med avhandlingen utgjør en del av det analytiske arbeidet. Det er en prosess hvor jeg stadig har jobbet med å utvikle en større forståelse av materialet. Analysearbeidet startet allerede ved starten av prosjektet, da jeg laget intervju spørsmålene, under intervjuet, ved transkribering og bearbeiding av materialet. Alle steder hvor min forståelse kan påvirke innhold og utforming (Thagaard, 2009). Jeg har også opplevd at å lese tilgjengelig og relevant litteratur, som har påvirker min forståelse av temaet og det informantene har fortalt.

Å komme i gang med det konkrete analyse og drøftingsarbeidet av narrative var preget av usikkerhet og forvirring, som førstegangs forsker. Jeg var usikker på hvordan formen skulle være. Det ble en prosess jeg måtte igjennom, som tok tid og masse arbeid. Det var å forsøke å sette sammen den utvalgte teorien med episoder fra narrative, og se hva teksten egentlig sa meg.

Kategoriene jeg har brukt i analyse og drøftingen, bygger på narrativene og teorien jeg har valgt ut. Jeg har ikke bevisst brukt spesifikke analyseverktøy, men når jeg ser tilbake, så har jeg nok brukt både en induktiv og deduktiv tilnærming. Induktiv tilnærming er når jeg leser og kategoriserer narrativene i lys av teorier. Deduktiv tilnærming er når jeg bruker etablerte teorier for å forklare fenomener jeg har kategorisert i narrativene (Thagaard, 2009). Det kalles bricolage når en fritt beveger seg mellom ulike analyse verktøy (Kvale et al., 2009). Kvale & Brinkmann (2009) skriver at det ikke alltid er nødvendig å bruke spesifikke analyseverktøy når en har teoretisk kunnskap om temaet.

Jeg har gått igjennom fortellingene og lett strukturert etter episoder om kommunikasjon, syn på ungdom, den profesjonelle sosialarbeideren og mangel på anerkjennelse/krenkelse. Når jeg har analysert og drøftet hver enkelt episode, så har jeg forsøkt å analysere den ut fra den utvalgte teorien, fra ungdommens perspektiv, fra sosialarbeiderens perspektiv og fra system- og samfunns perspektiv. Det føles som å løfte opp en stein og studere alle sidene ved den. Studere delene på nært hold og helheten på avstand.

Siden jeg har brukt narrativer, så ble det naturlig med en meningsfortetting i analyse og drøftingsdelen. Det vil si at jeg komprimerte og gjenga deler av det informantene hadde sagt i den narrative delen (Kvale et al., 2009).

3.7.4 Kritisk blikk på egen forskning

Valg av teori, spørsmål i intervjuene, rekonstrueringen av narrativene, analyse og drøfting er svært preget av min forforståelse og mine faglige perspektiver på sosialt arbeid. Jeg har stor definisjonsmakt i utforming av hele forskningen, og det er på mange måter skummelt. Det hele blir veldig preget av min subjektivitet. Det blir et personlig produkt. Hvorvidt den er etterprøvable er kanskje ikke trolig, men det er heller ikke de individuelle narrativene.

Siden jeg har brukt lenger tid på ferdigstille avhandlingen, så har jeg informert informantene om prosessen og hva som var årsaken til at jeg har blitt forsinket. Responsen har vært positiv og jeg opplever at det er stor interesse for temaet både blant sosialarbeidere og ungdommene.

4 Ungdommenes og sosialarbeidernes fortellinger fra barnevernet

Her blir ungdommenes og sosialarbeiderens fortellinger fra barnevernet bli presentert i sin helhet.

4.1 Ungdommenes fortellinger fra barnevernet.

Kims fortelling (25).

Kim er 25 år og en enslig mindreårig flykning som har hatt oppfølging i bolig gjennom barnevernet. Han var i kontakt med barnevernet første gang da han var 16 år.

- Bare sitt og snakk med han!

- Snakk med ungdom om nesten alt. Spør han om hvordan det går på skolen, hva han gjør, om er han lei seg, eller om han har problemer? Bare sitt og snakk med han. Siden han bare gjemmer problemene her inne i [hjertet] hele tiden, så er det bedre å snakke med noen. Det hjelper litt. Å snakke med andre enn å bare sitte der, tenke og irritere seg hele dagen, og kanskje gå sånn hele uka. Det er bedre å snakke med noen som kan høre på deg og forstå deg og veilede deg, liksom. Men det kan være tøft og. Av og til er man bare sur og begynner å skrike liksom. Man må bare tåle litt når man jobber med sånne folk.

- Å være veldig åpen med dem, har de noen problemer så selvfølgelig kommer de til å si det.

- Ja, vær ærlig, prøv å hjelpe og hør etter hva som er i deres situasjon. Det viktigste er å høre på dem, sitte og snakke med dem, og det er sikkert flere i barnevernet som ikke har familie eller har andre problemer, og de trenger en voksen å snakke med. Det er det viktigste. De dager hvor man sitter alene og ønsker seg: det hadde vært jævlig fint om jeg kunne snakke med noen voksne som kan forstå meg. Du kan snakke med kamerater, men han forstår ikke deg på den måten. Det er bare noen voksne som kan forstå deg og veilede deg.

- Ja, jeg ser at du ikke har det så bra.

- Hvis jeg stoler på noen, så kan jeg sitte og snakke og fortelle hva som er problemet mitt. Eller hvis du har problemer, så er humøret opp og ned, liksom. Folk som jobber med deg

kjenner deg, så de kan skjønne med en gang at nå har du det ikke bra. Da kan man si: -Ja, jeg ser at du ikke har det så bra. Hva er problemet ditt? Vi kan bare sitte og snakke. Det er lett å se hvis du møter noen ofte, da du vet hvordan han er liksom. Så har han det vondt eller er irritert inni seg så ser du det med en gang, ja han forandrer seg liksom. Det er lett å se.

- (...) de trenger mer kjærlighet fra noen andre.

- Det eneste negative for å si det sånn er at du kan ikke bare plassere en 16 åring også møter du han en gang i uka når det passer han, liksom. Han kan finne på masse rart. Jeg kjenner en del ungdommer i barnevernet som nesten har blitt narkomane. På den tida kunne jeg ha blitt narkoman. Det som er det viktigste når man er i den alderen og ikke bor med familie og har problemer, er at de trenger mer kjærlighet fra noen andre. Når man er i den alderen så er man kanskje ikke så klok. Du er ung og bor alene med en kamerat, har Playstation da er det bare å spille hele kvelden. Skole og sånn blir litt problematisk.

- Det er menneskers liv, det må være mer personlig og mer åpent.

- Men når jeg sitter og tenker i dag på den tida som jeg var i barnevernet, så sitter jeg og tenker at på den tida kunne jeg blitt narkoman, fordi jeg hadde nesten ingen som ville kommet og stoppet meg. Den saksbehandleren jeg hadde var jo grei og snill, men å møte en gang i uka. Det var ikke sånn at hun kunne komme til meg i dag. Da kommer jeg om to uker. Den biten syns jeg de må ta litt mer på alvor.

- De skal være snille, også litt strenge. Ting må ha grenser også. Det hjelper ikke å bare være snill, at du gjør ikke noen ting: Okay, jeg er snill du kan gjøre akkurat hva du vil. Ting må også ha sine egne grenser: Okay, du får lov å gjøre sånn, men ikke den og den, liksom. Ja, være tydelig. Det må være sånn når man skal jobbe med sånne ungdommer. Det som jeg syns er viktig er at de viser til ungdom at det gjør fordi vi nesten er som en familie for deg. I stedet for at jeg skal jobbe med deg, okay to timer, og så går jeg. Så man føler hva er livet liksom. Da kan du ikke fortelle alt til dem. De må vise at: okay, jeg er med deg. Jeg skal støtte deg. Jeg er her for å hjelpe deg. Det er viktig å vise. Det er menneskers liv, det må være mer personlig og mer åpent. Man kan få vondt og tenke at han eller hun er bare her for å tjene litt penger. Det er ikke noen bra følelse. De blir en del av familien, du tenker okay det er det jeg kjenner og du må jo få hjelp fra dem når du trenger det. Det er ikke noen andre du kan gå til og spørre om hjelp. Også når du ringer og spør, så sier de: Nei, jeg har jobbet med deg i 3 timer så jeg kan ikke jobbe noe mer enn det, da må du nesten vente til neste uke.

- Når ungdommer trenger hjelp, så må de få den hjelpen de trenger.

- Hvis jeg kunne bestemme, så ville jeg bestemt at når ungdommer trenger hjelp, så må de få den hjelpen de trenger. Det var den viktigste delen for meg at når jeg ringte til dem eller trengte hjelp så måtte de komme å hjelpe meg. Ikke bare si at nei, nå har vi jobbet med deg i 3 timer så dessverre. Da får du en sånn dårlig følelse. De som bor med familie eller sånn, har aldri fått høre fra foreldre at: Nei, nå har vi jobbet med deg i 3 timer, nå er jeg ferdig, liksom.

- Da går det en grense for deg og du mister nesten respekten for dem liksom, Da tenker du, okay det er ingen vits at jeg skal sitte og snakke med dem eller sitte å fortelle mine historier til dem. De er bare her for å jobbe i to timer og så reiser de, og driter i deg, liksom.

Marens fortelling (22).

Maren er 22 år som har bodd i et botiltak gjennom barnevernet. Hun var første gang i kontakt med barnevernet da hun var 14-15 år.

- Barnevernet var veldig anonyme og det ble aldri noe personlig.

- Jeg tenker at barnevernet er veldig lite personlig. For jeg husker ikke navnene deres, jeg husker ikke hvordan de så ut, jeg husker absolutt ingenting om dem. Jeg husker ikke hvorfor vi hadde møtene engang. De hadde vel to møter med meg som jeg ikke husker noe ting av.

- Jeg synes de gjør norske ungdom en bjørnetjeneste.

- Så kan det sikkert være veldig mange forskjellige meninger og oppfatninger om barnevernet, men jeg har alltid tenkt at norske ungdom er veldig, veldig bortskjemte og jeg synes ikke de bør få hjelpen til barnevernet. Jeg synes de skal bruke sine ressurser på små barn som ikke kan snakke for seg selv og. Altså en ungdom, det var lett, jeg kunne bare gå og få meg en jobb og jobbe ved siden av skolen. Når du kommer opp i 16-17års alderen, så er det virkelig på tide å pushe litt. Jeg synes de gjør norske ungdom en bjørnetjeneste. Virkelig. De fortjener ikke det. Nei, men altså; sitt på skolen og få deg en jobb. Det er ganske enkelt. I stedet skal de få gratis månedslønn da av barnevernet, eller dekt husleie. I stedet for å jobbe 5 måneder, spare også ha et depositum.

- Vi kunne ha satt på et skuespill og virkelig spilt for galleriet om at dette trengs.

- Jeg hadde ikke noe negativ opplevelse med barnevernet. Men jeg tenker det samme i dag, altså som jeg gjorde da, at hvis man skal ha noe resultat, altså hvis man skal ha den hjelpen man ønsker fra barnevernet så er man virkelig nødt til å putte på et skuespill. Og det er jo veldig synd, at saksbehandlerne er så påvirkelige. Vi kunne ha satt på et skuespill og virkelig spilt for galleriet om at dette trengs. Men jeg husker med meg selv at det orka jeg ikke, og da blir resultatet ut i fra det, ut i fra det du viser på disse møtene. Så du kan godt gå på et møte og gråte og si at du har det helt grusomt, og huff av meg. Og så får du den hjelpen ut i fra det du sier. Men det var ikke sånn situasjonen var, situasjonen var at vi var ganske dønn ærlige og sa at nå trenger vi å bo separat. Jeg tror ikke du kommer så langt med det.

- Et dømmende uttrykk bør man virkelig holde så langt unna ungdom, som overhode mulig.

- Barnevernet bør gå litt under overflaten. For jeg tror det tar ganske lang tid før en ungdom snakker ut om hva som egentlig er problemet. Det kan være mange synlige problemer som egentlig ikke er problemet i det hele tatt. Kanskje litt mer personlig. Jeg tror det altså, jeg tror kanskje også da de vil kunne prioritere litt mer riktig og

- En saksbehandler bør ha genuin interesse for andre mennesker. Når du skal prøver å komme litt mer under overflaten på mennesker, så må du være genuint interessert i å høre hva det er de egentlig sier. Saksbehandlere må jo være glad i mennesker, og det er de jo som regel. Snill og ydmyk for å skape et bånd med vedkommende. Kravsettinga tror jeg ikke trenger å ha noe med egenskapene til saksbehandleren å gjøre. Det bør være generelle krav som er et reglement. Så det å være streng er det siste du bør uttrykke. Et dømmende uttrykk bør man virkelig holde så langt unna ungdom, som overhode mulig. Det siste du vil er nok å ha en arrogant voksen person sitter og belærer deg. Jeg tror man lett kan komme i sånn forsvarsposisjon. Ja, at det skaper en ubehagelig stemning. Og det er vel ikke det man ønsker å oppnå hvis man skal komme litt under overflaten. Skal man prøve å gjøre det litt mer personlig, så må man jo, ja altså være et menneske som andre mennesker liker å snakke med. Og derfor tenker jeg at hvis man skal være to som de tydeligvis var, at det da er kanskje litt høyere krav i form av hvem som jobber som saksbehandler. At det ikke blir den siste, at det er høyere krav ved ansettelse også. Hvis de skal sette krav til ungdom, så må de jo også ha noen krav til seg selv. Jeg synes det burde ha vært bare en. Jeg synes for en ungdom å sitte og skal forklare seg til to personer, to voksne personer, synes jeg blir helt, litt sånn i forsvars. Ja, det blir nesten litt sånn avhørsfølelse.

- Det er litt ubehagelig, og det er ikke veldig lett å formulere seg kanskje.

- Det at det burde være en del opplæring i forhold til å bli saksbehandlere. Eller at når de har sånne møter, og de er jo to personer, så bør en av disse personene ha trening på det feltet. For å kunne stille de rette spørsmålene, for å få gravd litt i hva som egentlig er problemet. Og ikke bare at to personer bare sitter der og spør meningsløse spørsmål: Ja, hvorfor vil du flytte? Ja, hvorfor vil man flytte? Jo fordi at jeg orker ikke å bo hjemme mer. Du vil vel sikkert få det samme svaret fra annen hver ungdom, ikke sant. Å ha et møte når du er 15 år og skal inn i et møte med to mennesker som skal høre på deg. Det er litt ubehagelig, og det er ikke veldig lett å formulere seg kanskje. At en av dem vet litt om hvordan å kommunisere litt annerledes med en tenåring.

Gunnars fortelling (17).

Gunnar er 17 år og bor i fosterhjem. Han var første gang i kontakt med barnevernet da han var ca. 4år.

- Noen i barnevernet er veldig flinke på det utenom kontortid.

- Noen i barnevernet er veldig flinke på det utenom kontortid. En gang da jeg stakk av, så tok jeg motorsykkelen og kjørte. Stoppet også kjøpte meg en røykpakke og ringte han [sosialarbeideren]. Så satt jeg og snakket med han, jeg tror det var 4 og en halv time. Vi sluttet ikke å snakke før klokka var halv tre eller noe sånt. Da var han hjemme. Han satt oppe og prøvde å hjelpe meg, også med en gang han kom på jobb dagen etter, det skjedde sånn (knipser med fingrene). Altså det gjelder noen, men det er veldig forskjellig. Men de ungdomsfamiliene der tror jeg det er de beste. De er så flinke.

Der jeg er nå er så konge bra. En gang så jeg ringte vakta, da hadde jeg stukket av. Jeg hadde tatt toget nedover og gikk av. Så ringte jeg vakta der hjemme. Hu kjørte derfra til der jeg var for å hente meg og snakke med meg. Også spurte jeg om hun kunne stoppe bilen sånn at jeg fikk tatt meg en røyk. Da jeg gikk ut, følte jeg at nå orker jeg ikke mer. Jeg måtte gå meg en tur. Møtte noen kamerater som bor i byen der, så jeg fikk sove der. Og hun sa: Det går bra. Bare vi vet hvor du er.

- Hvis man gjør noe dumt da, da begynner de å ta deg på alvor.

- *Stikker man av, så får man bestemme ganske mye, egentlig. Når jeg stakk av sist gang, så liksom orket jeg ikke mer av det dritt stellet, så jeg sa: Jeg stikker jeg. Også dro jeg avgårde, også var jeg borte i en god stund. Så sa jeg at: Jeg kan komme tilbake til barnevernet hvis jeg får velge hvor jeg får være. Og da ble jeg sendt på institusjon i 2 uker og var jeg innom et par fosterhjem, og så fant jeg det fosterhjemmet jeg er i nå da. Hvis man gjør noe dumt, da begynner de å ta deg på alvor.*

- De tenkte ikke på meg i det hele tatt når de valgte fosterhjem.

- *Saksbehandleren tok ikke i betraktning at jeg sa; «Jeg vil flytte til et sted der det er småbruk, har unger, noen dyr og de har noe å skru på.» Et småbruk da er det som oftest en traktor og et lite jorde og sånn. Og nå har jeg flyttet til et boligfelt hvor folk er over 60 år og har voksne unger. De forstår jo ingenting. De tenkte ikke på meg i det hele tatt når de valgte fosterhjem. Det var litt sånn der: Ja, de er litt gamle, men de har mye erfaring.*

- Jeg måtte jo gjøre et eller annet for å komme meg vekk der ifra (...).

- *Jeg fikk ikke lov til å kjøpe meg en gammel bil som ikke rulla en gang. Så da dreit jeg egentlig i dem og kjøpte meg en radiostyrt bil på den størrelsen (viser med hendene hvor stor den er) og begynte å kjøre i stua. Jeg gjorde det når de ikke var hjemme da, også satte jeg selvfølgelig på skruknotter, og spola opp parketten deres. Jeg måtte jo gjøre et eller annet for å komme meg vekk der ifra, og vise at dette gidder jeg faen meg ikke mer.*

- Du kan ikke gjøre noe med omgivelsene rundt, du må gjøre noe med ungdommen.

- *De burde tenkt mer på hvordan jeg kan klare det, og ikke på hvordan alle andre rundt meg har det. For det er meg de skal passe på, ikke alle de på skolen min eller de i vennekretsen min. Du kan ikke gjøre noe med omgivelsene rundt. Du må gjøre noe med ungdommen. Og det er de er så jævlig ræva på i barnevernet. Det er mange som har det sånn, ikke bare meg. Det vet jeg.*

- *De skal høre på ungene og foreldrene. I hvert fall mitt tilfelle så syns jeg det. Mutteren betyr mye for meg og jeg har sagt til barnevernet at de skal høre på mamma hvis det er et eller annet hun sier om meg eller søsknene mine. Men om de ikke gjør det, så blir jo jeg fly forbannet.*

- Hvis jeg blir pressa, så tenker jeg faen dette gidder jeg ikke!

- Saksbehandlerne kan ikke presse for mye, det er også en del som gjør det. Presser deg til ting. Hvis jeg blir pressa, så tenker jeg faen dette gidder jeg ikke! Og så går jeg. I det siste har jeg ikke giddet å krangle. Jeg har ikke orket å være i slagsmål, jeg har ikke orket sånne ting, for det sliter for mye på psyken. Og når folk presser meg, og presser meg, og presser meg, da blir jeg så forbannet og så lei meg. Jeg blir utmattet bare av å tenke på det. Og jeg har bare fått gode karakterer på skolen, og jeg har holdt meg unna trøbbel. Jeg er faktisk jævlig flink på skolen for tida. Så det er liksom barnevernet kommer inn og lager trøbbel. Det liker jeg ikke.

- Du kommer ikke i middag hos kongen i arbeidsbukse og skitten t-skjorte.

- En saksbehandler må være ganske lik person de skal være med. Hvis jeg hadde fått en saksbehandler som kom i verkstedet med dress, da tenker jeg: «Dette gidder jeg faen ikke!» Det er sånn jeg tenker, det er også på en del hvordan de er, hvordan de kler seg og sånn. Du kommer ikke i middag hos kongen i arbeidsbukse og skitten t-skjorte. Og du kommer ikke i verksted med dress.

- At han forstår deg, det er vel så si det viktigste kan jeg si.

- Hvis det er første gang, så kan man ikke være drittsekk. Det må man vente litt med. Du skal være deg selv. Han stoler på deg og han tørr å snakke med deg.

- En saksbehandler må være ganske lik personen de skal være med. Felles interesser også at han har et åpent sinn. Hvis det er en som er skikkelig trangsynt og er helt A4 sånn som en del er, dessverre så funker ikke det. Du må være åpen for å møte nye mennesker. Du må være åpen for å få inn andre innblikk og andres syn på ting. Og du må klare å forstå en ungdom. At han forstår deg, det er vel så si det viktigste kan jeg si. Liksom skjønner åssen du har det da. Litt problematisk, kan være, men når det funker så er det jævlig fint.

- Man må liksom klare å kjeft litt da og være litt streng!

- Saksbehandleren min er egentlig veldig snill. Jeg har hatt henne i et halvt år kanskje, men jeg har hatt veldig mange møter da. Kan jeg få begynne å ramse opp hvor mange saksbehandlere jeg har hatt? Jeg har det i hode, tror jeg har hatt noen og 40 barnevernsfolk. Det verste av alt, alle blir jo sykemeldte. Jeg vet ikke hva jeg gjør feil jeg men, det er de som ikke takler meg. Liksom når en 13 åring kjefter deg ned og skjeller deg så jævlig ut så bør du kanskje klare å stå opp for deg selv da. Du må takle å bli kjeftet på og du må takle å kunne

kjefte selv. Ja. Hvis noen kjefter på deg, så skal du faenima ta igjen med samma mynt. Man må klare å kjeft litt da og være litt streng!

- En del går veldig, det er veldig mye som er veldig bra, men det er veldig mye som er dritt også. Det er veldig rart egentlig det opplegget med barnevernet, men det er veldig bra og til tider.

Sofies fortelling (16).

Sofie er 16 år og bor i fosterhjem. Hun var første gang i kontakt med barnevernet når hun var 7-8år.

- Nå kommer superheltene mine!

- I barnevernet virker de så perfekte i starten. Spesielt folk du tror kommer for å hjelpe deg. Men så etter hvert som du snakker med og møter menneskene, mer så er de plutselig ikke så perfekte som du trodde. Det var sånn jeg følte da barnevernet var inne, det var sånn: Nå skal jeg bli reddet. Nå kommer superheltene mine! Men det viste seg at de ikke er så mye superhelter som folk påstår. Det er mange feil de har, men så er ikke alle perfekte heller. Men jeg føler barnevernet skal være litt mer perfekte enn oss andre, i alle fall i jobbsammenheng. For de skal hjelpe oss. De sier ting på en veldig feil måte. Jeg husker når jeg fortalte ting som var ekstremt vanskelig for meg, så husker jeg barnevernspedagogen min så meg rett inn i øyne og sa: Jeg skjønner deg helt! Jeg skjønner deg! Jeg skjønner deg så godt og jeg vet hvordan du har det. Jeg husker at de to setningene: Jeg skjønner deg, og jeg vet hvordan du har det. Altså var det så vondt å høre på, fordi det gjør hun ikke. Det er veldig få som vet nøyaktig hvordan et annet menneske har det.

- Jeg syns de gikk fra å være superhelter til å bli djevler (...).

- Jeg syns spesielt at barnevernet bør slutte å gjøre absolutt alt etter boka. Det er sånn: Det har jeg lest om, så det her kan jeg. Nei, det kan du ikke. Du har lest en bok, men det betyr rett og slett faen ikke at det er sånn man skal gjøre med absolutt alle. Du kan skrive tre lærebøker, men det betyr ikke at du kan det praksis.

- Jeg syns de gikk fra å være superhelter til å bli djevler, egentlig. Du tror at de kommer til å høre på deg. De sier: Ja, vi hører på deg. Selv om du ikke føler det, så gjør vi noe med det.

Dere gjør ikke det, hvis ikke jeg føler at det blir gjort noe med og hvis ikke jeg ser noen forandring, så blir det faktisk ikke gjort noe med. For det er jeg som skal merke forandring.

- Jeg vil bare vite at jeg kan ringe dere.

- Vakttelefonen er gull verdt. Jeg vet ikke hvor mange ganger jeg har stukket av hjemmefra, gått ut kl. 21.30 og ikke kommet hjem før kl. 06.00. Vi snakker en hel natt ute både sommer, vinter, høst og vår. Og de spør: Skal vi komme? Vi kan hente deg, vi kan snakke sammen. Og jeg svarer: Nei, jeg vil ikke at dere skal komme. Jeg vil bare vite at jeg kan ringe dere. Så lenge de har vist hvor jeg har vært og at jeg er okay, så har de sagt til fostermoren min: Vi vet hvor hun er og hun har det bra.

- Hvis jeg driver og stikker av så blir jeg bare sendt på mental hus (...).

- Hvis jeg driver og stikker av, så blir jeg bare sendt på mental hus, altså psykiatrisk sykehus. Jeg syns jeg har fått mye hjelp der. De hører på meg, de forstår meg og hele pakka. Men hver gang jeg prøvde å stikke av, så ble jeg sendt dit, fordi da mente de jeg var suicidal og da skulle jeg ta livet av meg. Da skulle jeg dø. Da var alt sånn. Og jeg hadde ikke nevnt det en gang, jeg bare orket ikke høre på og bli snakket til av noe jeg ikke hadde gjort. Og da stakk jeg ut for at fostermoren min skulle få roet seg ned. Og da var jeg suicidal, og jeg var ditt og jeg var datt, og hele den driten altså.

- Det at vi blir venner igjen, det syns jeg er deilig.

- Jeg har veldig god kontakt med min barnevernspedagog. Jeg har hatt samme barnevernspedagog hele tiden og det er ekstremt sjeldent å ha det. Jeg har hatt henne siden starten og det er så deilig fordi da slipper jeg å forklare samme tingene om og om igjen til nye barnevernspedagoger. Så det å ha en barnevernspedagog har vært så deilig for hun lærer meg å kjenne, hun ser meg utvikle meg. Hun ser at jeg blir større, hun hører på mine meninger. Altså ser hun meg på en helt annen måte enn det jeg tror andre barnevernspedagoger ville ha gjort om jeg skulle fått ny hele tiden. Hun tåler at vi har en diskusjon. Hun tåler at vi kan stå og diskutere en dag, også før vi avslutter møtet, så blir vi venner igjen. Det at vi blir venner igjen, det syns jeg er deilig. Og hun bruker liksom ikke det mot meg igjen seinere. Hun kan høre like mye på meg dagen etter. Jeg vet at hvis jeg en eller annen dag trenger hu, om jeg er 17 eller 32, så vet jeg at jeg kan ringe henne. Det vet jeg så godt. Jeg har fått hennes privatnummer og det skal man egentlig ikke gi ut som

barnevernspedagog. Men jeg har kjent hu i så mange år, så jeg har fått privatnummeret hennes.

- Jeg ringte privatnummeret hennes en gang. Da satt jeg på Bergensbanen og hadde gjemt meg inne på dass og ringte henne og sa: Jeg sitter inne på Bergensbanen, aner ikke hvor jeg er. Og da var kl. 01.30, altså nattoget. Og hun svarte: Gå av på neste stasjon, se hvilken stasjon det er og bli der. Og jeg var i alle fall halvveis til Bergen, og hun kom og hentet meg så kjapt som mulig. Ringte purken i mellomtiden og sa: Det sitter en jente på stasjonen, hun skal ikke bli hentet, hun har ikke gjort noe galt. Men dere skal passe på henne. Og de kom, satt der, ventet og pratet med meg hele veien til hun kom. Når hun hentet meg sa jeg: Jeg vil ikke hjem nå. Nei, det er greit. Det trenger du ikke heller. Hvor vil du være? Jeg sa: Jeg vil være hos pappa. Hun svarte: Det er greit. Også kjørte hun meg til pappa og der var jeg i en uke.

- Men det må være saklig kjefting.

- Tør å være tøff mot deg, men heller ikke for tøff. Men kunne stå og si at: Vet du hva, nå må du faktisk ta deg sammen. Faktisk klare å ha en tøff peptalk. Ikke gå rundt grøten. En barnevernspedagog skal se an: tåler hun eller han at jeg er direkte? Eller må jeg være forsiktig? Jeg har stått og grini så mange ganger foran barnevernspedagogen og hun har bare fortsatt. Men etterpå så har jeg, jeg har hørt så godt etter og det har hjulpet så veldig. Men det må være saklig kjefting. Det kan ikke bare være kjefting fordi at: Nei, hør nå her, jeg er eldre enn deg. Hold kjeft. Nei!

4.2 Sosialarbeidernes fortellinger fra barnevernet.

Marits fortelling (51).

Marit er 51 år, utdannet barnevernspedagog og jobber i barnevernet. Hun har jobbet i 10 år med ungdom, og har i tillegg jobbet i to prosjekter med ungdommer og kriminalitet.

- Omsorg er viktig og det å være inkluderende.

- Barnevernstjenesten jobber etter verdiene; å få et meningsfullt liv, få en utdanning, endre forholdene til rus og kriminalitet. Omsorg er viktig og det å være inkluderende. Barnevernet er opptatt av at ungdommen skal mestre livet sitt og komme seg videre.

- Det er kjempe moro å jobbe med ungdom. Når jeg tenker på alle ungdommene jeg har møtt så har hver enkelt har lært meg noe. Alle er spesielle.

- Du må bruke hele menneske når du snakker, du må se dem.

- Noen ungdommer snakker jeg bare med på mobil, det mye enklere for dem å snakke gjennom mobilen. Det er ungdommer som har skrevet brev, ungdommer som har sendt mail og ungdommer som sender mye SMS. Det kan være ganske vanskelig å se saksbehandleren, det kan også danne grunnlaget for når vi møtes: Når du sa det, hva tenkte du da? Eller mente du der, jeg skjønnte ikke helt jeg. Kan du forklare meg? Jeg må vise at jeg ser dem: Når vi sitter her nå så ser jeg at øynene dine blir blanke og du ser ned. Jeg tror at det her har du ikke lyst til å snakke om eller at du synes det her er vanskelig. Du må bruke hele menneske når du snakker, du må se dem. Det er det jeg mener med å se ungdom. Har de vært så heldig og fått en ny genser eller nye sko, så for guds skyld snakk om det, se på dem! Det er kjempe viktig. Både jentene og guttene sliter med selvtillit, som kan være innenfor normalen, men kan også henge sammen med andre ting.

- De tror det står barnevernet i panna di.

- Jeg har ungdom som ikke vil snakke med barnevernet. De er kjempe redde for barnevernet fordi at de vil skjule hva som skjer, eller det kan være av lojalitet til foreldre eller omsorgspersoner. Ungdom synes også det er flaut å være i kontakt med barnevernet. De søker det å være vanlig. De tror det står barnevernet i panna di. Og de har sagt det til noen voksne så lenge at de orker ikke å snakke med noen nye. De er redde for å bli flytta. Barnevernet er lik flytting og det sliter vi fortsatt med.

- For når rusen styrer livet ditt, så må man som voksen gjøre noen andre ting.

- Jeg hører på hva ungdom sier, men en som er veldig rusa får en annen type medvirkning enn en som ikke er det. For når rusen styrer livet ditt, så må man som voksen gjøre noen andre ting. Jeg hører på hva du sier. Jeg sammenligner det litt med «det kvalifiserte samtykke» innen psykiatrien hvor man er i ubalanse og om du sier ja eller nei så kan det faktisk bli underkjent. Det tenker jeg litt med rus også.

- De er eksperter på sine liv.

- I forhold til muligheter så kan ungdom selv si hva de trenger hjelp til. Så slipper vi å komme i konflikter eller en slags kamp. De vet ofte hva de selv trenger. Ungdom er i dag er veldig opplyste og kan alt mulig. De går bare via nettet og søker opp det de trenger. De kjenner veldig godt til sine rettigheter, men glemmer noen plikter.

- Du må ha tålmodighet, du gi dem tid, ta dem på alvor og ha respekt for ungdommene du møter. De er eksperter på sine liv. Håndhilse, ikke stille spørsmål om hvorfor, være lydhør og å ikke opptre moraliserende.

- Jeg sier det ikke, men jeg forlanger respekt tilbake. Jeg forlanger at de tar meg i handa og at de skjønner litt av jobben min. Jeg er opptatt av gjensidighet. Det skaper en ramme. Stille opp når ting er trøblete og ikke gi opp. Respekt er det med å høre på dem.

- Jeg hører hva du sier, men det viktigste for meg er hva du gjør.

- Jeg tenker at det en har sagt at en skal gjøre som saksbehandler, det skal en gjøre. Ungdom som har opplevd svik på en eller annen måte opp igjennom som gjør at tillit til voksenverden kan være veldig svak. Sier man en ting, så gjør du det. Jeg sier til ungdom: «Jeg hører hva du sier, men det viktigste for meg er hva du gjør.»

- Det ene er den kompetansen du må ha via utdanningen, men du må også ha «blikket».

- Skal du jobbe med ungdom, så må du like ungdom. Du må ha blikket for dem. Du må tåle og du må ha håp. Det ene er den kompetansen du må ha via utdanningen, men du må også ha «blikket». De er eksperter på å lese deg, de vet om du vil dem vel uansett om man er uenig om hva som er vel. Og du må tåle at de blir sinna, frustrerte og tåle å høre om deres liv, for en del av dem har levd helt forferdelig.

Kristins fortelling (63).

Kristin er 63 år, utdannet barnevernspedagog og jobber i barnevernet. Hun har jobbet 19 år med ungdom i barnevernet, hvorav flere år som leder.

- For oss er det viktig å vite hva som faktisk er lovregulert og hva må vi ta hensyn til.

- Mange ungdommer har jo en klar formening at jeg skal bestemme over meg og mitt liv fra de er ganske unge. Vårt lovverk kan jo regulere en del i forhold til hva de kan bestemme selv og hva andre kan bestemme. De skal høres og de skal være med. For oss er det viktig å vite hva som faktisk er lovregulert og hva må vi ta hensyn til. Hva er det vi skal høre på, men som de ikke kan bestemme. Å prøve å få de til å skjønne at noe kan du bestemme, men noe kan du faktisk ikke bestemme. Jeg må jo bare si det at en del av de rettighetene de har fått i dag, som vi syns ikke er helt ålreite. Det fins alltid en del som klarer å forholde seg til det, men de som bruker det mest er de som ikke klarer det. Jeg tenker de har ingen forutsetning for å kunne ta det ansvaret som er i mange lover og forskrifter. De har ikke forståelse av hva det innebærer, for de ser ikke sammenhengen mellom rettigheter og plikter. De ser ikke konsekvensene, bare hva de kan få ut av det her og nå for å få det som de vil.

- Så har de liten innflytelse i forhold til hvor de skal og hvordan det skal være (...).

- Det sjelden de kan bestemme hvor de skal plasseres. Vi kan heller ikke velge og vrake i forhold til tiltak. Derfor er viktig for oss at vi er veldig tydelig overfor fagteamet på hva som er problemet. Det hender at vi får et tilbud fra fagteamet som vi sier: Ja, men ut fra vårt kjennskap til saken og ut fra vårt kjennskap om ungdommen så er ikke det brukelig. Vi prøver å være veldig tydelig på hva den ungdommen har behov for, hvordan det må se ut, hvor skal det ligge. Selv om det er begrensinger selvfølgelig i forhold til geografisk plasseringer. Så har de liten innflytelse i forhold til hvor de skal og hvordan det skal være fordi der må vi ta det vi får innafor de rammene vi mener er viktig. Hvis en ungdom skal plasseres i familiehjem, så prøver vi å snakke med dem: Ja, hvordan tenker du at den familien skal se ut. Skal det være midt i byen? Skal det være på landet? Skal de ha dyr, er det noe ålreit? Kan de ha egne unger?

- Ja, vi hører på hva dere sier (...).

- Vi synes er viktig er å snakke med ungdom, høre på dem og samtidig være tydelige på at: Ja, vi hører på hva dere sier og hører hva dere vil og ønsker dere, men det er ikke alltid sånn det kan bli. Men det blir tatt med.

- Jo mer direkte du er, og jo mer tydelig du er, jo lettere er det å snakke med dem.

- Vi ønsker å ha mye kontakt med ungdommen, og det jeg har lært i den tiden jeg har jobbet med ungdom at jo mer direkte du er, og jo mer tydelig du er jo lettere er det å snakke med dem. Når du er tydelig og er klar, og ikke kommer med en hel masse syensing, men kan vise til

at sånn er det og sånn er det, og det vet vi helt sikkert at sånn er det. Så kan du snakke med dem og si hva som helst uten at det blir de store problemene.

- Uansett hva det er man må fortelle, så si det som det er.

- Det er også viktig å snakke med dem underveis for å orientere dem om hva som skjer og når vi nærmer oss en konklusjon. Det er at vi er ærlige, uansett. For hvis de opplever at det skjer ting som de ikke er forberedt på eller at det har vært antydning noe som blir noe helt annet, eller at de får inntrykk av at de blir lurt. Det er det verste. Uansett hva det er man må fortelle, så si det som det er.

- Noen ganger må vi holde på en stund før vi får snakke med dem i det hele tatt. De sklir unna og de sklir unna, de kan gjøre avtaler, men de kommer ikke. De aller fleste får vi tak i etter hvert, men når vi først har snakka med dem, så opplever vi at det blir enklere.

- Det spiller ingen rolle hva jeg sier eller gjør, for det er ingen som hører på allikevel.

- Hovedfordelen er at de skal oppleve at de er en viktig del av det, uten at det er de som skal ha styring hele veien. Det er jo det vi prøver å jobbe med når det er noen uvillig til å bli med, for de sier det at: -Det spiller ingen rolle, dere gjør som dere vil allikevel. Ja, det er kanskje vi som skal bestemme noen ting til slutt. Men underveis så er det viktig at de er med, at de sier noe om hva de tenker selv. For uansett hva som skjer så hører vi på det. At det ikke bare er andre som tar alle avgjørelser uten at de får sagt noe.

- Jeg kan ikke si til deg hvor jeg har den informasjon fra, men du skal bare vite at jeg vet.

- I forhold til ungdom så er vi ganske rå, vi sier til dem at: Dere vet at vi samarbeider med veldig mange, vi får masse informasjon når vi snakker med andre ungdommer og venner, så vi vet veldig mye. Jeg kan ikke si til deg hvor jeg har den informasjon fra, men du skal bare vite at jeg vet. Det gjør at de tror at vi vet mye mer, som gjør at vi får også mer informasjon for de tror at vi vet det allikevel. Så overfor ungdom kan vi bruke det, for da bryter vi ikke noen taushetsplikt, vi bare bløffer litt overfor dem. Og selvfølgelig sitter vi på masse informasjon, fordi at vi jobber med de fleste som er i de samme miljøene. Det er en balansegang i forhold til det å utveksle informasjon. Vi skal være forsiktig i forhold til taushetsplikten, men vi skal ikke bruke den på feil måte at du ikke kan si noe om noe.

- Så det at du viser litt sånn vanlig menneskelighet, tror jeg er viktig!

- Jeg har opplevd at ungdommene synes det er veldig kult med unge saksbehandlere, men av og til hvis det er alvorligere ting, så er det de voksne de skal snakke med. Og voksne folk de må være minst så gamle som foreldrene. Noen ganger så kan det nok være viktig at du oppleves som en voksenperson, og en med noe tyngde. Men jeg tror ellers så er det at du viser at du er et medmenneske. Du er ikke bare en kontorperson, men du er et menneske og du kan på en måte sette deg inn i og at de opplever at du kan vise forståelse, og at du ikke bare sitter der som en øvrighetsperson som bare sier at sånn skal det være og sånn skal det være, og ikke følger med. Så det at du viser litt sånn vanlig menneskelighet, tror jeg er viktig! At du ikke gjør deg selv for høytidelig, samtidig som en skal være tydelig på hvilken rolle du har. For hvis du blir alt for kul, så blir du blir du ikke tatt på alvor. Og det er noe med at når vi sitter i den posisjonen vi gjør med de muligheten vi har, det er ingen som kan gå inn å endre folks liv på samme måte som vi kan gjøre. Hvis vi bruker maksimalt av den makta vi har, så kan vi jo snu opp ned på de fleste. Det er jo klart at det er mange som føler det veldig urettferdig og vanskelig. Først så skal vi undersøke saken, og så skal vi kanskje sette inn et tiltak, og i siste instans så skal vi kanskje ta omsorgen, altså ta ungene fra noen eller vi skal plassere noen mot sin vilje.

Arilds fortelling (49).

Arild er 49 år, utdannet barnevernspedagog og jobber i barnevernet. Han har jobbet til sammen 17 år som saksbehandler, hovedsakelig med ungdom.

- Likeverd, raushet og mangfold (...).

- Likeverd, raushet og mangfold er noen av de verdiene som kommunen har satt opp som mål for alle som jobber i kommunen. Personlige verdier kan jo være at jeg tror på at mennesker kan, at det fins noe godt i alle mennesker, at det fins sterke sider og ressurser i alle mennesker. Få fram det positive i det menneske og prøv å spille litt på det. Vi skal prøve å gi ungdommene et bedre liv, og da må vi tro på at de kan.

- Vi har laga visjoner og mål for barnevernstjenesten som vi justerer hvert år. Visjonen for barnevernstjenesten her er «sammen». Sammen for å skape og for å hjelpe utsatte barn til et bedre liv. Ordet «sammen» betyr at vi skal gjøre sammen med andre hele tiden, sammen med foreldre, sammen med ungdom, sammen med andre instanser. Utgangspunktet er at vi skal prøve å løfte barnet litt høyere opp i fungering. Da må barnet få uttale seg selv også.

- Bekymringsallianse: å bli enige om hva som er problemet.

- Starten på en sak er jo alltid en bekymringsmelding. Undersøkelsen skal aldri gjøres mer omfattende enn meldinga tilsier, det står i loven. Og jeg tenker at vi må også prøve å snakke med ungdommen om hva som egentlig er bekymringa her. Bekymringsallianse: å bli enige om hva som er problemet. Det er ikke sikkert at de tenker at det er problemet i det hele tatt. De er ikke enige i de bekymringene vi har rundt dem, i forhold til miljøet og i forhold til trygghet rundt dem. Det kan hende at vi snakker forbi hverandre, men vi må i alle fall prøve å se verden fra ungdommens øyne, prøve og komme på deres nivå og se hvordan det er for disse ungdommene. Prøve å gå ned en generasjon og forsøke å tenke at sånn er det å være ungdom i dag, de utfordringene har de i dag og de utfordringene er kanskje annerledes enn før. Men det kreves at man går mer inn i ungdommens kultur for å skjønne dette her.

- Det er barnets beste som er utgangspunktet for jobbinga vår.

- Ungdom blir mer hørt. Det blir mer synlig det ungdom mener. Og så må barnevernstjenesten vurdere saken mer, og være enda mer sikker på at det vi gjør er riktig. Det er barnets beste som er utgangspunktet for jobbinga vår. Og da må vi være villig til å vurdere de ulike sidene ved barnets beste da. Det kan godt hende at ungdommens meninger er like bra som alt annet. Men jeg tror nok det er saksbehandlere som ikke tar med ungdommen i det hele tatt.

- Det er jo sånn at i noen saker har vi ikke en gang truffet barna.

- Vi må vise at vi har lagt merke til hva ungdommen, eller barnet tenker underveis. Det må være synlig i vår dokumenter, i våre uttalelser, og at vi har fått det inn i systemet, og inn i vurderinga. Det er jo sånn at i noen saker har vi ikke en gang truffet barna. Det er veldig tragisk, men sånn er det noen ganger. Du har for eksempel 15-20 saker, eller flere så har du kanskje truffet bare halvparten av dem. Det er ikke noe godt tegn det. Det er ikke mye medvirkning i det. Da blir det bare et navn på lista da. Du treffer foreldrene, og snakker med foreldrene ofte, men ikke ungdommen. Det kan bety at ungdommen sier at: «Okay, jeg vil ikke. Jeg er ikke interessert i å prate med barnevernet i det hele tatt». Det har jeg fått veldig klart at: «Nei, de gidder vi ikke prate med. De gjør ikke noe allikevel».

- Du må gå rett til ungdommen selv og høre hva de sier.

- Det er viktig å få litt tilbakemeldinger fra ungdommene også. Vi må høre hva de sier for noe selv. Viktig. Du kan bli litt overrasket over hva de mener og tenker. Det er enklere å prate om

folk enn med folk, ikke sant? Det er så mange som mener noe om ungdommen. Du må gå rett til ungdommen selv og høre hva de sier. Det er ikke alltid det passer i eget bilde kanskje, ikke sant. Du har et bilde av situasjonen, så får du innspill og så blir du satt ut. Det kan du oppleve ved å få direkte tale som dette her. Men det gjør at ungdommen føler at de blir tatt på alvor. Det tror jeg er viktig oppi det hele.

- Vi har ganske mange møter uten at ungdommen er til stede. Vi drøfter saken uten ungdom og det er ikke noe bra. Jeg tenker at ungdommen må skjønne hva vi snakker om og høre hva vi snakker om.

- Du må ta initiativet selv.

- Men tida kan av og til stoppe oss. Jeg tror ikke det er nødvendigvis uvilje fra saksbehandlernes side, men det er tida som kan være knapp. Føler ikke alltid du treffer dem med en gang heller. Det er mange ganger du må gå mange runder fordi det er opptatt på telefonen, før du endelig får napp. Så er det å benytte akkurat den tida du får, i telefon eller i samtaler ute. Men det kan være knapp tid, men du får i alle fall noe. Ungdommene må vite at du er der. Jeg tror det betyr litt for dem at: Okay jeg blir tenkt på av de andre. Og at jeg er en person for barnevernet og ikke bare et nummer på en liste. Vi har jo nummer på disse barna for å kalle det det, men det personlige må fram, tenker jeg.

- Vi må trekke inn ungdommene mer. I de sakene hvor du aldri har truffet ungdommen, det gir ingen god følelse i det hele tatt. Vi må tenke at okay ungdommen vil ikke, men jeg må likevel prøve. Jeg kommer uansett, og står på utsiden av huset deres, banker på døra og ser om det er noen som åpner. Du må ta initiativet selv. Det er ingen som legger opp dette for deg. Fordi ungdommen sier: Nei, jeg gidder ikke. Da tenker jeg prøv igjen en annen gang. Prøv i morgen, ring dem i morgen igjen. Om jeg bruker lang tid på å skrive tekstmelding, så skal jeg i alle fall skrive en melding til dem.

- De kan si veldig mye, men det er de voksne som skal ta beslutningene.

- Siden de er under 18 år og ikke er myndige enda, så kan de ikke bestemme helt endelig. De kan si veldig mye, men det er de voksne som skal ta beslutningene. Så jeg tenker at hovedavgjørelsene, for å kalle det det skal tas av de voksne. De kan ikke bestemme hvor de skal bo. Det må de voksne bestemme, det må systemet bestemme, ikke ungdommen. Men ungdommene kan selvfølgelig påvirke veldig mye.

- Du må veie og velge ordene riktig i sånne sammenhenger (...).

- Klart det utfordrer veldig for du tenker at den ungdommen skal kanskje jeg gå imot en gang i tida. Men du må allikevel lage en dialog først og spille med åpne kort. Du kan ikke være uærlig heller og det kreves at du har en klar retning på hva du sier. Du må veie og velge ordene riktig i sånne sammenhenger, for å ikke få deg en på tryne for å si det rett ut. Du må være klar over at du kan møte motstand, hvis en kommer til det punktet da. Det ligger litt i bakhodet: Jeg tenker at jeg må faktisk legge opp et løp som kan ende med at jeg må være streng og bestemt.

- Noen er redde bare de ser oss.

- Jeg utelater kanskje å snakke om tvangen de første møtene, jeg nevner det som regel aller først når det kan ende med at vi blir uenige. Som regel prøver jeg å jobbe meg mot det uten å trekke det for mye inn for da vil de bare gå ut døra. Ja, det er ganske sterke følelser som kommer i sving, det er vi klar over. Det skal være høy terskel for sette inn tvangstiltak. Vi kan på en måte ikke true med: Vi kan bruke tvang vi! Vi har makt ikke sant, og makta vår er så stor at den er synlig for alle rundt oss. Noen er redde bare de ser oss. Vi har en oppgave i forhold til visjonen vår som sier vi skal «sammen» om andre, bistå så utsatte barn får det bedre.

Vetles fortelling (30).

Vetle er 30 år, utdannet barnevernspedagog og jobber i barnevernet. Han har 10 års arbeidserfaring som miljøterapeut og 2 års erfaring som saksbehandler i barnevernet.

- Det er viktig å ha drømmer og mål (...).

- Ungdommens røst skal bli hørt i den grad det lar seg gjøre. Deres tanker er viktig å få med, skrevet ned i en plan, så deres innspill er viktig. Men så må man jo tenke på realiteten, realismen i deres ønsker og deres mål. Det er viktig å ha drømmer og mål, men hvor realistiske de er, er ofte en utfordring. De er lite realistiske og orienterte om hvor de er og hva som skal til for å nå målene. Og den viktigste jobben min er å hjelpe dem og prøve å realitetsorientere dem, sammen med foreldre og andre samarbeidsinstanser.

- De skal være med å få si sine meninger og tanker, og det er min oppgave å lytte til hva de sier.

- De skal være med å få si sine meninger og tanker, og det er min oppgave å lytte til hva de sier. Så det er ingenting jeg tenker vi sier konsekvent nei til. Men man ser at det de sier det er langt ifra realiteten. Det skal man kanskje heller ikke forvente av en 16 åring som er ute og ruser seg, eller har større psykiske problemer eller vagabonderer eller skoleskulk eller spiller mye data.

- Den største fordelene er at de får eierskap, at de føler seg aktive, føler seg voksne, og føler at de sitter i førersetet. Jeg opplever ungdommene gjør det svært lite her hos oss, at de har en følelse av at de sitter i førersetet.

- Hverdagen og papirene tar helt overhånd (...).

- De skal komme inn også skal vi ha en relasjon ganske tidlig, på ganske korte møter. Jeg har jo over 25 stykker jeg skal møte. Hverdagen og papirene tar helt overhånd, så rekker vi dessverre ikke det i så stor grad en skulle ønske da. Fordi at man har press fra all slags mulige hold på tidsfrister fra ditt, fra datt og ting som må gjøres. Hvis jeg er streng mot virksomheten vår og antall saksbehandlere, så er det ikke satt av tid til at vi skal yte noe brukermedvirkning, annet enn tiltaksplanen. Det er så liten tid til faktisk å snakke med ungdommen. Det kan gå lang tid mellom hver gang jeg treffer ungdommen. Det kan være fordi de ikke kommer. Det kan være at jeg sitter og skriver en sak, eller jobber med samarbeidsinstanser og bruker tid på det. Men jeg opplever at jeg har veldig lite daglig kontakt med ungdom, personlig kontakt. Det er noen på telefon, noen får jeg SMS 'er fra. Men ellers er det veldig lite kontakt.

- Man stiller spørsmål om er det noen relasjon i det hele tatt eller bare det at jeg er en bank.

- De snakker med meg fordi de må. Mye av grunnen til at de er hos oss er at de får ting av oss. Hadde det ikke vært for at han fikk livsopphold, så hadde han ikke giddet å snakke med meg. Man stiller spørsmål om er det noen relasjon i det hele tatt eller bare det at jeg er en bank. De kommer hit for å få den og den summen penger. Og når de ikke får det så er de ikke lydhør. Og da skal jeg sitte og mane rundt tiltaksplan og snakke ikke sant, mens de egentlig tenker: Åssen skal jeg få de 5000 til å sette neste skudd.

- Og når vi kommer med tiltaksplanen (...).

- Tiltaksplan er et veldig misvisende ord, men jeg har ikke kommet på et annet ord som kan gjøre at ungdommen får interesse for den planen. Den er stor grad preget av vårt språk. Vi leser gjennom, gir tiltaksplanen til ungdommen, vi skal ha underskrift på tiltaksplanen, også

er jeg sikker på om vi hadde gått 3 uker fram og så spurt: husker du et av måla? Så hadde de ikke kunnet svare på det. Og når vi kommer med tiltaksplanen, ungdommene bryr seg ikke om den, de bryr seg ofte bare om pengene, hva står i det vedtaket, hvor mye penger de får, hvor skal de hen og ikke innholdet i tiltaksplanen.

- Så vil man heller bruke mer tid på å jobbe et annet sted i livet (...).

- Ungdommen har mulighet til å bestemme alt i realiteten. Jeg vil aldri sende en ungdom som ruser seg på rusinstitusjon hvis jeg opplever det er mye motverge: Jeg vil ikke, jeg vil ikke, jeg vil ikke, jeg vil ikke. Og aldri så mye foreldrene presser på at: han skal, han skal, han skal eller hun skal, hun skal. Så vil man heller bruke mer tid på å jobbe et annet sted i livet og prøve ut et annet tiltak. For enhver ungdom har et eller annet ønske, de ser at det her er ikke noe liv jeg vil.

- Krav er respekt. Respekt er krav.

- Så handler det litt om respekt også, hvor mye respekt har jeg for denne personen her ved å si: Det her går bra. Det går kjempe bra, fortsett med det her, supert! I stedet stoppe opp og vise den respekten ved å si: Hei du! Her må du gjøre noe. Du kan ikke holde på sånn her. Respekt er å sette krav. Det går an å ha brukervedvirkning samtidig som å sette krav.

- Krav er respekt. Respekt er krav. Hvis du begynner å tenke at de har så store hjelpebehov at du må gjøre ting for dem, da viser du ikke respekt. Da tenker du det er en person som vil trenge hjelp resten av livet. Mitt utgangspunkt er ikke at det er en person som trenger hjelp resten av livet, men en person som trenger hjelp en periode av livet, og i neste periode klare seg selv. Det er det målet jeg har i jobben, å klare å skape selvstendige voksenpersoner.

- Vi er på samme planet da, vi er i interessert i samme måla.

- Å føle tilhørighet til det og at de er villig til å få til en endring. Å få en opplevelse av at ungdommen faktisk er interessert i sitt eget liv og hva de skal gjøre. Da er det mye lettere å måle om det har en effekt når de er klar over måla som er satt og det er deres mål. Vi er på samme planet da, vi er i interessert i samme måla. Spør man rusungdom, så er målet kanskje å være med venner og ruse seg på hasj, og få tak penger, å selge kroppen sin eller stjele. Mens mitt mål er at den personen skal bli rusfri. Og hvor skal brukervedvirkning ligge hen her, det er en utfordring. Og jeg tenker at i mitt hode er mitt mål det riktige målet.

- Det handler mye om; hvem sine ambisjoner er viktigst? Skal jeg nå målet eller skal de nå målet? Skal jeg gjøre jobben? Jeg kan ha kjempe ambisjoner på ungdommens vegne, mens

hans ambisjoner kan være noe helt annet. Og det er min største frykt når jeg lager tiltaksplaner, og ikke få noe tilbake fordi det er mine ambisjoner og ikke hans.

- De søker et sted der de har tillit og trygghet til å være.

- Vi trenger anerkjennelse fra andre. Vi ser tydelig at de ungdommene som vil falle ut de er stigmatisert inn i en gruppe som ikke hører til fotballmiljøet, eller idrettsmiljøet, eller korpsmiljøet, eller teatermiljøet. Anerkjennelse, bekreftelse, det å bli sett og hørt for den jeg er, og at noen rett og slett bare liker meg. Bryte det ned til at noen setter pris på hvem jeg er. Og resten av ungdommene mangler kanskje det hjemmefra. De får ikke lov til å være seg selv, de får ikke den bekreftelsen på den jeg er viktig. De søker et sted der de har tillit og trygghet til å være.

- Vi jobber med å være mindre tilgjengelig i barnevernstjenesten (...).

- Vi jobber med å være mindre tilgjengelig i barnevernstjenesten nettopp fordi at voksenapparatet er ikke så tilgjengelig. De kan ikke komme og få en time på dagen. Det er ikke sånn noe sted lenger. Det er jo synd, men vi skal faktisk realitetsorientere deg at du nærmere deg 18 år.

- Trusler det er ikke greit og det må de forstå.

- At man ikke knekker eller lar seg ikke falle. Når de kommer hit og skjeller oss ut og er oppi kjeften og truer om å drepe meg og ta familien min, at jeg ikke gir etter for det er de vant til. Jeg prøver å vise dem omsorg og hjelpe dem så godt jeg kan. Men når du blir truet på livet, så gir du beskjed om at de kan gå ut. Du får heller komme tilbake når du har roet deg ned. Det er ikke sånn at jeg sier at jeg aldri vil se deg igjen eller nå får du få en annen saksbehandler eller noe sånt noe, du får heller gå ut. Jeg kan bli forstørra, lei meg, trist eller sint, men overfor dem så prøver jeg være så veldig rolig og behersket som mulig. Trusler det er ikke greit og det må de forstå. Jeg skal forklare dem etterpå hvorfor det ikke er greit, det er viktig.

- Du skal trykke så mye informasjon i hode på ungdommen at han blir gal.

- Mye av endringsarbeidet ligger i å lytte og svare på en måte som gjør at ungdommen må tenke over det han svarer. Å stille åpne spørsmål som gjør at han må reflektere over det som blir sagt. Men jeg har også informasjon som jeg må gi og da er det ofte tida blir slukt opp av diskusjoner rundt vedtak og penger som regel. Jeg må av og til passe meg for ikke være den

som snakker hele tida, for det er fort å skulle forklare så jævla mye. Du skal trykke så mye informasjon i hode på ungdommen at de blir gale. Men at de kan gi meg informasjon så kan jeg heller gi dem feedback. Lytte mest mulig, oppsummere til slutt og bli enige i hva som er konklusjonen på møtet og veien videre til neste gang.

5 Analyse og drøfting av anerkjennelse i barnevernets praksis

I dette kapittelet vil jeg å undersøke ungdommenes og sosialarbeidernes opplevelser fra barnevernet. Deres utsagn og fortellinger vil bli belyst gjennom den teorien jeg har presentert. Det er først og fremst teori om anerkjennelse, system og livsverden, intersubjektivitet, ungdom og den profesjonelle sosialarbeider.

Underkapitlene er delt inn i ungdommens- og sosialarbeidernes perspektiver.

5.1 Ungdom i barnevernet

Det første jeg tema jeg tar opp er synet på ungdom i barnevernet. Hvordan oppfatter ungdommene seg selv, og hvordan oppfatter sosialarbeiderne dem. Hvilket syn sosialarbeideren har på ungdom i barnevernet, og hvilket syn ungdommen har på seg selv, er viktig for kommunikasjonen dem imellom. Hvordan de klarer å forstå hverandre og skape en intersubjektiv prosess, og på den måten skape en gjensidig anerkjennelse. Ideologier, verdier og holdninger spiller inn og bidrar til å forme hver enkeltes oppfatninger (Strandbu, 2011).

5.1.1 Ungdommenes forståelse av ungdom i barnevernet

Kjærlighet og grenser

Kim (25) forteller at ungdom trenger grenser, omsorg, støtte og kjærlighet fra voksne. De kan ikke bo alene uten oppfølging, og da de ikke alltid tar så gode avgjørelser og samt finner på mye rart. De trenger derfor voksne som kan sette grenser for dem. Det virker som Kim sier at ungdom fortsatt kan være barn og de trenger omsorg fra sine foreldre eller andre voksne. De trenger voksne som bryr seg, samtidig som de setter grenser. Det kan virke som Kim syns ungdom ennå ikke et i stand til å gjøre det selv.

Kim sier også at ungdom kan glemmer problemene inni seg, siden de ikke vet hvordan de skal be om hjelp. De trenger å ha voksne som bryr seg om, og som ungdommene har tillit til å snakke med. De trenger å vite at de har noen der som kan støtte og hjelpe dem, sier Kim. Det

kan forstås som om ungdommene trenger kjærlighet som anerkjennelse. Gjennom kjærlighet vil de lære og kunne utvikle seg til mer selvstendige voksenpersoner (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Schibbye, 2009).

Det kan også forstås som at sosialarbeideren må tørre å snakke med ungdommen og høre hvordan de har det. Tåle og aksepter det de har på hjertet. Det kan gjøre at det blir lettere for ungdommene å åpne opp og fortelle. Å ha en anerkjennende væremåte kan derfor bli viktig (Schibbye, 2009)

Selvstendighet

Maren (22) sier at ungdom er bortskjemte og at de ikke alltid trenger den hjelpen de får fra barnevernet. Hun sier at ungdom som er over 16 år trenger å bli pushet. Det kan virke som om Maren mener at ungdom sosialarbeiderne bør ha høyere forventninger og krav til ungdommen. Hun mener at ungdommene kan klare mer. Det Maren sier er i tråd med det Vetle (30) gir uttrykk for. Han sier han er opptatt av å sette krav til ungdommene, fordi det er å respektere dem. Sosialarbeidere bør forvente noe av dem, fordi målet er at de skal klare seg selv. Det kan tolkes som en form solidarisk og rettslig anerkjennelse av ungdommer.

Synet på ungdom i dag kan forstås som at de er kompetente mennesker som tar selvstendige valg ut fra den situasjonen de befinner seg i (Christiansen, 2012). Det kan tenkes at synet på ungdommer i barnevernet er at de er ekstra sårbare, og trenger mer tid, omsorg og hjelp for å bli selvstendige. Derfor setter kanskje sosialarbeiderne lavere krav til ungdommene, for de kan ikke forvente like mye av dem etter det de har vært igjennom. Barnevernets kunnskaps- og verdigrunnlag påvirker hva slags syn sosialarbeiderne har på ungdommene. Kunnskaps- og verdigrunnlaget kan reguleres i dialogen mellom samfunn og individ.

Maren sier videre at ungdom for eksempel kan få månedslønn og husleie av barnevernet, uten å gjøre noe for det. Ungdom skal være såpass gamle at de er i stand til å ta vare på seg selv. Maren synes heller de bør få seg en utdanning, jobb og klare å spare penger. Det virker som om Maren har en opplevelse av at det er få ungdommer som jobber, fordi de ikke trenger å jobbe. Det virker også som at hun opplever at ungdom får støtte dersom de heller ikke vil på skole. Maren synes at ungdom skal fremstå som mer selvstendig. De er i overgangen fra barn til voksne. De skal lære å klare seg selv, tjene egne penger og betale regninger. De beveger

seg fra å være avhengig av familien, til å bli uavhengig av dem (Heggen & Øia, 2005; Øia & Strandbu, 2007).

Det Maren sier kan forstås som at ungdom bør bli mer anerkjent på lik linje med de voksne, for at de kan klare seg selv i større grad. Det innebærer å anerkjenne dem som kompetente og ansvarlige mennesker. Når sosialarbeiderne har tro på ungdommene, kan det hjelpe dem til tro på seg selv også. Det kan en tolke som solidaritarisk og rettslig anerkjennelse, solidaritet kan gi ungdommene en økt følelse av selvverdi, og rettigheter gir en selvrespekt (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Ta ungdom på alvor

Sofie (16) sier at ungdom i barnevernet bør bli mer hørt og tatt på alvor. Det ungdommene forteller bør bli gjort noe med. Det kan virke som om Sofie har en opplevelse av å ikke blir hørt i barnevernet, når hun sier at ungdommene merker om det skjer en endring eller ikke. Det virker som at sosialarbeideren mener hun har lyttet og gjort noe med det, men Sofies opplevelse er en annen.

Det kan tolkes som at Sofie ønsker at ungdom blir mer rettslig anerkjent. Det vil si at de skal bli lyttet til når de forteller og det som blir sagt skal tillegges vekt (CRC, 2009). Skal ungdom bli mer rettslig anerkjent, så innebærer det at de blir sett på som moralsk ansvarlige, og at de får universelle rettigheter på lik linje med andre borgere i samfunnet. Det å bestemme over seg selv kan være en slik rettighet. Ungdommene kan da anerkjennes som autonome mennesker. Det vil si at ikke bare sosialarbeideren og barnevernet anerkjenner ungdommene, men også samfunnet. De får respekt, og på den måten kan de også utvikle selvrespekt (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Sofie har i dag rett til å bli hørt og hennes meninger skal tillegges vekt, etter alder og modenhet. Det gir henne en rett til medvirkning i saker som angår henne. Men sosialarbeideren kan beslutte noe annet og begrunne det med at Sofie er for ung og umoden. Kanskje tenker sosialarbeideren at det er andre ting som er bedre for Sofie, å begrunne det faglig. Da bruker sosialarbeideren sin makt i den posisjonen som hun har og muligheten til å ta beslutninger (Nordstoga, 2004). Det kan også være til fordel for ungdommen når sosialarbeideren ser andre løsninger enn dem selv, og at sosialarbeideren kan bruke makt for å

få gjennomført saker. Men dersom ungdommene ikke er tatt med i beslutningsprosessen, så er det en fare for at ungdommene vil føle seg overkjørt. Selv om det er handlet i beste mening.

Det Sofie (16) sier kan også forstås som at ungdom bør anerkjennes solidarisk som gruppe. Anerkjenne ungdommene som en gruppe med ferdigheter som er nyttige for samfunnet. I barnevernet bør sosialarbeidere ha mer tro på og tillit til ungdommene. Dersom ungdom tar annerledes avgjørelser eller handlinger, så trenger ikke det å bety at ungdommene er utilregnelige, eller som i Sofies tilfelle suicidal. Ungdom kan gjøre andre valg, noen ganger «dårligere» valg fra de voksnes perspektiv, men det betyr ikke at de er utilregnelig. Ungdom kan være preget av frustrasjoner og forvirringer når de gamle roller bytes opp, og de prøver ut nye identiteter som voksen. Det kan bidra til en del «dårlige» avgjørelser, men det betyr ikke at de er utilregnelige (Frønes, 2011).

5.1.2 Sosialarbeidernes forståelse av ungdom i barnevernet

Ungdom utvikler et perspektiv på seg selv og sine behov ut i fra egen livsverden, som de har utviklet i barne- og ungdomsårene. Når sosialarbeideren går inn og forsøker å tolke ungdommens perspektiv, så gjør de det med utgangspunkt i sin egen livsverden (Skivenes & Strandbu, 2005). Hvilket syn sosialarbeiderens har på ungdommen, påvirker kommunikasjonen.

Ekspert på egne liv

Marit (51) sier hun ser på ungdom som personer som selv kan definere hva de trenger hjelp til, og vet hva som er best dem selv. Hun sier de kan mye, blant annet logge seg på internett for å finne det de trenger. Hun sier at alle ungdommene lærer henne noe nytt. Det Marit forteller, så kan det virke som om hun har et anerkjennende syn på ungdom. Hun opplever at de kan noe, som er nyttig for dem selv og samfunnet. Hun ser på ungdom som kompetente mennesker. Hun gir uttrykk for både en solidarisk og en rettslig anerkjennelse. Det vil si at ungdom har egenskaper som samfunnet trenger, og at de opptrer som ansvarlige mennesker (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Hun sier det er viktig å se ungdom, og vise dem at du ser dem. Det kan bety at hun er opptatt av å både anerkjenne dem og fortelle dem det hun

anerkjenner dem for. Det blir en formidling av anerkjennelsen, og det en viktig del av å se dem (Schibbye, 2009).

Det Marit sier kan også forstås som om hun har et barndomssosiologisk perspektiv, når hun sier at ungdommene har egne meninger, kunnskaper og at de er eksperter på egne liv. De er handlende personer med egne intensjoner, som er en del av det det nettverket og samfunnet de lever i. Ungdommene kan ikke forstås løsrevet fra det (Christiansen, 2012). Det vil også si at Marit har et forståelsesorientert fokus når hun ser på ungdommene. Hun sier at hun må bruke hele mennesket når hun snakker med dem, det er det hun mener med det å se ungdom.

Forsøke å få en forståelse når de er triste, eller når de er sinte (Eriksen & Weigård, 1999).

Marit sier at hun opplever at ungdommene kan ha lav selvtilit, og derfor blir det viktig å vise at hun tar dem på alvor og ser når de trenger å prate. Det kan sammenlignes med det ungdommene Kim (25) og Maren (22) sier, at ungdom ikke helt vet hvordan de skal uttrykke det de har på hjertet. Sosialarbeidere som Marit må se dem, og hjelpe dem til å snakke

Marit forteller samtidig at ungdom ikke ønsker å være i barnevernet. De ønsker å være vanlige og alminnelige ungdommer. Det kan forstås som at de ønsker å bli sett på som oppegående mennesker, men opplever at å være en del av barnevernet blir sett på som å være annerledes i samfunnet. De blir ikke nødvendigvis anerkjent for å ha gode ferdigheter som er nyttig for samfunnet, men blir i stedet sett på som mennesker som er avhengig av systemet for å klare seg. Det vil si at å være barnevernsbarn kan være et stigma. Det er en form for krenkelse, og et mangel på solidarisk anerkjennelse fra samfunnets side. Det kan gjøre at ungdommene ekskluderes fra grupper med andre ungdommer. De blir stilt på utsiden, eller på kanten. En slik opplevelse kan gjøre at ungdom føler at de er mislykket og at de utvikler mindreverdighetsfølelse (Heggen et al., 2003; Holm-Hansen & Honneth, 2008).

De er ikke myndige

Arild (49) sier at ungdom som er under 18 år, og er ikke myndige enda. Derfor kan de ikke bestemme helt selv. Det må de voksne gjøre for dem, men de kan påvirke mye. Det kan forstås som at Arild er opptatt av at ungdom aldersmessig er barn, og barn er ikke i stand til å ta selvstendige valg. De er ikke gamle nok til å ta beslutninger, eller til å ta ansvar for seg selv. Han anerkjenner dem kanskje ikke som fullverdige og autonome mennesker i samfunnet.

Men de har rett til å si sine meninger og at deres meninger skal tillegges vekt (Barnekonvensjonen, 1989b; Barnevernloven, 1992; Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Det virker som om Arild forsøker å hente ut informasjon fra ungdommene, for å skape et bilde og en forståelse av hva som kan være det beste for den enkelte ungdommen. Det gjør ham i stand til ta bedre avgjørelser på vegne av ungdommene. Det virker som han anerkjenner dem som kompetente nok til å ha meninger, men ikke nok til å ta beslutninger på egen hånd, eller i samarbeid med dem. Det kan tenkes at Arild tolker loven dithen at medvirkning for ungdom i barnevernet, er at de sier sine meninger til sosialarbeideren, slik at han kan ta bedre avgjørelser. Avgjørelsene tas ikke i samarbeid med ungdommene direkte, men på bakgrunn av det de forteller (Eriksen & Weigård, 1999).

For å få det til, så sier han at han må forsøke å tenke hvordan det er å være ungdom i dag, og hvilke utfordringer de har. Det er kanskje annerledes fra tidligere. Det krever at han ser på kulturen deres. Det kan forstås som at Arild er opptatt av å forstå ungdom, og forstå det de forstår. Det krever at han må vite litt om dagens ungdomskulturer, hvilke systemer og livsverdener som ungdommene er en del av. Det er en del av det å anerkjenne solidarisk. (Eriksen & Weigård, 1999; Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig et al., 2003; Øia & Strandbu, 2007).

Arild sier han er opptatt av å fortelle dem om deres gode sider. Det kan forstås som at ungdommene skal vite at de kan noe, at de kan være nyttig for andre og samfunnet. På den måten kan det bidra til at de utvikler selvtillit, selvfølelse og en positiv identitet. Det kan tolkes dithen at Arild anerkjenner ungdommene sosialt, men ikke fullt ut rettslig. De har egenskaper og ferdigheter som er verdifulle, men de er ikke voksne og ansvarlige nok til å ta egne avgjørelser. Det er ikke fullt ut moralsk tilregnelige (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig et al., 2003).

Lite realistiske

Vetle (30) mener at ungdom er lite realistiske når det gjelder drømmer og mål. De er lite orientert på hvor de er og hva som skal til for å nå målene. Det Vetle sier kan forstås som et utviklingspsykologisk perspektiv på ungdommen. Han ser på ungdom som lever her og nå, som ikke tenker over hva som skal til for å komme dit de vil i livet. De tenker heller ikke så

mye over konsekvensene over det de gjør, og de oppleves som om de ikke alltid ser seg selv utenfra. De er i en fase, der det meste handler om dem selv (Heggen, 2004; Ruud, 2011).

Vetle sier videre at det er hans jobb å realitetsorientere ungdommene, og hjelpe dem til å se hva som må til for å nå deres mål. Det kan virke som om han ser på ungdom som barn. Barn som skal oppdras, formes og læres opp. Det er hans oppdrag å forme dem til selvstendige personer. Ungdommenes egne oppfatninger blir derfor ikke i like stor grad tillagt vekt. Vetle blir kanskje ikke nysgjerrig på ungdommenes meninger og opplevelser av situasjonen. Det kan gjøre at Vetles syn på ungdommen ikke samsvarer med ungdommens oppfatning av seg selv. Det kan tenkes at Vetle også bør fokusere på den forståelsen ungdommene har, og arbeide med ungdommene ut fra det (Heggen & Øia, 2005).

Vetle sier at det samtidig kan det være vanskelig å forvente at ungdom som ruser seg, vagabonderer, skulker, har psykiske problemer eller som spiller mye data, skal ha realistiske målsettinger. Ungdommene i barnevernet er ofte i en annen situasjon enn andre ungdommer ellers i samfunnet. De har belastninger i livet sitt, som gjør at de trenger litt ekstra. Han vurderer at risikofaktorer i livet kan hindre deres samarbeid (Ruud, 2011).

Slik Vetle formidler synet på ungdom, kan det tolkes som han i mindre grad anerkjenner ungdommene slik de framstår. Alternativt kunne han utforsket ungdommenes livsverden mer. Hva gjør at ungdommene velger seg akkurat disse målene? Kanskje kan det være sosialarbeiderens forventningene til ungdommene som er urealistiske.

5.2 Kommunikasjon

Ungdommene og sosialarbeiderne forteller om hvor viktig kommunikasjonen dem imellom er for samarbeidet. Hva som fungerer og hva som ikke fungerer. Jeg vil forsøke å gå dypere i forståelsen av kommunikasjonens betydning i barnevernet.

5.2.1 Ungdommenes forståelse av kommunikasjon

Snakk med ungdom

Kim (25) sier at sosialarbeideren bør snakke med ungdom om alt og samtidig tørre å spørre om alt. Hvis han stoler på sosialarbeideren, så vil også han fortelle. Det Kim sier kan forstås som at han mener at det er viktig at sosialarbeideren tar seg tid til å lytte, og snakke med ungdommene. Sosialarbeideren skal være nysgjerrig på hvordan det går med han, for som han også sier, så kan det være vanskelig å snakke om det de har på hjertet. Lytte er en viktig del av den anerkjennende væremåten. Sosialarbeideren bør åpne sinnet og lytte med sansene. For å lytte, så må sosialarbeideren også legge bort alt som kan forstyrre, både fysisk og psykisk. På den måten kan en ta inn og leve seg inn i det Kim forteller. Det kan bidra til en fellesforståelse dem imellom, som skaper en trygghet og tillit til å fortelle mer (Schibbye, 2009).

Kim sier også at sosialarbeideren skal være åpen og ærlig. Være åpen kan bety å ikke dømme eller moralisere, men være åpen for det den andre forteller og nye forståelser. Når sosialarbeideren er åpen, kan det innebære å ta imot Kim slik han er. Tolerere og bekrefte ham, for det han sier. Det er en form for følelsesmessig anerkjennelse i den private sfæren, og Kim har sagt at han ser på sosialarbeideren som en del av familien. Det vil si at han ser sosialarbeideren som en omsorgsperson (Schibbye, 2009).

Kim forteller videre at sosialarbeideren skal forstå og veilede ungdom. Han sier han har selv sittet alene og ønsket seg noen å snakke med. Kamerater kan kanskje ikke forstå på samme måte som en sosialarbeider. Det kan virke som om Kim har en forventning om at sosialarbeideren skal ha spesielle kunnskaper kommunikasjon og veiledning. Yrkesspesifikke kompetanser kan være ferdigheter eller metoder innen kommunikasjon. Det kan også være en del av sosialarbeiderens en personlig kompetanse, som å være intuitiv, empatisk, åpen (Skau, 2011).

En annen måte å forstå på, er å vise interesse for Kim og hvordan hans livsverden er bygget opp. Finne ut av hvordan han ser på verden, og hva som er viktig for ham, slik at en får tak i hans indre subjektive, og sosiale verden (Eriksen & Weigård, 1999).

Skuespill for galleriet

Maren (22) forteller at hvis hun ønsket å oppnå noe mer med barnevernet, så ble hun nødt til å spille et skuespill for galleriet. Gjerne gråte og si at hun hadde det helt grusomt og for å få mer hjelp. Det kan virke som at ungdom må være strategiske, dersom de virkelig vil oppnå

noe i barnevernet. Det er ikke alltid er åpenhet og ærlighet fører til god hjelp. Av og til så må de spille et skuespill for å bli sett og få sympati. Det er å forlede sosialarbeideren til å tro noe annet enn det som er sannheten. Det er ikke en kommunikativ handling. Kommunikativ handling oppfyller gyldighetskravet gjennom at det som blir sagt er sant, at det er innenfor det som er normativt akseptert og at det blir sagt med riktig intensjon. I denne situasjonen ville det være at Maren forteller det slik som det er, hva som er den faktiske situasjonen og hva Maren ønsker fra barnevernet. Å spille et skuespill derimot går mot gyldighetskravet. Det kan i mange tilfeller være lettere og mer lønnsomt å være strategisk og forlede sosialarbeideren, fremfor å være ærlig (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Når Maren er strategiske, så objektiverer hun sosialarbeideren. Sosialarbeideren blir et objekt for at hun skal oppnå sine ønsker og mål. Det blir ikke et samarbeid og kommunikasjon, mellom sosialarbeiderne og Maren. Det oppstår heller ingen intersubjektivitet, der de sammen kan utvikle en felles forståelse av saken gjennom dialog. Her er det Maren som ikke har tillit til eller anerkjenner sosialarbeideren (Skjervheim, 1996).

Ved å tenke strategisk kan det tolkes som at Maren har et resultatorientert fokus i møte med barnevernet. Hennes fokus er på hvilken måte kan hun oppnå de tjenestene hun ønsker seg. Det kan virke som hun opplever at barnevernet er et system som har fokus på strategier, framfor kommunikativ forhandlinger. Det er den enkeltes handlinger som utløser tjenestene. Kan vi si at velferdssystemet er bygget på den måten at mennesker må lære seg strategier for å få hjelp? Rollen til ungdommene blir å overbevise sosialarbeideren (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Få kan vite hvordan et menneske har det

Sofie (16) forteller om sosialarbeideren som sa ting på en måte som ble helt feil. Sofie hadde fortalt om noe som var vanskelig, og sosialarbeideren svarte med at hun skjønnte henne godt og visste hvordan hun hadde det. Sofie syntes det var vondt å høre, for det er få personer som kan vite hvordan hun har det. Det kan høres ut som om kommunikasjonen mellom Sofie og sosialarbeideren ikke var treleddet. De hadde ingen felles forståelse av situasjonen. Det virker ikke som om Sofie opplevde at sosialarbeideren forstod det som hun fortalte.

Sosialarbeideren sa likevel at hun forstod Sofie, men i realiteten så gjorde hun ikke det. Kommunikasjonen ble i stedet toleddet, hvor de har hver sin forståelse av saken.

Sosialarbeideren har en forståelse av Sofie og hennes sak, som noe utenfor for seg selv (Skjervheim, 1996). Det kan være at sosialarbeideren forsøker anerkjenne Sofie og det hun forteller, men det blir kanskje misoppfattet av Sofie. For at det skal være anerkjennelse, så må det være en gjensidighet. Sosialarbeideren må se Sofie som likeverdig, og anerkjennelsen må være verdifull for Sofie (Schibbye, 2009).

Det kan virke som om sosialarbeideren forsøker å speile det Sofie nettopp har fortalt, men Sofie kjenner ikke igjen det som blir speilet, kanskje opplever hun det som fremmed. I stedet for at de utforsker det videre, så avviser Sofie sosialarbeideren. Hun sitter i stedet igjen med en ekkel følelse om at sosialarbeideren ikke forstår (Schibbye, 2009).

Å hjelpe noen innebærer forståelse. Det gjøres gjennom fokusert lytting og interesse for Sofies følelser og historier. Forståelse alene kan oppleves som noe kunstig og overfladisk, slik Sofie forteller om. Empatisk forståelse er en form for forståelse, men noe mer enn bare forståelse. Det holder ikke å synes synd på Sofie. Empatisk forståelse er en følelsesmessig og kognitiv prosess. Det betyr at sosialarbeideren må sjekke ut eller speile følelsene og tankene bak forståelsen, om de stemmer med Sofies (Aamodt, 2014; Schibbye, 2009).

Det kan tenkes at sosialarbeideren og Sofie har ulike livsverdener. Sosialarbeideren bør forsøke å utforske Sofies verden, for på den måten bedre forstå henne. Sosialarbeideren bruker egen livsverden til å tolke Sofies, på den måten vil hun selv alltid være med og påvirke (Eriksen & Weigård, 1999; Strandbu, 2011).

Det kan virke som om Sofie føler seg noe krenket over at sosialarbeideren sa at hun forstod og visste hvordan Sofie hadde det. Kanskje forventet ikke Sofie at sosialarbeideren skulle si akkurat det, fordi det er noe en helst ikke skal si i slike situasjoner. Sofie har kanskje lært seg at ingen kan vite hvordan et annet menneske har det. Derfor bryter kommunikasjonen, forståelsen, tilliten og gjensidigheten mellom dem sammen (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

En annen mulighet å vurdere er sosialarbeideren som representerer barnevernet som et system av samfunnet. Det er mulig at Sofie ser på sosialarbeideren som en ekspert med mulighet og makt til å definere hva Sofie skal og ikke skal føle. Sofie opplever at sosialarbeideren utfra sin profesjon og samlet kompetanse, tror hun kan enkelt forstå og definere hva andre føler. Og i kraft av at sosialarbeideren er eldre og mer erfaren i livet enn Sofie. Det kan gjøre at Sofie kommer i opposisjon, utrygg og at hun får begrenset tillit til sosialarbeideren (Nordstoga, 2004).

De skal være tøffe, men ikke for tøffe.

Sofie (16) sier at sosialarbeideren skal være tøffe mot ungdom, men ikke for tøffe. De må kunne be ungdommen om å ta seg sammen. De skal klare å ha en tøff peptalk, og ikke gå rundt grøten. Men det må være saklig kjefting. Det Sofie forsøker å si kan være at sosialarbeideren skal være ærlige i det de sier, men innenfor en akseptert måte å si det på. Det skal også ha en form for hensikt ved å gjøre det på den måten. Det oppfyller kravet for gyldighet i kommunikasjonen. På den måten blir kommunikasjonen og sosialarbeideren sannferdig, som kan utvikle tillit og forståelse. Det bidrar til en gjensidighet og anerkjennelse mellom dem (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Det er i en relasjon med gjensidig tillit at det kan settes grenser. Sosialarbeideren skal ha forventninger til at ungdom kan noe, og at de har evner til å gjøre noe med situasjonen (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Sosialarbeideren kan stimulere ungdommen til å nå sine mål (Aamodt, 2014). Det er en anerkjennelse på alle plan, med hensyn til kjærlighet, rettigheter og solidaritet. Likevel sier Sofie at sosialarbeideren må se om ungdommen tåler det eller ikke. Det kan bety at sosialarbeideren skal være sensitiv overfor ungdommenes følelser. Og at det må være en god relasjon, slik at en har en forståelse for å kunne være direkte med ungdommen (Schibbye, 2009). Det kan også tolkes som at Sofie tenker at ungdom i barnevernet kan være sårbare og en må derfor være varsomme (Ruud, 2011).

Samtidig sier Sofie at sosialarbeideren ikke skal si; -Nei, hør! Jeg er eldre enn deg! Hold kjeft! I et slik tilfelle kan det forstås at Sofie vil føle seg objektivert og krenket. Hun vil normalt sett ikke føle seg likeverdig. Sosialarbeideren bør anerkjenne Sofie som et selvstendig individ med egne meninger og følelser, og ikke som en hun kan fortelle direkte hva skal gjøre. Respektere Sofie for at hun er kan noe (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Her vil sosialarbeiderens livsverden og forståelse av ungdom i barnevernet kunne påvirke (Eriksen & Weigård, 1999).

5.2.2 Sosialarbeidernes forståelse av kommunikasjon

De de har fortalt danner grunnlaget for når vi treffes

Marit (51) sier at det er noen ungdommer som hun kun snakker med på telefon, andre har skrevet brev, mail eller SMS. Hun sier de gjør det, fordi det er enklere for dem. Det kan virke som at Marit er opptatt av å møte ungdommene på deres premisser og bruker en kommunikasjonsform som de føler at de mestrer. Det er på en arena der de kan føle seg trygge. Barnevernets kontor kan skape usikkerhet for ungdommene, fordi rammene rundt styrer kommunikasjonen på barnevernets premisser. Barnevernets kontorer representerer nok et system med makt til å definere over ungdommene. Det kan gjøre at de føler seg underordnet et system, og ikke som likeverdige. Det kan også påvirke hva Marit snakker med ungdommene om og hvordan de snakker sammen (Madssen, 2007).

Marit sier at det ungdommene har fortalt kan danne et grunnlag for når de skal treffes. Da kan Marit spørre dem om det de har skrevet; Når du sa det, hva tenkte du da? Eller mente du det der, jeg skjønnte ikke helt. Kan du forklare meg? Det virker som hun stiller åpne og reflekterende spørsmål, for å finne ut av hva de har ment. Det kan bety at hun er interessert i ungdommenes forståelse. De undrende spørsmålene Marit stiller, kan gi ungdommene en trygghet og et ønske om å fortelle mer, slik at de sammen kan utforske den forståelsen nærmere. Når hun stiller undrende spørsmål, så spør hun etter ungdommens subjektive opplevelser (Schibbye, 2009).

På en annen side kan ikke sosialarbeidere bare være opptatt av ungdommenes følelser. De må også ha informasjon. Ungdommene er en del av en sak som skal vurderes av barnevernet. Det gjør at Marit også må ta i bruk skjematisk spørsmål som hva og hvordan. Systemet er lagt opp på en slik måte at sosialarbeideren i barnevernet må innhente opplysninger for å behandle og gjøre vurderinger. Teori og ideologi er en ting, men praksis er noe annet. Barnevernet har også en funksjon det skal ivareta. Det er sikre at ungdommene har trygge oppvekstvilkår, samtidig som deres helse og utvikling blir ivaretatt. For å utføre disse oppgavene, så må de også innhente nok informasjon til å behandle saken. Barnevernet har altså et resultatorientert, samtidig som en forståelsesorientert fokus (Eriksen & Weigård, 1999).

Bløffe litt

Kristin (63) sier til ungdommene, at hun vet mye mer enn det hun egentlig gjør. Det gjør at ungdommene tror at Kristin vet mer, og som gjør at de forteller mer. I likhet med Maren (22), så virker det som om Kristin forleder ungdommene til å tro noe annet enn det som er

sannheten. Hun opptrer strategisk, og følger ikke gyldighetskravet. Hun sier det ikke som det er at hun ønsker informasjon, som ville vært akseptabelt og forståelig i denne sammenhengen. I stedet bløffer hun. Hun sier det ikke bryter ikke med taushetsplikten. Ungdommene blir et objekt for å nå et mål hun har, å skaffe seg informasjon. Det skaper ingen intersubjektivitet hvor hun utforsker felles forståelse med ungdommene, ei heller tillit og anerkjennelse. Hun viser ikke tillit til at ungdommen kommer til å fortelle henne alt dersom hun spurte. Dermed uteblir den kommunikative handlingen (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Når Kristin handler strategisk, så strider hun imot anbefalingene til barnekonvensjonen artikkel 12. Der det står at ungdom skal ikke presses, påvirkes eller manipuleres til å uttale seg. Sosialarbeiderne skal i stedet skape en ramme der ungdommen føler seg respektert og trygg nok til å si sin mening (CRC, 2009).

Det kan se ut som Kristin er resultatorientert. Hun er opptatt av å få den informasjonen som hun trenger, slik at hun kan få behandlet saken i rimelig tid. Det kan godt tenkes, at ved å være strategisk, så vil hun få informasjonen raskere. Ved å kommunisere med ungdommene, så vil hun kunne etablere en relasjon med dem, og de ville kanskje fått tillit til å fortelle henne det samme. Gjennom relasjonen ville hun kanskje også fått informasjon og innblikk i ungdommenes forståelse av situasjonen. Men det kan godt tenkes at det går raskere med strategisk handling. Det kan også tenkes hun er mer opptatt av formålet med arbeidet, enn innholdet. Det kan tolkes som at systemverden infiltrerer seg i livsverdenen til Kristin, det vil si at systemets resultatorientering blir hennes forståelse av arbeidet med ungdommene (Eriksen & Weigård, 1999).

På en annen side kan tenkes at ungdommene er redde for barnevernet og den makten de har over dem, slik at de i utgangspunktet ikke tør å gi Kristin informasjonen. Men når hun sier at hun allerede vet mye, så fremstår det som mye bedre dersom ungdommene bare sier det som det er. På den måten så fører Kristins strategiske handling frem. Det kan også tenkes at ungdommene er så redde for barnevernet, slik at de uansett ikke tørr å gjøre annet enn å fortelle sannheten. Da er det ikke sikkert de bare forteller fordi de tror Kristin allerede vet, men for de ikke våger å gjøre annet enn det Kristin ber dem om. Dermed kunne hun like gjerne bare brukt kommunikativ handling og spurt dem direkte. Da var ikke den strategiske handlingen mer effektiv allikevel (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999)

Kristin har makt over ungdom, spesielt ungdom som ruser seg, gjør kriminelle handlinger eller har psykiske lidelser. Hun representerer et system som har mulighet til å utøve tvang.

Derfor kan være en utfordring for sosialarbeiderne å komme i posisjon til å hjelpe ungdommene med en slik rolle. Det gjør kanskje at ungdommene ikke vil snakke med Kristin, i frykt for at bli tvangsflyttet eller at det de sier skal bli brukt imot dem (Damsgaard, 2010).

Bekymringsallianse

Arild (49) sier at han må snakke med ungdom om hva som er bekymringen. Bli enige med dem om hva som er problemet. Lage en bekymringsallianse med ungdommen. Det kan forstås som at Arild er opptatt av å skape en relasjon og felles forståelse med ungdommene. Den bekymringsalliansen kan være viktig, for at ungdommen skal få en forståelse av hva saken i barnevernet handler om, og for at Arild skal kunne vurdere saken. I bekymringsalliansen kan de diskutere seg fram til en felles enighet. Han sier det ikke er sikkert de tenker det samme om problemet og kanskje er de uenige i bekymringene. Likevel må de prøve å snakke sammen. Arild er forståelsesorientert og opptatt av en kommunikativ handling med ungdommene. Han er opptatt av komme på deres nivå for å se ting fra deres synsvinkler. Ungdommenes meninger kan være like gode som andres, sier han. Det kan virke som han prøver å forstå hvordan ungdommens livsverden er bygget opp, og på den måten kunne hjelpe dem bedre. Det kan danne grunnlaget for en treleddede kommunikasjon. En gjensidig dialog mellom jeg, du og saken (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999; Skjervheim, 1996; Øia & Strandbu, 2007).

Arild anerkjenner ungdommene for de meningene som de har, ved å ønske å utforske dem nærmere. Da handler han i tråd med både barnekonvensjonen art. 3 og 12, og barnevernsloven §6-3 og § 4-1. (Barnekonvensjonen, 1989a, 1989b; Barnevernloven, 1992). Dermed forvalter han loven, samtidig som han er fokusert på ungdommens forståelse. Systemverdens resultatorienterte fokus blir her forenlig med livsverdens forståelsesorienterte fokus (Eriksen & Weigård, 1999).

Spille med åpne kort

Arild (49) sier han må alltid starte med en dialog og spille med åpne kort. Han skal ikke være uærlig, men ha en klar retning på hva han sier. Det kan virke som om Arild forsøker å være strategisk når han sier spille med åpne kort, og ha en klar retning på det han sier. Arild sier

han unngår å snakke om tvang før han ser de blir uenige. Det gjør han for å unngå at ungdommene går ut døra, Det kan virke som om målet hans er å beholde dialogen og alliansen, fremfor at ungdommene bryter den med å gå. Derfor velger han strategisk å holde tilbake informasjon så lenge som mulig. Han bruker strategi for å ivareta den kommunikative handlingen. Arild sier flere ting som kanskje strider litt imot hverandre. Han sier at han må spille med åpne kort og være ærlig, slik at han skaper en tillit til ungdommen. Samtidig som han sier at han unnlater å snakke om tvang med ungdommen til de blir uenige, for å unngå at ungdommen går. Han opptrer dermed strategisk, i stedet for kommunikativ. Han sier «spille med åpne kort», som indikerer at det er et spill han fører med ungdommene. Det er en ikke pågående interaksjon mellom sosialarbeideren og ungdommen. Arild objektiviserer ungdommen, det er han som behandler ungdommen. Det kan tolkes som en toleddet kommunikasjon, et jeg (Arild) og et det (barnevernssaken) (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999; Skjervheim, 1996).

Det kan tolkes som Arild ikke viser tillit til ungdommene, og får derfor heller ingen tillit tilbake i slike tilfeller. Situasjonen kan bli låst. Han anerkjenner ikke ungdommene nok til at de kan samarbeide. Når Arild ikke viser tillit til ungdommene, så vil det si at han ikke viser respekt for deres egenskaper som kompetente individer. Det blir fravær av anerkjennelse, gjensidighet og likeverdighet. Det kan godt tenkes at Arild frykter reaksjonen til ungdommene når han sier det går mot tvang. Ungdommene kan vise sinne, tristhet eller bare gå, som han sier. Det Arild beskriver kan tolkes som en gjensidig krenkelse, i stedet for en gjensidig anerkjennelse (Hansteen, 2010; Holm-Hansen & Honneth, 2008; Willig et al., 2003).

5.3 Den profesjonelle sosialarbeideren

Sosialarbeideren har en sentral rolle i forhold til å bidra til anerkjennelse i barnevernet. Det sosialarbeiderens først og fremst sin oppgave å jobbe med relasjonen. Ungdommene og sosialarbeiderne sier hva de mener det er viktig at en sosialarbeider gjør i møte med ungdom.

5.3.1 Ungdommenes forståelse av den profesjonelle sosialarbeider

Ungdom trenger mer kjærlighet fra andre

Kim (25) sier han ser på sosialarbeiderne som en del av familien hans. Ungdom kjenner kanskje ikke andre som kan hjelpe dem eller som bry seg. Derfor trenger de mer kjærlighet fra noen andre. Det Kim sier kan forstås som at han ser på sosialarbeideren som en omsorgsperson, en som skal bry seg om og en som skal sette grenser for ham. Det virker med andre ord som om han ønsker at sosialarbeideren viser mer kjærlighet for ham. Kjærlighet som anerkjennelse kan gi han en opplevelse av trygghet og tillit til et annet menneske, som kan gjøre han i stand til å utvikle mer selvstendighet. I slike relasjoner kan han lære om hvordan han bør forholde seg til normer og regler for sosialt samspill i samfunnet (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Kjærlighet som anerkjennelse kan forstås som en grunnleggende behov, for å kunne utvikle en trygghet til seg selv og omverden.

Kim forteller at han opplevde at sosialarbeideren bare kom innom en gang i uka. Han mente han kunne blitt narkoman, fordi ingen kom ofte nok til å kunne stoppe ham fra det. De kan ikke bare jobbe to timer, og så gå og ikke bry seg om ham. Det Kim sier kan bety at det viktig at sosialarbeideren har tid nok til ungdommene, og stiller opp når dem trenger det. De må gjøre noe mer utover det å jobbe etter antall timer per uke, for det fungerer ikke slik i familier. Den måten Kim fremstiller situasjonen på, kan tolkes som om sosialarbeider har et resultatorientert perspektiv på jobben. Det vil si at fokuset er å oppnå et gitt mål eller resultat innenfor et tidsperspektiv, som er en del av arbeidet og nødvendig for barnevernet som system. Sosialarbeideren har et oppdrag ifølge loven, og det er dette oppdraget som sosialarbeideren følger. Sosialarbeideren oppfyller de kravene som ligger i den stillingen hun/han har (Eriksen & Weigård, 1999).

Gunnar (17) forteller om annen opplevelse, der sosialarbeideren tok seg tid til å snakke med han i over fire timer midt på natta. Sosialarbeideren satt oppe og forsøkte å hjelpe Gunnar. Dagen etter gjorde sosialarbeideren noe med det de hadde snakket om. Det kan forstås som en sosialarbeider som bryr seg og ser ungdommens behov. Det er et eksempel på en sosialarbeider som kanskje strekker seg utover det som er hans ansvar, men gjør det fordi han bryr seg og ønsker å hjelpe Gunnar. Det kan forstås som kjærlighet som anerkjennelse. Men hvor går egentlig grensen mellom privat og personlig?

Det kan tenkes at Kim opplever seg krenket av sosialarbeideren, når sosialarbeideren ikke har mer tid til ham enn det som er satt opp. Han sier det kan være vondt å tenke at sosialarbeiderne bare er der for å tjene penger, og at han bare en del av jobben. Han har en forventning om at sosialarbeideren skal være en del av familien hans, men opplever at de bryr seg ikke mer enn x-antall timer i uka. Det kan virke som om det sårer ham at sosialarbeideren ikke ser på han som en familie, men bare som en jobb. Han sier han mister respekten for dem. Det tolkes som et symptom på krenkelse når han ikke lenger har respekt for et annet menneske. Handlingene til sosialarbeideren bryter med de forventningene han har, og hans verdier og normer. Det oppstår et brudd i kommunikasjonen, og Kim kan ende opp med å føle seg mindre verdt, og lite anerkjent. Når Kim sier han mister respekten for dem, kan det også forstås som at han krenker sosialarbeideren. Krenkelsen kan komme til syne gjennom kommunikasjonen. Respekten for den andre bygger på den rettslige anerkjennelsen (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

På en annen side så trenger ikke dette å gjelde for alle. Dette kan gjelde i Kims tilfelle, kanskje savner han sin egen familie, og han søker andre som kan fylle den funksjonen. Han søker den kjærlige anerkjennelsen hos sosialarbeiderne.

Genuin interesse for mennesker

Maren (22) sier det bør stilles høyere krav til hvem som får arbeide i barnevernet. De bør ha opplæring i hvordan en de skal opptre, og ikke bare ha to personer som stiller spørsmål. De bør ha ferdigheter på å kommunisere med ungdommer. Det kan være vanskelig for en ungdom å møte to sosialarbeidere, det kan bli vanskelig å formulere seg. Ut ifra det Maren sier, så kan det oppfattes som hun er opptatt av hvordan sosialarbeidere opptrer overfor ungdom i barnevernet. Hun ønsker at de er profesjonelle, i den forstand at de har teoretiske og yrkesspesifikke kompetanser i møte med ungdommen i barnevernet. De skal vite hvordan kommunisere med ungdom som er i en vanskelig situasjon. De skal skape trygghet i situasjonen slik at ungdommen føler seg vel til å snakke (CRC, 2009).

Maren (22) sier videre sosialarbeiderne må være mennesker som andre mennesker liker å snakke med. Det kan forstås som at de må fremstå som mennesker med personlige egenskaper som får at andre til å ønske og snakke med dem. Det kan virke som om ungdommene er avhengig av sosialarbeideren, for å føle seg vel i møte med barnevernet. Hvordan

sosialarbeideren er som person påvirker møtet. Maren sier hun opplevde sosialarbeiderne som veldig anonyme. Derfor husker hun lite fra dem i barnevernet. Sosialarbeideren må være mer personlig i møte med ungdommen, sier hun. Personlige egenskaper som sosialarbeideren er avhengig av kan være som Maren nevner; å være genuin interesse for mennesker, evnen til å skape relasjoner med andre, snill og ydmyk. Det utgjør noe den personlige kompetansen til sosialarbeideren. Sosialarbeideren viser sin sosiale side til ungdommen (Skau, 2011).

Dersom sosialarbeiderne er mer personlige, så vil de også prioritere riktig, sier Maren. Det kan forstås med om de er personlige så blir de bedre kjent med ungdommen. Når de blir bedre kjent med ungdommen, så vil de også kunne ta bedre avgjørelser. Da vil de ha fått mer kunnskap om hva som kan være det beste for ungdommen (CRC, 2009, 2013).

Sosialarbeiderne vil lettere kunne forstå ungdommenes livsverden. Ungdommen på sin side får også muligheten til å bli kjent med sosialarbeideren, og på den måten forstå hva som er sosialarbeiderens livsverden. Sammen kan de utvikle en felles saksforståelse, hva som er det beste for ungdommen (Schibbye, 2009; Skjervheim, 1996). Det er en gjensidig relasjon, hvor de kan se på hverandre som likeverdige. Det vil si at de anerkjenner hverandre med kjærlighet, rettigheter og ikke minst solidaritet. De begge kan noe som er viktig for den andre. De ser hverandre sammen, samtidig som de er adskilte personer. En vet at den andre er der og støtter en. Det blir en gjensidig tillit. Sammen utvikler de seg som personer (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Det kan også være at fra tidligere erfaringer med ungdommer, så kan sosialarbeideren ønske å beskytte sine egne følelser, og holder tilbake personlighet og kjærlighet. De kan også være bevisst på at ungdommenes kontakt med barnevernet er kortvarig, slik at å inngå tette relasjoner med barnevernet ikke vil være bra for ungdommen. De ønsker kanskje ikke å sette dem i en personlig avhengighet til sosialarbeideren.

Forsøke å forstå ungdommen

Gunnar (17) sier en sosialarbeider skal være åpen for ungdommers syn og perspektiver. De må forsøke å forstå ungdommen, og hvordan de har det. Han sier det kan være litt problematisk, men når det fungerer, så er det veldig fint. Det virker som Gunnar ønsker seg en sosialarbeider som forsøker å forstå hvordan han har det. Det innebærer at sosialarbeideren må lytte til det han forteller. Sosialarbeideren skal forsøke legge sitt eget og systemverden litt

til side for en stund, for å lytte. Leve seg inn i det som blir fortalt. La Gunnar få tre frem, slik at han får rom til å fortelle og bli kjent med sosialarbeideren. På den måten kan sosialarbeideren bedre forstå Gunnar innenfra. Sosialarbeideren skal videre tolerere, akseptere og bekrefte det han har å fortelle. Som sosialarbeider skal en forsøke å opptre ikke-dømmende (Schibbye, 2009).

Ved å la Gunnar få tre frem og forstå hans perspektiv, så innebærer det å få vite hvordan hans livsverden, også den indre subjektive verden er bygget opp. Den er bygd opp av hans tanker, følelser, erfaringer, verdier, holdninger, normer og kulturer (Eriksen & Weigård, 1999). Det kan innebære å forstå hva Gunnar forstår, og hvordan han skaper mening i det som skjer. Gunnar har en annen kulturbakgrunn og erfaringer enn sosialarbeideren. Derfor vil de kunne se på samme sak på to forskjellige måter. Ungdom i barnevernet har som oftest andre erfaringer enn det en sosialarbeider har. Hvordan langt er det mulig for sosialarbeideren å forstå hva som er ungdommens perspektiv?

Måten Gunnar uttrykker at han ønsker sosialarbeidere som forstår ham, indikere at han kan ha opplevd det motsatte. Samtidig så sier han at de gangene det har fungert, så har det vært veldig fint. Det kan tyde på at det enten kan være vanskelig å få til, eller at det er få sosialarbeidere som har fokus på det. Å få det til innebærer, som nevnt over å ta seg tid til å bli kjent med ungdommen. Kanskje anlegger sosialarbeidere et mer resultatorientert perspektiv, mens Gunnar har ønske om et mer forståelsesorientert perspektiv. Sosialarbeidere har et arbeidspress som gjør at de må holde fokus på oppgavene som skal gjøres innenfor en tidsfrist. Samt at de har en klar arbeidsbeskrivelse på hva og hvordan de skal løse arbeidsoppgavene. Sosialarbeideren kan på sin side oppleve seg maktesløs overfor et systemet, som er styrt av regler, lover og økonomi. Den faktiske muligheten til å bestemme selv er ikke tilstede. Derfor kan det bli riktig for sosialarbeideren å holde en viss avstand til ungdommene (Damsgaard, 2010).

De skal takle ungdommene

Gunnar (17) forteller han har hatt over 40 ulike sosialarbeidere, de blir alle sykemeldte. Sosialarbeiderne burde takle ungdommer som han. Det virker som om Gunnar har en forventning til sosialarbeideren skal tåle mye fra ungdommene. De skal kjeft tilbake, om ungdommene kjefter på dem, sier han. Det kan virke som om Gunnar ikke har mye forståelse

for sosialarbeiderne i situasjonen. Han ser kanskje ikke den livsverden som sosialarbeideren omgir seg med, og hvordan arbeidshverdagen er for dem. En tolkning kan være at Gunnar er resultatorientert i møte med barnevernet og sosialarbeideren. Det vil si at sosialarbeideren har en nødvendig funksjon overfor ham, og at hun/han er der for han (Eriksen & Weigård, 1999). Om en skal forstå Gunnar på den måten, så virker det som om sosialarbeideren og barnevernet ikke gir han resultater. På den måten objektiverer Gunnar sosialarbeideren, i et system. Han ser ikke sosialarbeideren som en person med følelser og integritet. Det er et angrep på sosialarbeiderens frihet (Skjervheim, 1996).

Det er mye snakk om sosialarbeideren som tålmodig og aksepterende. Hva forventes det av sosialarbeideren som menneske og som person skal tåle?

Lære hverandre å kjenne

Sofie (16) forteller at hun har hatt den samme sosialarbeideren i barnevernet hele tiden som hun har vært der. Det kan tenkes at de over tid har fått en nær og god relasjon, mer som en familiær relasjon. Relasjonen kan bli familiær fordi de har kontakt over tid. Hun sier sosialarbeideren ser sannsynligvis annerledes på henne enn hva andre ville ha gjort. Tidsperspektivet her kan være en medvirkende årsak til den nære og gode relasjonen. Sosialarbeideren får tid til å se hvordan Sofie vokser og utvikler seg. Motsatt vil Sofie også kunne se hvordan sosialarbeideren utvikler seg i sin rolle. Sofie sier hun tåler at de diskuterer, og så blir de venner igjen. Det kan virke som om sosialarbeideren til tider har vært tøff mot Sofie, har satt krav til henne, og at de har hatt større diskusjoner. Men på grunn av den nære relasjonen, så finner de tilbake til hverandre. Det kan virke som om de har utviklet relasjonen på denne måten. Det har oppstått en gjensidighet mellom dem, som gjør at de sammen opplever seg som to likeverdige personer. Når de har den tryggheten til hverandre, så kan de utvikle seg som selvstendige personer. Sofie til en mer selvstendig voksenrolle, og sosialarbeideren tryggere på rollen som sosialarbeider i barnevernet. Det er en anerkjennelse i den private sfære, kjærlighet som anerkjennelse (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Det kan oppfattes som sosialarbeideren viser tillit og samtidig kjærlighet til Sofie, når hun gir ut sitt private telefonnummer. Det kan være et tydelig tegn på at sosialarbeideren har beveget seg over i den private sfæren ved å gjøre nettopp det. En dag skal Sofie skrives ut av barnevernet og vil ikke lenger få oppfølging av sosialarbeideren. Da brytes relasjonen, noe

som kan by på utfordringer for dem begge. Kanskje nettopp det har vært i tankene til sosialarbeideren, når hun har gitt Sofie sitt private nummer.

Det kan virke som om den tryggheten og tilliten Sofie har til sin sosialarbeider har vært viktig for henne. Mest sannsynlig er den type relasjon og anerkjennelse ofte det ungdom i barnevernet ønsker. De er i en sårbar situasjon, hvor tilliten til voksenpersoner kanskje er brutt eller preget av mistillit (Aamodt, 2014).

I den gjensidige relasjonen til hverandre gjør at de ser hverandre som subjekter. Sofie sier at de kan diskutere, noe som indikerer at de ser det den andre sier som en påstand og ikke som et faktum. Det vil si at de tar opp det den andre sier til vurdering, sammen forsøker de å komme fram til en felles forståelse (intersubjektivitet). Det er noe annet enn om sosialarbeideren eller Sofie så hverandre som objekt for oppnå et mål, og kun tok det andre sa som uinteressant faktum. Diskusjonen ville ikke ha en verdi for dem (Skjervheim, 1996).

Det er gjennom relasjonen, kommunikasjonen og diskusjonen at de blir kjent med hverandre. Ut fra det Sofie sier kan det forstås som at sosialarbeideren blir kjent med Sofie som person, hennes subjektive og sosiale verden. Hvordan hun ser på seg selv og omverden (livsverden). Det er underliggende å forstå at Sofie også blir kjent med sosialarbeideren på samme måte (Eriksen & Weigård, 1999).

I relasjonen mellom Sofie og hennes sosialarbeider ser en eksempel på anerkjennelse på alle tre nivåene; kjærlighet, rettferd og solidaritet. Sosialarbeideren og Sofie anerkjenner og respekterer hverandre når de lytter til det den andre sier. De bruker ikke det som de har sagt imot hverandre. Solidaritet ved at de støtter hverandre, de har en god relasjon og sammen utgjør det et team. På den måten kan de erfare at en er verdifull for den andre i et system som barnevernet. Det er en følelsesmessig og praktisk gjensidig anerkjennelse, og det krever at de ser hverandre på lik linje (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Er det mulig at sosialarbeideren ser seg selv på lik linje med Sofie, en ungdom under 18 år? Opplever Sofie at sosialarbeideren ser henne på lik linje som seg selv?

5.3.2 Sosialarbeidernes forståelse av den profesjonelle sosialarbeideren

Ha blikket for ungdommene

Marit (51) forteller at sosialarbeidere må like ungdom, ha «blikket» for dem og ha håp for dem. Å ha «blikket» for ungdommene, kan bety å se og forstå dem. Marit kan forsøke å forstå ungdommene ved å vise interesse og lytte til dem. La ungdommene få tre frem, få rom til å fortelle om seg selv. På den måten kan Marit bli bedre kjent med ungdommens livs- og indre subjektive verden. Det innebærer å forstå noe mer enn bare situasjonen, eller noe mer enn bare følelser. Det innebærer en mer helhetlig forståelse av ungdommene. Det gjør at Marit bedre kan forstå hvorfor ungdommene handler som de gjør. Marit har da et forståelsesorientert perspektiv i samtalen med ungdommene (Eriksen & Weigård, 1999). Sammen med ungdommene kommer hun fram til en felles forståelse av saken. Det forenkler arbeidet til Marit, samtidig som det krever at hun har tid til ungdommen.

Tid er alltid en rammefaktor i en systemverden. Barnevernet er et system som skal overleve ved å utføre de nødvendige oppgavene for samfunnet. Systemer bygger i stor grad på resultatorientert perspektiv (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999). Det innebærer at Marit skal arbeide effektivt i forhold til tidsfrister. Hun skal utføre barnevernets overordnede mål, å sikre at alle barn og unge har gode oppvekstvilkår, og sikre dem god helse og utvikling. Det er et mål som ikke nødvendigvis er forenlig med et resultatorientert perspektiv, fordi å sikre gode oppvekstvilkår krever tid. Det kan ta tid å finne ut hva som er god nok standard, hvordan tilstanden er på nåværende tidspunkt og hva som må til for at tilstanden blir godt nok.

Marit sier at hun er opptatt av gjensidigheten fordi det skaper en ramme, og hun er opptatt av de skal håndhilse og lytte til hverandre. Det er ikke bare Marit som skal se ungdommen, men ungdommene skal også se henne og det hun gjør for dem. Det kan forstås som at Marit ønsker at ungdommen også forstår henne og systemets livsverden (Schibbye, 2009).

Når det er gjensidighet, så vil det også si at de anerkjenner hverandre som rettssubjekter, solidarisk og med kjærlighet. Marit sier en må som sosialarbeider like ungdom og ha håp for dem. De merker fort om hun vil dem vel. Det kan ses på som kjærlighet som anerkjennelse. Det vil si å tørre å være i den private sfære med ungdommene, og vise omsorg og at en bryr seg om dem på det personlige plan. Marit bryr seg om ungdommen, og at ungdommen bryr seg om henne (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Schibbye, 2009).

Men det kan bli sett på som å være for privat. Sosialarbeiderrollen i barnevernet forutsetter at Marit er en offentlig person, på familiers private arenaer. Det betyr at hun som representant for samfunnet, kan kikke inn i ungdommens private og innerste liv. Men det betyr ikke at de

får se hennes. Både den politiske makten og den posisjonen hun har som sosialarbeider i barnevernet, som gjør at hun kan gå inn i menneskers liv, med hensikt til å hjelpe. Ungdommene har også makt i den forstand at de kan motsette seg i visse tilfeller hjelpen fra barnevernet (Nordstoga, 2004). Det er kanskje ikke forenelig med gjensidighet. Det er en mulighet for at Marit eller begge derfor forblir objekter for den andres liv, og gjensidigheten vil ikke være tilstede. Derfor er det viktig at Marit også viser hvem hun selv er i møte med ungdommene. Det er det som kan bidra til en relasjon med tillit. Ikke en distansert sosialarbeider som bare titter inn i andres private liv.

Marit forteller at hun respekterer ungdommene ved å lytte til dem. Det kan tolkes som at hun anerkjenner dem som rettslige subjekter. Det vil si at hun ser på dem som mennesker som er tilregnelige og ansvarlige for sine egne liv i samfunnet. Marit har også tidligere sagt at hun ser på ungdom som eksperter på egne liv og at de kan masse. Da gjør hun det arbeidet hun er pålagt gjennom lovverket. Hun lytter til ungdommen og tar hensyn til det de sier når hun fatter beslutninger. På den måten får ungdommene medvirke i sitt eget liv (Barnekonvensjonen, 1989b; Barnelova, 1981; Barnevernloven, 1992).

Marit sier at en ting er den utdanningen en har som sosialarbeider, men jeg må ha blikket for ungdommene. Det blikket hun må ha kan tolkes som personlige kompetansen. Å se ungdommene, bry seg om dem og være villig til å lytte til deres historier. Det er ikke nok å ha den teoretiske og formelle utdannelsen som sosialarbeider. Det er heller ikke nok å ha ferdigheter i å snakke med ungdommen. En må også bry seg om og være genuint interessert i dem, som Maren (22) også sier. Hvordan Marit er i møte med ungdommen, avgjør hvordan ungdommen fremstår. Det må være en kombinasjon av å ha kunnskap om teorier knyttet til ungdommer og relasjoner. Kunnskap om hvilke ferdigheter som kan være viktig i møte med ungdommene. Det menneskesynet og holdningene en har som sosialarbeider, kan også være avgjørende. Det er det som gjør Marit til en profesjonell sosialarbeider (Skau, 2011).

Være et medmenneske og ikke bare en kontorperson

Kristin (63) sier hun skal vise at hun er et medmenneske og ikke bare er en kontorperson. Hun skal vise forståelse, og ikke bare fortelle hvordan det skal være. Hun skal være tydelig på hvilken rolle hun har, forteller hun. Det Kristin sier kan forstås som at hun har to type roller som sosialarbeider i barnevernet. Den ene av dem er en byråkratisk rolle. En byråkrat utfører

teoretiske og yrkesspesifikke oppgaver, i et system som har beslutningsmyndighet over barn og familier. Det er arbeid som innebærer å behandle saker, skrive vedtak og ta beslutninger innenfor tidsfrister. Hun skal på vegne av staten og kommunen forvalte og ta beslutninger på bakgrunn av det som er bestemt i lovverket. Det er et arbeid som gir resultater og sikrer at de nødvendige oppgavene til barnevernet blir utført. Det er et system- og resultatperspektiv i det arbeidet Kristin skal utføre (Eriksen & Weigård, 1999). Hva slags arbeid er det Kristin utfører som bidrar til at barnevernet overlever, og reproduseres i samfunnet? Når barnevernet har det overordnede ansvaret for alle barn og unge i samfunnet?

På den andre siden gir hun uttrykk for at hun skal være et medmenneske i jobben som sosialarbeider. Det er den personlige kompetansen, hun henviser til her. En sosialarbeider skal være et menneske som bryr seg om ungdommen. Hun skal ikke bare være en saksbehandler og en objektiv byråkrat på et kontor som fatter byråkratiske beslutninger over hode på andre menneskers liv. Å være profesjonell sosialarbeider innebærer å både være personlig og offentlig. Det vil si å være et medmenneske i det sosiale arbeidet, samtidig som det er en offentlig rolle hun har. Kristin skal ikke bli privat i det arbeidet som hun gjør med ungdom og familier, selv om det innebærer å tre inn på deres private arena (Skau, 2011).

Ikke la seg knekke om ungdom truer

Vetle (30) sier han ikke kan la seg knekke når ungdommene skjeller han ut, og truer han og hans familie. Å gi etter er det ungdommene er vant med, i stedet skal han vise dem omsorg, og hjelpe dem. Han kan bli lei seg, trist, forstyrret og sint, men det viser han ikke. Han skal fremstå som rolig og behersket. Det Vetle forteller kan forstås som at en sosialarbeider skal fremstå som profesjonell og ikke reagere med følelser overfor ungdommene i slike situasjoner. Det er mulig det er det beste for ungdommene. Det er en forventning fra systemets side at sosialarbeiderne skal kunne tåle krenkelser fra ungdommene.

Trusler er en form for krenkelse i den private og rettslige sfæren, der det skulle vært omsorg, kjærlighet, og respekt for den andre. I stedet blir anerkjennelsen erstattet med krenkelse i form av utskjelling og trusler. Kan det tenkes at ungdommenes utskjelling og trusler kan forstås som at de selv ikke opplever å bli anerkjent? I Honneths teori står det at sinne kan forstås som et symptom på krenkelse eller mangel på anerkjennelse. Samtidig kan det også forstås som en

måte å ta makten tilbake på, dersom ungdommene opplever seg umyndiggjort, eller ikke rettslig anerkjent.

Ut fra det Vetle forteller, så kan det virke som han først og fremst lytter til det ungdommen sier. Han gir dem rom for å utfoldelse og muligheten til å si det de har på hjertet, men etter det så sier han at de må gå ut. Han gir uttrykk for at han aksepterer og tolererer de følelsene som ungdommen formidler, for han oppfatter det ikke som rettet personlig mot ham. Det kan virke som han forsøker å ikke dømme ungdommene for de handlingene de utfører i situasjonen. Han sier at han i stedet skal vise dem omsorg og hjelpe dem. Dette er i tråd med anerkjennende væremåte (Schibbye, 2009).

Det virker som Vetle er bevisst sine indre prosesser ved at skjelling og trusler påvirker han følelsesmessig, men han ønsker ikke å vise det overfor ungdommene. Han viser ungdommen noe annet enn det som skjer følelsesmessig inne i ham. Det kan tolkes som om han mener det er det mest profesjonelle å gjøre i den situasjonen. Dersom han skulle reagerer med følelser, så kan det bidra til å eskalere situasjonen. Det er kanskje det er noe ungdommene er vant med, som han sier. Hvordan kan det påvirke situasjonen, når han ikke viser følelsene som egentlig oppstår i han?

På den andre siden så har Gunnar (17) sagt at sosialarbeideren skal skjelle tilbake. Det kan bety at Gunnar ønsker at sosialarbeideren viser følelser, og på den måten er både mer personlig og privat med ungdommene. Gunnar ønsker kanskje ikke at sosialarbeideren fremstår som en upersonlig og distansert. Kan det tenkes at det handler om gjensidighet i den private sfære?

I en slik situasjon kan det være vanskelig å forstå at det er en gjensidighet. Når en blir krenket, så brytes tillitten og relasjonen. Det er et angrep på friheten. Vetle kan åpne for intersubjektivitet med ungdommen igjen, ved å gå inn og utforske hva som skjedde i situasjonen, og hva som gjorde at ungdommen reagerte på den måten. Da tar Vetle det ungdommen sier som påstander. Han tar det ungdommen sier på alvor. Det er en form for rettslig anerkjennelse (Holm-Hansen & Honneth, 2008; Schibbye, 2009).

De kan se inn i hverandres livsverden. Deres reaksjoner et kan like gjerne forstås som en del av deres kulturer, som en del av sosiale verden med normer og verdier, som deres indre subjektive verden. Var det kollisjon mellom deres ulike livsverden? Ungdommenes livsverden kommer i konflikt med barnevernets systemverden. Det er en stor utfordring både

for ungdommen, og for sosialarbeideren. Samtidig kan det skape en større forståelse og innsikt for dem begge (Eriksen & Weigård, 1999).

5.4 Krenkelse

Her vil jeg ta opp fortellinger både fra ungdommene og sosialarbeiderne, om situasjoner der en eller flere kan oppleve å bli krenket.

5.4.1 Ungdommenes forståelse av krenkelse

Å ikke bli trodd

Sofie (16) forteller at hvis hun stikker av, så blir hun sendt på psykiatrisk sykehus. Hun forteller om en gang da hun stakk av fordi hun ikke orket å bli beskylt for noe hun ikke hadde gjort. Hun sier også at hun dro for at fostermoren skulle få roet seg ned. Det kan se ut som om Sofie i enkelte tilfeller ikke blir tatt på alvor. I stedet kan det se ut som sosialarbeideren tror på det fostermoren forteller. Sosialarbeideren objektiverer da Sofie, for det hun sier blir sett på som faktum som ikke er relevant. Sosialarbeideren anerkjenner ikke det Sofie sier som sant, og da har det heller ingen hensikt å diskutere det. Det kan tenkes at sosialarbeideren ut fra tidligere erfaringer med Sofie, ikke trodde på det hun sa. Derfor vurderer sosialarbeideren henne som syk med behov for behandling. Hun blir behandlet som et objekt, som må legges inn på sykehus. Hun blir umyndiggjort (Skjervheim, 1996).

Det kan tolkes som en krenkelse mot Sofie som rettslig subjekt. Det hun fortalte etter å ha stukket av, ble sett på som lite troverdig. Sosialarbeideren trodde ikke på henne da hun sa hun dro for at begge skulle få roet seg ned. Det kan virke som hun i stedet ble sett på som uansvarlig og upålitelig. Hun ble sett på som suicidal, som hun sier. Hun var ikke lenger i stand til å ta vare på seg selv. Å ta bort menneskers mulighet for å ta ansvaret for seg selv, det er å frarøve menneskers mulighet til frihet. Det er en krenkelse og kan gjøre at mennesker mister egen selvrespekt og føler seg mindreverdige (Hansteen, 2010; Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Det kan høres ut som det de voksne sier, er det som er gyldig. Sosialarbeideren lytter til det fostermoren forteller. Ut fra kompetansen som sosialarbeider i barnevernet, vurderer sosialarbeideren at Sofie er til fare for seg selv, og plasserer henne i psykiatrien. Den

kompetansen kan være både teoretisk og personlig i form av erfaringer. Sosialarbeideren har makt til å definere situasjonen. I tillegg bruker sosialarbeideren makten som hun har ifølge lovverket (Nordstoga, 2004).

Alternativt kunne sosialarbeideren undersøkt om det var noe i situasjonen som gjorde at Sofie reagerte på den måten som hun gjorde, sammen med fostermoren. For eksempel, hvordan var relasjonen til fostermor?

Det er når du gjør noe dumt, at de tar deg på alvor

Gunnar (17) sier det er visst han gjør noe dumt, at de tar han på alvor. Hvis han stikker av så får han bestemme ganske mye. Da han ikke fikk lov til å kjøpe seg en gammel bil, kjøpte han en fjernstyrt bil, og kjørte den rundt i stua med knotter, slik at det ødela gulvet. Han sa han måtte gjøre noe for å komme seg bort derfra. Han blir sint om han ikke får det som han vil og det vil de ikke. Det kan forstås som om Gunnar ønsker å få bestemme over sitt eget liv. Han forsøker å ta tilbake kontrollen over sitt eget liv ved å stikke av fra de voksne, og kommer tilbake når han får lov til å bestemme. Han motsetter seg den makten som han blir underlagt, og utøver en protest som her kan tolkes som en form for motmakt (Skau, 2011).

Det Gunnar gjør kan ses på som en strategisk handling for å oppnå det han ønsker. Han gir uttrykk for at han har forsøkt med kommunikativ handling. Han har forsøkt å si hvordan han ønsker å bo og hvorfor, men blir plassert et helt annet sted. De har ikke hørt på det Gunnar har sagt, i alle fall ikke lagt det til grunn når avgjørelsen ble tatt. Slik at den kommunikative handlingen har ført ikke fram. Han opplever ikke at de hører på ham. Gunnar velger derfor en ny strategi, å ta kontroll over situasjonen på egenhånd ved å stikke av og ødelegge gulvet til fosterforeldrene. Det kan tolkes som han tenkte at denne strategien ville gi han en bedre løsning. Hans fokus er på resultatet, hva han kan oppnå ved å utføre disse handlingene. I stede for å søke en forståelse for situasjonen (Aakvaag, 2008; Eriksen & Weigård, 1999).

Det Gunnar sier kan forstås som at ungdom bør bli mer sett og hørt i barnevernet. Sosialarbeiderne i barnevernet bør anerkjenne ham som et mer kompetent og selvstendig individ. Han vet hvordan det føles å være i den situasjonen han befinner i. Han vet også hva som kan være den beste løsningen for ham. Det opprøret Gunnar viser ved å stikke av og ødelegger gulvet til fosterforeldrene, kan tolkes som hans selvstendige kamp om anerkjennelse. Han kan føle seg krenket over å ikke bli hørt, og de negative følelsene det

fremkaller, mobiliserer han til å kjempe en kamp om anerkjennelse. Den kampen kjemper han ved å krenke tilbake. Han krenker fosterforeldrene når han ødelegger gulvet og når han stikker av. Ved å krenke dem oppnår han det han selv ønsker, å bli hørt og få bestemme. Han gjenvinner balansen og kontrollen over eget liv. Det kan tenkes at han også gjenvinner en respekt (Holm-Hansen & Honneth, 2008).

Det Gunnar forteller kan også tolkes som opprør mot voksne, som den naturlige delen av ungdomstiden. De gjør opprør og bryte seg løs fra foreldre, eller andre voksenpersoner. De bryter grenser og skaper mye uro rundt seg, slik Gunnar forteller. Det er en måte å bli mer selvstendig på. Ungdomstiden er en periode av livet hvor det er mye forvirringer fordi det gamle brytes opp og det skal skapes nytt (Frønes, 2011).

Hva gjør dette med synet på ungdom i barnevernet? Det kan tolkes som et stigma som blir en selvoppfyllende profeti. Sosialarbeiderne hører ikke på ungdommene, fordi de ikke anerkjenner dem som tilregnelige. Ungdommene opplever ikke at de blir hørt eller respektert, og derfor finner de andre metoder der de kan bli hørt. Det bekrefter sosialarbeidernes tidligere syn, at ungdommene er utilregnelige og at andre derfor må ta avgjørelser for dem. Det kan tolkes som at sosialarbeiderne, barnevernet og samfunnet for øvrig, stigmatiserer ungdom i barnevernet som utilregnelige og uansvarlige personer. Det kan være med på at barnevernet opprettholder sin funksjon i samfunnet (Eriksen & Weigård, 1999; Heggen et al., 2003).

5.4.2 Sosialarbeidernes forståelse av krenkelse

Når rusen styrer livet, må noen andre ta avgjørelsene

Marit (51) sier de som er veldig rusa får en annen type medvirkning. Når rusen styrer livet, så må en som voksen gjøre andre ting. Hun sammenligner det med det kvalifiserte samtykke i psykiatrien, hvor det som blir sagt kan bli underkjent når en er i ubalanse. Det tenker hun med rus også. Det Marit sier kan forstås som at ungdom som ruser seg ikke blir anerkjent som rettslig tilregnelig. Ungdommene vil ikke klare å stå til ansvar for seg selv eller andre når de skal ta avgjørelser. Hun fratrar dermed deres rettigheter. Det kan tolkes som en krenkelse av ungdommenes rettigheter. Ungdommene blir ikke sett på som likeverdige, og kan miste andres respekt som individ (Holm-Hansen & Honneth, 2008). Kan retten til å bli hørt og til å medvirke bortfalle ved bruk av rusmidler eller psykiske lidelser?

Det kan tolkes som at Marit og andre sosialarbeidere har makt til å definere når ungdommene er tilregnelige og ikke. Makten ligger i barnevernet, som samfunnets forlengede arm og ansvar. Marit og andre sosialarbeidere har makten i deres stillinger og profesjoner til å definere, det er en form for kunnskapsmakt. De har også makten til å forvalte det som står i lovverket til barnevernet (Nordstoga, 2004). Det kan virke som om Marit mener ungdommer som ruser seg ikke vet sitt eget beste, og hun på vegne av samfunnet skal definere deres beste. Det kan være at ungdommer som ruser seg ikke representerer samfunnets syn på den gode samfunnsborgeren. Det blir derfor Marits oppgave å redde ungdommene, og forme dem til det. Det kan tolkes som om systemet infiltrerer sitt formål i livsverden til Marit. I stedet for at hun med sin livsverden forsøker å forstå ungdommen (Eriksen & Weigård, 1999).

I barnekonvensjonens artikkel 12 og 3, så skal ungdom få muligheten til å si noe om hvordan de ser sin egen situasjon og om hva de trenger. De skal få si noe om de anser som deres beste, så lenge de kan danne egne synspunkter. Det blir en skjønnsvurdering hvorvidt ungdommene er modne nok, og om de er gamle nok. Det kan tenkes at ungdom som ruser seg blir vurdert som umodne, eller ikke i stand til å danne egne synspunkter, siden de ikke blir hørt. Barnevernet tar i stedet avgjørelsene for dem. Dersom det oppstår konflikter mellom for eksempel barnevernsloven og barnekonvensjonen, så skal barnekonvensjonen ha forrang. Spørsmålet er om det blir det tatt hensyn til? (Sandberg, 2012).

Ikke truffet halvparten av dem

Arild (49) sier han tror det er sosialarbeidere som ikke tar med ungdom i det hele tatt, selv om de må vise til det ungdommene har sagt underveis. I 15-20 saker så har vi kanskje ikke truffet halvparten av dem. De blir bare et navn på lista. Det kan forstås som et fravær av anerkjennelse og en krenkelse. Sosialarbeiderne anerkjenner ikke at ungdommene har en formening om sin egen situasjon. De tror heller ikke at ungdommene vet hva som deres eget beste. Det er motstridene til både barnevernloven og barnekonvensjonen, hvor barn og unges rettsikkerhet har blitt forsterket (Barnekonvensjonen, 1989a, 1989b; Barnevernloven, 2014; Holm-Hansen & Honneth, 2008)

Det kan også være at sosialarbeiderne er strategiske og tenker at det er tidkrevende å få tak i ungdommene, det er derfor lettere å la det være. I stedet fokuserer de på resultatet til barnevernet, systemverden er infiltrert i livsverdenen deres. De har ikke fokus på å forstå

hverken ungdommen eller situasjonen. Når det ikke snakkes med ungdommene, så forsvinner også subjektiviteten i løsningene. Sosialarbeideren blir derfor avhengig av generelle og kanskje standardiserte løsninger (Eriksen & Weigård, 1999).

Det kan være at tiden ikke strekker til. Systemet krever raskere behandling, slik at ungdommene får rett hjelp til rett tid som det står i loven. I tillegg til at sosialarbeideren skal nå ut til så mange som mulig, uten at systemet anskaffer flere sosialarbeidere. Det er det økonomiske, som er en overlevelsesstrategi for systemet. Vetle (30) sier han har 25 ungdommer han skal hjelpe, og med alle tidsfristene så virker det ikke som om de skal jobbe med medvirkning i barnevernet. Det kan igjen tolkes til at barnevernet har et resultatorientert fokus, framfor et forståelsesorientert fokus. Det er strategisk, og ikke kommunikativ handling som gjelder (Eriksen & Weigård, 1999).

En annen årsak til at de ikke snakker med ungdom, kan være synet sosialarbeiderne har på ungdom i barnevernet. De kan se dem som sårbare, slik at å snakke med dem kan bli en ekstra belastning. De ønsker at ungdommen skal få slippe å måtte bestemme eller si sin mening om situasjonen. Kunnskapsgrunnlaget til barnevernet er med på å definere synet på ungdommene (Ruud, 2011).

6 Avslutning

I denne avhandlingen har det overordnede tema vært hvordan ungdommene føler seg møtt og anerkjent i barnevernet. Jeg har presentert utvalgte teorier som skal belyse anerkjennelse.

Problemstillingen som jeg har ønsket å få svar på:

- Hvordan anerkjennes ungdom i barnevernet?

Mitt forskende blikk har vært på hvordan ungdommene opplever seg anerkjent i møte med barnevernet og hvordan sosialarbeiderne i det praktiske arbeidet anerkjenner ungdommene. Hvilke likheter og forskjeller er det i det ungdommene og sosialarbeiderne forteller. Jeg har anvendt Honneths teori om anerkjennelse, men også andre teorier som Schibbyes dialektiske relasjonsteori som også dreier seg om anerkjennelse. Videre har jeg brukt Skjervheims teori om intersubjektivitet, og Habermas teoretiske begreper om system og livsverden.

6.1 Oppsummering; Kjærlighet, rettigheter & solidaritet

6.1.1 Kjærlighet

Ungdommene ønsker først og fremst ønsker sosialarbeidere som bryr seg om dem. De sier at de ønsker seg mer kjærlighet. Noen av ungdommene ga uttrykk for at det var når sosialarbeiderne strakk seg litt lenger, var personlig og var interessert i ungdommene, som funket. Det virker ut som at ungdommene er opptatt av at sosialarbeiderne viser mer følelser for ungdommene, og er mer personlig og privat enn det de framstår. Det kan være en viktig del av det å dele kjærlighet som anerkjennelse.

En av sosialarbeiderne snakket spesielt om det å ha blikket for ungdommene, se dem når de trengte å snakke, like dem og ha håp for dem. En annen nevner å være et medmenneske og vise forståelse. Sosialarbeiderne er opptatt av å vise at de bryr seg. Det står ingenting om det i loven, og det er ikke nødvendigvis kjærlighet en lærer på skolen. Det kan være noe som sosialarbeiderne har sett har vært viktig, for å formidle kjærlighet til ungdommen. Slik at ungdommen kan føle at de betyr noe, og at noen bryr seg om dem.

6.1.2 Rettigheter

Ungdommene gir uttrykk for at de ønsker blir mer hørt og at det de sier må bli tatt mer på alvor. Det virker som de ønsker å bli sett på som ansvarlige samfunnsborgere, som får bestemme over egne liv. Det virker som de ønsker å få mer av det ansvaret. Det er et ønske om respekt fra barnevernet og samfunnet.

Sosialarbeiderne er opptatt av å lytte til det ungdommene har å si, men det betyr ikke at det alltid kan bli som de ønsker seg. Sosialarbeiderne sier de er opptatt av å lytte og de forsøker å forstå ungdommene, slik at de kan ta gode avgjørelser. En av sosialarbeiderne sier at ungdom ikke er myndige nok til å ta egne avgjørelser, så det er opp til sosialarbeiderne å gjøre. Når det er snakk om mye rus, psykiatri, vagabondering eller andre ting, så blir samarbeidet med ungdommen vanskelig. Det de sier blir kanskje ikke troverdig eller realistisk, slik at da blir ikke ungdommene nødvendigvis hørt. Da tar sosialarbeiderne avgjørelsene for dem.

6.1.3 Solidaritet

Ungdommene gir uttrykk for at de ønsker å bli mer anerkjent for det de kan, enn for det de ikke kan. De ønsker at de blir sett på som alminnelige ungdommer, samtidig som at ungdom som gruppe generelt i samfunnet kan bli mer anerkjent. Det kan virke som at ungdommene føler seg noe undervurdert i møte med barnevernet. De har en opplevelse av at de blir sett på som barn, som en sak eller en jobb. De føler at de har ressurser og er kvalifiserte til å ta mer ansvar, men opplever ikke å få det ansvaret.

En av sosialarbeiderne er opptatt av å sette krav og ha en forventning til ungdommene, som kan tolkes som en form for solidarisk anerkjennelse. Det er en forventning om at ungdommene kan noe og det skal sosialarbeiderne få fram i lyset. En annen sosialarbeider snakker om at ungdommene kan og lærer henne mye. Det er de som er ekspertene på sine liv. Likevel blir ungdom i mange tilfeller i barnevernet sett på som utilregnelige og plassert utenfor hjemmet med tvang. Da anerkjenner ikke barnevernet og loven ungdommene for å kunne ta gode nok valg for seg selv, eller samfunnet.

6.2 Sakens kjerne

I analysen og drøftingsdelen ble det klart at ungdommene opplever seg anerkjent på noen områder, men ikke alle. De opplever for eksempel ikke at de blir sett på som likeverdige og ansvarlige nok til å ta egne avgjørelser. Det kan se ut som avgjørelsene blir tatt på bakgrunn av hva barnevernet og samfunnet anser som det beste for ungdom generelt. Når ungdommenes løsninger ikke anerkjennes, så forsvinner de subjektive løsningene. Vurderingen av barnets beste skal nettopp innebære at det tas individuelle hensyn.

Det kan bety at det blir produsert standardiserte systemer for hvordan ungdom generelt skal behandles. Det kan være en nødvendig strategi for at barnevernet skal kunne reproducere seg selv som samfunnssystem. Barnevernet får dermed fokuset mer på resultatoppnåelse, enn å forstå ungdommer som enkeltindivider. Systemet gir makt til at sosialarbeideren kan opptre strategisk, som gjør han eller hun til en marionett for barnevernet. Hensikten til sosialarbeideren er å utføre barnevernets formål, og blir dermed kun en byråkrat og ikke et medmenneske. Det er to ulike verdener som møtes, system og livsverden. Det kan virke som om systemverden infiltrerer i livsverden. Sosialarbeiderens livsverden får mindre plass i arbeidet med ungdommene. Hverken sosialarbeiderne eller ungdommene blir anerkjent som selvstendige subjekter av systemet. Det blir ingen treleddet kommunikasjon.

Skal en oppnå mer anerkjennelse, så må barnevernet som system få et mer forståelsesorientert perspektiv. Det må anerkjenne sosialarbeiderne slik at de står friere til å jobbe etter det som er ungdommenes behov. Sosialarbeiderne må tre ut av systemverdenen og møte ungdommene med livsverden, på den måten bry seg om dem. Da vil de kunne oppnå mer tillit til ungdommene som gis mer makt og mulighet til å bestemme over seg selv. Makt til å definere løsningene selv og muligheten til å få prøve dem ut.

Synet på ungdommene som en gjenstand kan fortsatt spores i barnevernet. Ungdommene skal redde fra den elendige situasjonen de befinner seg i, og formes til verdige samfunnsborgere. Med verdige samfunnsborgere menes det ungdommer som reproducerer samfunnets verdier og kulturer. Ungdommer som for eksempel ruser seg er det motsatte av verdige samfunnsborgere. De står for andre verdier og kulturer enn det samfunnet tolerer. Det er ungdommene som skal tilpasse seg samfunnet, og ikke omvendt. Det blir ingen gjensidighet, for det er ingen kommunikasjon mellom samfunn og individ. Det er strategier fra samfunnets side. Det er en toleddet kommunikasjon, hvor samfunnet ser på ungdommen som løsrevet og utenforstående.

Kampen om anerkjennelse må ungdommene gjøre gjennom andre medier enn barnevernet. Et system der de kan gjenopprette balansen og kommunikasjonen mellom individ og samfunn. Media, Barneombudet, Landsforeningen for barnevernsbarn og Forandringsfabrikken er eksempler på slike systemer. De har som funksjon å være demokratiske arenaer koblet inn mot systemverden. Der både kommunikativ og strategisk handling kan foregå. De blir makten og muligheten til at ungdommers stemme kan bli anerkjent.

Sakens kjerne blir den treleddede kommunikasjonen, mellom individ, samfunn og saken. Barnevernet som representerer systemverden og ungdommen som representerer livsverden. To ulike verdener som skal møtes og få en felles forståelse av saken. Sosialarbeideren representerer den kommunikative eller strategiske handlingen. Sosialarbeideren blir bindeleddet mellom barnevernet og ungdommen. De er alle gjensidig avhengig av hverandres anerkjennelse.

Dersom målet om anerkjennelse skal realiseres må de møtes som likeverdige parter. De må møtes i en anerkjennende kommunikasjon bygd på åpenhet, likeverd og gjensidighet. Vi får da en treleddet relasjon, en jeg-du-det relasjon der det er felles fokus på hva som må gjøre for å bedre situasjonen.

6.3 Veien videre

Det kan virke som om barnevernet er ved et nødvendig skifte. Det kan virke som at det trengs mer forskning og nye perspektiver som i større grad kan sette anerkjennelse på dagsorden.

Det kunne for eksempel vært interessant og forsket nærmere på er barnevernsloven. Forske på hvorvidt tekstutformingen i barnevernsloven bygger på en anerkjennende holdning til ungdommer som subjekter. Hvilket syn uttrykker loven om ungdom, slik som den er formulert? Hva er hovedhensikt med loven? Det kan være en ide, som Forandringsfabrikken har vært inne på, å implementere kjærlighet og anerkjennelse som mål i lovteksten. På den måten vil sosialarbeideren og barnevernet som system forplikte seg i synet på hva en anerkjennende holdning egentlig er.

På den andre siden hvor mye kan det forventes av sosialarbeidere? Vil det dessuten være forenelig med sosialarbeiderens profesjonalitet å anerkjenne ungdommene med kjærlighet. Hvor langt skal en sosialarbeider strekke seg for å dekke ungdommenes emosjonelle behov

for anerkjennelse? Det kan virke som det blir høye krav og forventinger å forene, til en person. Likeledes som sosialarbeiderne har ulike livsverdener, så vil de også tolke kjærlighet og anerkjennelsen ulikt. Det vil gi ulik praksis, men det er kanskje slik det må være. Alt er subjektivt.

Sosialarbeiderne har en utrolig krevende oppgave i både skulle hjelpe ungdommene som er i barnevernet og samtidig ha den kontrollfunksjonen som loven forutsetter. Jeg tror, som det har vært diskutert mange ganger, at de to oppgavene bør skilles. En som tar seg av det juridiske, og en annen som tar seg av den menneskelige og faglige kontakten. Men det må skje i et samarbeid. Likeledes kreves det at begge jobber anerkjennende, men det ville kanskje gitt sosialarbeideren mer tid til å skape den nødvendige relasjonen med tillit og gjensidighet. Det er kanskje ikke like mye kostnadseffektivt eller strategisk for samfunnet, men kanskje nødvendig for at ungdommen skal føle at de har en verdi dem også.

På den måten virker det derfor som om det er nødvendig å se på om vi står foran et nytt nødvendig skifte av barnevernet. Med de ordene avslutter jeg avhandlingen.

Referanser/litteraturliste

- Aakvaag, G. C. (2008). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forl.
- Aamodt, L. G. (2014). *Den gode relasjonen* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Barnekonvensjonen. (1989a). Barnekonvensjonen. Arikkel 3 -Barnets beste.
- Barnekonvensjonen. (1989b). Barnekonvensjonen. Artikkel 12 -Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening.
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre.
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barnevernstjenester*.: Retrieved from <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>.
- Barnevernloven. (2014). *Forskrift om medvirkning og tillitsperson*. Retrieved from <http://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2014-06-01-697>.
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2008). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Christiansen, Ø. (2012). Hvorfor har barnevernet problemer med å se og behandle barn som aktører? *Norges Barnevern*, 89(1-2), 16-30.
- CRC. (2009). *Generell kommentar nr. 12. Barnets rett til å bli hørt*. Geneve: FN Retrieved from <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>.
- CRC. (2013). *Generell kommentar nr. 14 om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn*. Geneve: FN Retrieved from https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc_c_gc_14_eng_nor.pdf.
- Damsgaard, H. L. (2010). *Den profesjonelle sosialarbeider*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Eidsvåg, B. (1986). Se meg. On *Danserne i natten*.
- Eriksen, E. O., & Weigård, J. (1999). *Kommunikativ handling og deliberativt demokrati: Jürgen Habermas' teori om politikk og samfunn*. Bergen: Fagbokforl.
- Fellesorganisasjonen. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernpedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Oslo: Fellesorganisasjonen.
- Forandringsfabrikken. (2004). Forandringsfabrikken. Retrieved 20.11.2014, from <http://www.forandringsfabrikken.no/>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingssåten i forvaltningssaker*. Retrieved from http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4.
- Frønes, I. (2011). *Moderne barndom* (3 ed.). Oslo: CappelenDamm Akademisk.

- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter* (3. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforl.
- Hansteen, H. M. (2010). Axel Honneth - anerkjenningskamp og demokrati. In J. Pedersen (Ed.), *Moderne politisk teori* (pp. 206-225). Oslo: Pax Forlag.
- Haugli, T. (2012). Hensynet til barnets beste. In N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Eds.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. (2 ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Heggen, K. (2004). *Risiko og forhandlinger. Ungdomssosiologiske emner*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Heggen, K., Jørgensen, G., & Paulgaard, G. (2003). *De andre: ungdom, risikoner og marginalisering*. Bergen: Fagbokforl.
- Heggen, K., & Øia, T. (2005). *Ungdom i endring: mestring og marginalisering*. Oslo: Abstrakt forl.
- Helsetilsynet. (2012). *Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern- undersøkelse og evaluering Vol. 2*.
- Holm-Hansen, L., & Honneth, A. (2008). *Kamp om anerkjennelse: om de sosiale konfliktenes moralske grammatikk*. Oslo: Pax.
- Høilund, P., & Juul, S. (2005). *Anerkendelse og dømmekraft i sosialt arbeide*. København Hans Reitzels forlag.
- Kjørholt, A. T. (2010). Barn som samfunnsborgere- til barnets beste? In A. T. Kjørholt (Ed.), *Barn som samfunnsborgere- til barnets beste?* Oslo: Universitetsforlaget.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju* (2. utg. ed.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsen, M. Y. (2004). Barnets rettslige stilling i barnevernloven og barneloven. In T. Havik, M. Y. Larsen, S. Nordstoga & J. Veland (Eds.), *Barnevernet forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Madssen, K.-A. (2007). Språk og kommunikasjon: Myndiggjering eller umyndiggjering? In T.-J. Ekeland & K. Heggen (Eds.), *Meistring og myndiggjering. Reform eller retorikk?* (pp. 165-183). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Retrieved from [https://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20\(2006\).pdf](https://www.etikkom.no/Documents/Publikasjoner-som-PDF/Forskningsetiske%20retningslinjer%20for%20samfunnsvitenskap,%20humaniora,%20juss%20og%20teologi%20(2006).pdf)
- Nordstoga, S. (2004). Barnevernarbeiderens makt. In T. Havik, M. Y. Larsen, S. Nordstoga & J. Veland (Eds.), *Barnevernet. Forutsetninger og gjennomføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOU. (2000:12). *Barnevernet i Norge*. Oslo: Departementenes servicesenter.

- NOU. (2009:08). *Kompetanseutvikling i barnevernet* Retrieved from <http://www.regjeringen.no/pages/2182038/PDFS/NOU200920090008000DDDPDFS.pdf>
- NOU. (2011:20). *Ungdom, makt og medvirkning*. Oslo: Departementenes servicesenter.
- Ruud, A. K. (2011). *Hvorfor spurte ingen meg?: kommunikasjon med barn og unge i utfordrende livssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Sandberg, K. (2012). Barns rett til å bli hørt. In N. Høstmælingen, E. S. Kjørholt & K. Sandberg (Eds.), *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schibbye, A.-L. L. (2009). *Relasjoner: et dialektisk perspektiv på eksistensiell og psykodynamisk psykoterapi* (2. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Skau, G. M. (2011). *Gode fagfolk vokser: personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (4. utg. ed.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp : om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg. ed.). Oslo: Universitetsforl.
- Skivenes, M., & Strandbu, A. (2005). Familien som deliberativ beslutningsmodell og behovet for et barneperspektiv. In E. Willumsen (Ed.), *Brukernes medvirkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjervheim, H. (1996). *Deltakar og tilskodar og andre essays* ([Ny utg.]. ed.). Oslo: Aschehoug.
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse. Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode* (3. utg. ed.). Bergen: Fagbokforl.
- Vik, L. J. (2007). Makt og myndiggjering - utfordringer for helse og sosialarbeidarar. In T.-J. Ekeland & K. Heggen (Eds.), *Meistring og myndiggjering. Reform eller retorikk?* (pp. 83-101). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Willig, R., Chrom Jacobsen, M., & Honneth, A. (2003). *Behovet for anerkendelse: en tekstsamling*. København: Hans Reitzel.
- Wormnæs, O. (1996). *Vitenskap - enhet og mangfold*. Oslo: Ad notam Gyldendal.
- Øia, T., & Strandbu, Å. (2007). Rammer for nye ungdomsliv. In Å. Strandbu & T. Øia (Eds.), *Ung i Norge. Skole, fritid og ungdomskultur*. Oslo: Cappelen Forlag AS.

Vedlegg: Informasjonsskriv ansatte i barnevernet

Høgskolen i Telemark

Fakultet for helse- og sosialfag, Institutt for sosialfag.

Informasjon til den kommunale barnevernstjenesten, om mastergradprosjektet ”ungdoms deltakelse i barnevernssaker”.

Kort om prosjektet

Jeg er en masterstudent ved Høgskolen i Telemark og holder på med den avsluttende masteroppgaven. Temaet for oppgaven er ungdoms deltakelse i barnevernssaker. Jeg ønsker å undersøke hvordan ungdommens deltakelse kan ivaretas i barnevernet. Jeg ønsker undersøke både ansatte og ungdommenes opplevelse av deltakelse i barnevernet. Hvilke likheter og ulikheter er det i ungdommenes og ansattes oppfatninger.

Prosjektets målgruppe

I dette prosjektet er målgruppen er både ungdom og ansatte i barnevernet. Jeg ønsker å intervju ansatte i barnevernet som jobber direkte med ungdom i alderen 15 år og oppover. Til prosjektet trenger jeg 4-6 ansatte i barnevernet til å delta som informanter. De kvalitative intervjuene vil ta ca. 1-2 timer, tidspunkt og sted vil bli tilpasset etter hva som passer informantene. Intervjuene vil bli gjennomført i perioden september-januar 2012-13 og det er planlagt å inkludere 2-3 kommuner.

Formålet med prosjektet

En av hensiktene med prosjektet er å undersøke hvordan ansatte i barnevernstjenesten opplever ungdommens deltakelse i barnevernssaker. Hvordan blir ungdoms deltakelse praktisk tilrettelagt og gjennomført. Hvilke muligheter og utfordringer byr dette på? Formålet er å øke fokuset på diskusjonene og kunnskapen rundt det praktiske og teoretiske arbeidet med ungdom.

Vitenskapelige krav

Det er frivillig deltakelse i prosjektet, og informanter kan når som helst underveis i studien trekke seg uten å måtte oppgi noen grunn. All informasjon blir behandlet konfidensielt, og det blir ikke mulig å koble utsagn til informant eller til arbeidsplass og kommune. Informantene sikres m.a.o. anonymitet i alt som blir publisert fra prosjektet. Intervjuene tas opp på diktafon. Det er kun prosjektansvarlig som får tilgang til lydopptakene. Når studien er avsluttet (senest 30.08.2013), slettes alt innsamlet materiale. Prosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste.

Hva trenger vi hjelp av kommunen til?

Deltakelse i dette prosjektet skal være frivillig fra informantenes side, og ikke et resultat av at informantene er oppfordret spesielt til å delta eller på annen måte er ”plukket ut” av sin leder. Jeg håper derfor dere ser nytten av en slik undersøkelse, og at dere er interessert i å hjelpe meg å få tilgang til informasjon som er viktig med tanke på økt kunnskap og diskusjon rundt arbeid med ungdom.

Jeg har lagt ved en liste hvor informanter som ønsker å delta kan skrive seg på. Eller de kan ta kontakt med meg på mail. Mail sendes til 106790@student.hit.no. Hvis noe er uklart eller ved behov for mer informasjon, ta kontakt på denne mailen eller på telefon 408 79 766. Dersom det er ønskelig stiller jeg gjerne opp for å informere om prosjektet.

Takk for imøtekommenheten så langt!

Mvh
Gry Helene Holmen
Mastergradstudent
v/Høgskolen i Telemark, avd. Porsgrunn

Ansvarlig Veileder:

Svein Bøe
Høgskolen i Telemark, Fakultet for helse og sosialfag
Institutt for sosialfag
Postboks 203
3901 Porsgrunn

Samtykkeerklæring

- Jeg har mottatt skriftlig informasjon og er villig til å delta i studien
- Jeg har fått informasjon om prosjektet og har gjort meg kjent med mine rettigheter og plikter som informant, og hva de dataene som samles inn skal brukes til.
- Jeg vet at jeg vil være anonym i all presentasjon av prosjektet, at det er informasjonen og ikke min person som vil bli benyttet og at jeg til enhver tid kan trekke meg fra prosjektet.

Signatur, sted, dato

Vedlegg: Informasjonsskriv ungdom

Høgskolen i Telemark

Fakultet for helse- og sosialfag

Invitasjon til å delta i masterprosjektet: «ungdoms deltakelse i barnevernet»

Vil du være med i en studie som kan bidra til mer bestemmelse i barnevernet?

Jeg er en masterstudent på Høgskolen i Telemark, og skal undersøke hvordan ungdom får være med å bestemme i barnevernet. Jeg ønsker å finne ut hvordan ungdom best mulig kan være med å bestemme og påvirke det som skjer i barnevernssaker. Dette er en mulighet til å få ungdommers stemme frem. Jeg ønsker å intervju ungdom i alderen 16-25 år som har vært eller er i kontakt med barnevernet og høre om deres opplevelser.

Hvorfor skal du bli med i studien?

Gjennom å fortelle om hvordan dine opplevelser har vært, kan du være med å påvirke hvordan barnevernet arbeider med ungdom. I intervjuet kan du snakke om ting som har vært viktig for deg og hva du synes kan bli bedre. Dette er en god mulighet for at de som jobber i barnevernet får vite hvordan ungdom ønsker å bli møtt.

Hva kommer til å skje i studien?

Jeg ønsker å ha en samtale med deg, hvor jeg kan spørre deg litt om hvordan du har opplevd å møte barnevernet. Det er ikke en samtale som skal handle om ting som er vanskelig å snakke om, men om dine meninger og opplevelser. Samtalen vil ta ca en time, alt etter hvor mye du ønsker å fortelle.

Vil noen få vite hvem du er?

Jeg i samarbeid med Høgskolen i Telemark har taushetsplikt og det er viktig for meg å respektere dette. Jeg vil ikke bruke ditt navn, din alder eller oppgi hvor du bor i den skriftlige arbeidet. Samtalen skal ikke kunne spores tilbake til deg. Dine personopplysninger blir oppbevart på et trygt og sikkert sted frem til prosjektet er ferdig, og blir etter dette slettet. Personopplysninger vil ikke bli oppbevares sammen med intervjuet. Det er kun jeg som har tilgang på denne informasjonen.

Vil intervjuet bli tatt opp?

Samtalen vil bli tatt opp på lydbånd, for at jeg skal unngå å skrive ned alt du sier under intervjuet. Opptaket er det bare jeg som vil høre på og gjennomgå. Lydopptakene vil bli slettet etter at prosjektet er ferdig. Ved prosjektslutt vil som er skrevet ned blir anonymisert slik at ingen opplysninger kan føres tilbake til deg. Prosjektet avsluttes ved utgangen av august 2013.

Dine rettigheter som deltager

All deltagelse i dette prosjektet er frivillig, og du kan velge å trekke deg fra studien når som helst. Å delta i prosjektet vil ikke påvirke ditt forhold til noen, ikke til saksbehandler, familie eller forsker. Du trenger heller ikke å svare på spørsmål du ikke vil svare på. Hvis du skulle ønske å trekke deg fra prosjektet underveis, vil alt materiale som er knyttet til deg bli slettet.

Er du interessert eller bare har noen spørsmål kan du sende meg en mail på 106790@student.hit.no. Eller ringe meg eller sende sms på tlf: 40 87 96 66.

Med vennlig hilsen

Gry Helene Holmen
Student ved Høgskolen i Telemark, avd. Porsgrunn

Samtykkeerklæring

Ungdom etter fylte 16 år kan etter Lov om medisinsk og helsefaglig forskning § 7, selv samtykke til deltakelse i forskning hvor blant annet personopplysninger innhentes.

- Jeg samtykker i å delta i undersøkelsen ”ungdoms deltakelse barnevernssaker”.
- Jeg har fått informasjon om prosjektet og har gjort meg kjent med mine rettigheter og plikter som informant, og hva de dataene som samles inn skal brukes til.
- Jeg vet at jeg vil være anonym i all presentasjon av prosjektet, at det er min historie og ikke min person som vil bli benyttet og at jeg til enhver tid kan trekke meg fra prosjektet.

Signatur, sted, dato

Vedlegg: Intervjuguide

Høgskolen i Telemark

Fakultet for helse- og sosialfag

- **Intervjuguide**

Problemstilling:

Hvordan ivaretar barnevernet ungdommens deltakelse barnevernssaker?

- **Ungdommene**

Alder:

Kjønn:

Tiltak:

Hvor gammel var du da du første gangen var i kontakt med barnevernet:

Opplevelser

1. Kan du fortelle litt om hvordan ditt møte med barnevernet har vært?
2. Hva tenkte du om barnevernet før du møtte de den første gangen?
3. Hva har endret ditt syn på barnevernet?

Deltakelse

4. Hva fikk du være med på?
5. Hva fikk du **ikke** være med på?
6. Hva fikk du bestemme?
7. Hvordan opplevde du at du fikk påvirke?
8. Hva slags møter hadde du med barnevernet?
9. Hva skjedde på de møtene?
10. Hvem deltok på møtene?
11. Og hvem bestemte hvem som fikk være med på møte og ikke?
12. Var møtene bra? Si noe om det...

Kommunikasjon

13. Hva har barnevernet informert deg om?
14. Hvordan opplevde du å bli møtt av barnevernet?
15. Hvordan opplevde du saksbehandleren din?
16. Hva gjorde han/hun bra?
17. Hva kunne han/hun gjort annerledes?
18. Hvordan opplevde du samtalene med saksbehandleren?

19. Hva mener du det er viktig at saksbehandleren snakker med deg om? Og hvordan bør saksbehandleren gjøre det?
20. Hva mener du saksbehandleren din ikke bør snakke med deg om? Og hvorfor?

Anerkjennelse

21. Hva bra har barnevernet gjort for å hjelpe deg? Hvorfor var det bra?
22. Hva slags relasjoner har du utviklet i møte med barnevernet?
23. Hvor viktige har denne/disse relasjonene vært for deg?
24. Hva skulle du ønske at barnevernet hadde gjort annerledes når de møtte deg? Og hvorfor?
25. Hva er viktig at barnevernet gjør når de skal hjelpe ungdom?
26. Hva betyr respekt for deg? Kan du gi meg et eksempel der du opplevde å bli møtt med respekt?
27. Hva er kjærlighet og omsorg for deg? Kan du gi meg et eksempel hvor du opplevde å bli møtt med kjærlighet og omsorg?
28. På hvilken måte opplever du at barnevernet ser deg som en person?
29. Hva slags egenskaper synes du er viktig at en saksbehandler har?

Fremtid

30. Hvordan er det i dag? Hva er annerledes?
31. Hvordan har din oppfatning av barnevernet endret seg?
32. Hvordan har barnevernet påvirket livet ditt?
33. Hva tenker du om din egen fremtid nå?
34. Når du ser tilbake på det nå, hva kunne barnevernet gjort annerledes? Og hvorfor?
35. Hva mener du er viktig at barnevernet gjør når de møter barn og unge?
36. Hvis du fikk bestemme, hva ville du gjort annerledes?
37. Hvis du våknet en dag og det hadde skjedd et mirakel i løpet av natten. Hvordan ville du oppdage at mirakelet hadde skjedd? Hva var annerledes? Hva må barnevernet gjøre for at det kan bli mulig?
38. Noe du kunne tenke deg å si, si noe mer om?

Takk for at du stilte opp på intervju!

• Ansatte

Alder:

Utdanning:

Arbeidserfaring:

Hvor lang arbeidstid i barnevernstjenesten:

Anerkjennelse

1. Kan du si litt om hva barnevernet er opptatt av i møte med ungdom i barnevernssaker?
2. Hvilket menneskesyn har barnevernet på arbeid med ungdom? Hvorfor er dette viktig?
3. Hvilke verdier har barnevernet i møte med ungdom? Og hvorfor er disse verdiene viktige?

4. Hva mener du er viktig i arbeidet med ungdom i barnevernstjenesten?
5. Hvilke verdier er viktigst for deg i møte med ungdom?
6. Hva tror du ungdom setter mest pris på?
7. Hvilke egenskaper er det viktig at en saksbehandler har?
8. Hva legger du i begrepet anerkjennelse? Gi et konkret eksempel på å hvordan utvise anerkjennelse.
9. Hva legger du i begrepet kjærlighet og omsorg? Gi et konkret eksempel på å hvordan utvise kjærlighet og omsorg.
10. Hva legger du begrepet respekt? Gi et konkret eksempel på å utvise respekt.

Deltakelse

11. Hva slags syn har barnevernet på ungdoms deltakelse i barnevernssaker?
12. Hva får ungdommene være med på?
13. Hva får de **ikke** være med på?
14. Hvilke muligheter gir ungdoms medbestemmelse i barnevernssaker?
15. Hvilke utfordringer gir ungdoms medbestemmelse i barnevernssaker?
16. Hvilke saker som byr på større utfordringer enn andre?
17. Hvordan påvirker de utfordringene deg?
18. Hva gjør du for å håndtere utfordringene?
19. Har du et konkret eksempel på hvor det var spesielt prioritert og vellykket?
20. Hvilke forskjeller er det på saker der ungdom melder fra selv og der andre melder fra?

Kommunikasjon

21. Hva er en god samtale for deg? Og hvorfor?
22. Hva er viktig i samtaler med ungdommene?
23. Hva slags kommunikasjonsverktøy bruker dere?
24. Hvilke utfordringer byr samtaler på?
25. Hva legger du vekt på i en samtale med ungdom? Hvorfor er dette viktig?
26. Hva bør man ikke snakke med ungdommen om? Og hvorfor?
27. Hvilke forberedelser gjør du?
28. Hva fungerer/fungerer ikke?
29. Hva tror du ungdommen synes er viktig i kommunikasjonen?

Fremtid

30. Hva bør barnevernet gjøre for å forbedre ungdommenes deltakelse i barnevernssaker?
31. Hvis du fikk bestemme hva ville du gjort annerledes?
32. Er det noe du har lyst til å legge til eller utdype?

Tusen takk for at du stilte opp på intervju!

Nytt:

Hva er viktig for deg i møte med ungdom/barnevernet?

Hva mener du skal til for at ungdom (får større) deltakelse?

Hva må barnevernet gjøre for at ungdom skal få bestemme/deltakelse/bli hørt?

Hvordan kan barnevernet på best mulig måte ivareta ungdommenes deltakelse?

Vedlegg: NSD

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Svein Sigurd Bø
Institutt for sosialfag
Høgskolen i Telemark
Postboks 203
3901 PORSGRUNN

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Vår dato: 13.09.2012

Vår ref:31397 / 3 / MAS

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 08.09.2012. Meldingen gjelder prosjektet:

31397	<i>Ungdoms deltakelse i barnevernssaker</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Telemark, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Svein Sigurd Bø</i>
<i>Student</i>	<i>Gry Helene Holmen</i>

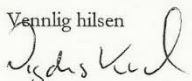
Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

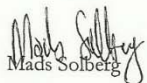
Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.08.2013, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Mads Solberg

Mads Solberg tlf: 55 58 89 28
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Gry Helene Holmen, Ravnåsen 6, 3743 SKIEN

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uia.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svarva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@svt.uit.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 31397

Prosjektet undersøker hvordan barnevernet ivaretar ungdoms deltakelse i barnevernssaker.

Utvalget består av ungdom som er i kontakt med barnevernet og profesjonsutøvere som jobber med disse ungdommene. Disse rekrutteres gjennom kommunesektoren. Gry Holmen opplyser på telefon 12.9.2012 at profesjonsutøvere formidler informasjonsskriv til ungdommene på vegne av studenten. Interesserte ungdommer tar så kontakt med student.

På bakgrunn av prosjektets formål og opplysningenes art, finner ombudet at unge i alderen 16-18 år kan samtykke til egen deltakelse. Det legges til grunn for vurderingen at det ikke skal registreres tredjepersonsopplysninger om barnets foreldre.

Ifølge prosjektmeldingen skal det innhentes muntlig og skriftlig samtykke basert på muntlig og skriftlig informasjon om prosjektet og behandling av personopplysninger. Personvernombudet finner informasjonsskrivet tilfredsstillende utformet i henhold til personopplysningslovens vilkår.

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Høgskolen i Telemark sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 31.08.2013 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak slettes i henhold til prosjektmeldingen. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.

Vedlegg: Fortellingen til John (25)

John 25 år og er en enslig mindreårig flykning som har bodd i botiltak, et barnevernstiltak.

Han var i kontakt med barnevernet første gang når han var 16 år.

- Gitt mer kjærlichkeit og kos.

- Barnevernet skal jo hjelpe ungdom da og folk som ikke har foreldre og sånn. Og folk som oss som kom til Norge under 18 år. De skal liksom prøve å hjelpe deg og hele pakka. Jeg fikk pc, jeg måtte komme med papirer fra skole og dritt, til slutt så fikk jeg det til. Jeg fikk jo masse ting, jeg fikk sykkel, jeg fikk alt eller ikke alt da. Det viktigste tinga sånn ca. De kunne brukt mer penger, til flere turer og sånn. Gitt mer kjærlichkeit og kos.

- Det var viktig for meg å lære språket og få meg lappen. Vi fikk jo hjelp til lekser og teoriprøve da.

- Jeg vet ikke, de er ikke moren min.

- Jeg vet a faen hva annet de kunne gjort. Sove med dem? Klappe på hode og si; «God natt søta mi. Drikk den melka og si natta.» Uansett hva som skjer, når du drar fra hjemmet så blir det ikke hjemme. Nei, den der opplevelsen med moren din og foreldrene dine, den blir ikke den samme som en annen dame skal komme og liksom. Skjønner du? Så for meg var det ikke noe. Jeg tenkte ikke på det heller, at de skulle komme, ringe meg og spørre hvordan det går og bry seg sånn. Fordi hvorfor skal de det? Jeg vet ikke, de er ikke moren min.

Jeg hadde ikke så mye kontakt med de. De satt alltid på kontoret, så vi hadde bare kontakt med de andre kontaktpersonene som kom hjem til oss. Så hvis det var noe så måtte vi gjennom henne eller han kontaktpersonen. Mens de som sitter på kontoret og sånn, de som har med økonomien å gjøre, de hadde vi ikke så mye kontakt med.

Vedlegg: Fortellingen til Alan (20).

Alan er 20 år og er en enslig mindreårig flykning som har bodd i botiltak, et barnevernstiltak. Han var i kontakt med barnevernet første gang når han var 17 år.

- Har vi laga loven for at vi skal behandle mennesker på en dårlig måte eller for å være slemme?

- Når jeg bodde i hjemlandet var jeg nysgjerrig på regler og lover der. Jeg har opplevd mange dårlige ting på en måte og de svarer at; «Sånn er loven i (...)» Så derfor tenkte jeg hva er egentlig loven her? Har vi laga loven for at vi skal behandle mennesker på en dårlig måte eller for å være slemme?

- Jeg er litt annerledes fra jeg bodde i hjemlandet. Jeg har forandret meg mye og det var ikke sånn jeg ville forandre meg. Men samfunnet og situasjonen har påvirket meg til å forandre meg på en måte. Jeg var så happy og jeg var så glad da jeg var i hjemlandet, og det var på grunn av familie. Jeg kunne si noen ting som jeg ikke kunne si til andre da.

- Jeg har tenkt at det kanskje er noen ting de bare sier i barnevernet (...).

- De hører på de møtene som vi har. Jeg sier mine argumenter og jeg sier mine tanker, men det er ikke alltid det skjer det som jeg sier da. Men er ikke alltid sånn. De vil gjerne høre hva jeg mener om det og hva jeg mener om det. Men det gir ikke noe godt resultat til slutt. Jeg sier ifra om det jeg mener og hva som kan bli bedre, men det er så mye som hindrer. De skylder mye på regler, og de sier at det ikke er lov. Det er ting jeg ikke kan klage på fordi jeg ikke vet hva som er loven er for den og for den og for den. Til slutt så har det ikke noe å si, da sier de: Det er ikke lov. Det er på grunn av den loven at vi ikke gjør det. Jeg har tenkt at det kanskje er noen ting de bare sier i barnevernet.

- Jeg vil gjerne klare meg selv, uten barnevernet.

- Egentlig vil jeg ikke at barnevernet skal påvirke livet mitt, for hvis barnevernet skal påvirke livet mitt, da blir jeg sånn avhengig av barnevernet. Jeg vil gjerne klare meg selv, uten

barnevernet, for en dag må jeg klare meg helt alene, jobbe og gå på skolen. Men jeg tenker vi har de rettighetene. Den dagen de begynte å gi meg livsopphold sa jeg til saksbehandleren min; «Jeg kommer til å betale tilbake de pengene som jeg får.»

-Noen ganger når jeg trenger mer hjelp, så sier de dessverre nei!

- Jeg er takknemlig for barnevernet for at de passer på oss med økonomi og ditt og datt. Men noen ganger når jeg trenger mer hjelp så sier de dessverre nei. For situasjonen forandrer seg på en måte, noen ganger trenger man mer støtte fra barnevernet, men når man ikke får den støtten blir man litt lei. Egentlig man har rett på den støtten, men får den dessverre ikke.

- Jeg tenker at det er et bra system nå!

- Den første tida hvor jeg flyttet hit så var det litt rotete. Alt var litt kaos på en måte. At man kan kanskje ikke stole på dem fordi de sier ting, men det blir ikke noe av. Men barnevernet hjalp meg mye med økonomi og noen andre ting. Så det er mange gode ansatte som jobber i barnevernet. For meg handlet det mest om økonomi. De dekker husleie, strøm og vi får livsopphold.

- Jeg tenker at det er et bra system nå. Uansett om det skjer noen feil, eller om de sier ting de ikke kan gjøre eller masse andre ting som de lover.

- Jeg kunne stole på henne. Hun var ærlig.

- Jeg likte hennes [saksbehandlerens] personlighet. Jeg kunne si ting som jeg ikke kunne si til noen andre. Det er bra med henne altså. Og min følelse overfor henne var positiv, kanskje motsatt også. Jeg følte meg trygg hos henne på en måte. Jeg kunne stole på henne. Hun var ærlig. Det var det viktigste. Hun var snill og hjalp meg masse. Hun gjorde det beste som hun kunne for meg i hvert fall.

- Det er ikke mye kjærighet!

- Når jeg tenker på barnevernet så tenker jeg mest på økonomi. Det er ikke mye kjærlighet. De som jobber i barnevernet, saksbehandlerne, jeg vil gjerne bli kjent med hvor de bor. Og har de barn eller annet. Ikke bare nå har jeg behov for penger. For eksempel nå har jeg en bot, kan de betale den? Jeg liker ikke at det er sånn. Så jeg vil gjerne høre om de også. Men de sier at: Vi kan ikke si hvor vi bor.

- Etter at saksbehandleren min fikk permisjon, så hadde jeg ikke saksbehandler på nesten et år. Jeg hadde forskjellige. Sjefen sa at det går bra, du kan ta kontakt med meg. Men det var ikke så lett da hun jo er sjef og har mye å gjøre, ikke sant. Hun var ikke tilgjengelig alltid, også særlig den tida som jeg var stressa over ting jeg måtte prate om. Men hver gang jeg ringte henne og skulle lage avtale, så ble det om 3 dager, om 4 dager, en uke. Det var litt dumt. Jeg har spurt dem: Hvorfor får jeg ikke egen saksbehandler? Men de har sagt at det er så få som jobber i barnevernet dessverre, og de andre har så mange ungdommer. Jeg hadde ikke noe å si, så det var en utfordring.

- Jeg synes man trenger mer hjelp den første tida.

Barnevernet bør hjelpe ungdommer med framtida. Det er fordi jeg er usikker på min framtid. Det påvirker min framtid hvis de sier: Nei, det er slutt med dekning eller økonomisk støtte. Jeg gruer meg mye over framtida. Når man kommer til Norge, da vet man ingenting, ikke sant. Jeg synes man trenger mer hjelp den første tida.

Barnevernet bør bruke sine erfaringer som de har fått med oss, og kanskje høre på oss da. Å finne ut av sine problemer sånn at de andre ikke får de samme problemene som vi fikk.

- Når jeg prater med en av mine kontakter da får jeg mye trygghet (...).

- Jeg likte meg i det bofelleskapet jeg bodde i fordi der kan man bli kjent med kultur, språk og man kunne prate med de som jobber der. Vi hadde et godt miljø der. Så plutselig jeg måtte bo alene, det var veldig vanskelig. Men nå er jeg vant til det. De kunne spurt oss; Er det greit om du bor der, eller? Det var liksom obligatorisk å bo der. Ja, ja det var ikke noe valg sånn. I bofelleskapet hadde jeg det veldig bra. Når jeg prater med en av mine kontakter da får jeg mye trygghet, jeg får mye lys i hodet mitt og jeg tenker annerledes enn jeg kanskje, noen

ganger negativt. Jeg kjenner hennes barn også. Hun sa: kom og besøk meg! Mange ganger. Og hun har besøkt meg mange ganger.